

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 9

ANDRA KAMMAREN

1963

1—6 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 5 mars

	Sid.
Svar på fråga av herr Tobé ang. beskattningen av pris vid idrotts- tävling	5
Svar på interpellationer av:	
herr Nilsson i Bästekille ang. anstånd med inbetalning av skatt i samband med överklagande av taxering	5
herr Holmberg ang. åtgärder för befrämjande av metallurgisk och kemisk industri i de nordligaste länen	6
fru Ryding ang. likalönsprincipens tillämpning inom statsförvalt- ningen	11
Interpellationer av:	
herr Elmwall ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och char- kuterivaror	15
herr Keijer ang. studiestödet till seminariestuderande	16
herr Gustafson i Göteborg ang. Sveriges insatser i OECD:s arbete, m. m.	16
herr Kellgren ang. bostadsbyggandet och bostadsförmedlingen i Storstockholm	17
herr Hedin ang. anstånd med amortering av lån ur fiskerilånefon- den	18

Onsdagen den 6 mars

Meddelande ang. sammanträdestider	20
Svar på interpellationer av:	
herr Gustavsson i Alvesta ang. indragningen av arrendegårdar un- der domänverket	20
herr Rimås ang. viss upplysningsverksamhet i fråga om trädgårds- produkter	22

	Sid.
Utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde:	
Statsrådsberedningen: Avlöningar	24
Häradsrätterna: Avlöningar	29
Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto.....	48
Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna	56
Rätt för svenska medborgare att åtnjuta tilläggspension för i annat nordiskt land förvärvad inkomst.....	70
Ändring i sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid	74
Stöd till den estniska folkgruppen i vårt land.....	78
Interpellation av herr Hagberg ang. kompensation till vid statliga företag anställda för inkomstbortfall genom permittering i samband med driftsavbrott	84

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 6 mars

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, rörande utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde.....	24
— nr 33, ang. fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde.....	48
— nr 34, ang. anslag till byggnadsarbeten vid Chalmers tekniska högskola	48
— nr 35, ang. frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan.....	48
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 5, ang. vissa ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto	48
— nr 6, om tullfrihet för ortopediska artiklar m. m.	56
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 4, om ökat lekmannainflytande vid domstolarna	56
— nr 5, ang. utformningen av brottsbalkens stadgande om djurplågeri, m. m.	56
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 2, om ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna	56
— nr 8, om rätt för svenska medborgare att åtnjuta tilläggspension för i annat nordiskt land förvärvad inkomst.....	70
— nr 10, om viss ändring i sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid	74
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 6, om obligatorisk avsättning i samband med skogsavverkning av medel för skogsvårdande åtgärder	78
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 1, om avveckling av städernas auktionsmonopol	78
— nr 2, om stöd till den estniska folkgruppen i vårt land	78

Fredagen den 1 mars

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 22 nästlidne februari.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 45, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikts-tjänstgöring m. m.

§ 3

Föredrogs den av herr *Broberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående skattefrihet för sjuk-sköterskeelevers inkomster.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåren 1962/63 och 1963/64 till byggnadsarbeten vid Chalmers tekniska högskola, och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, och

nr 6, i anledning av väckta motioner om tullfrihet för ortopediska artiklar m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om ökat lekmannainflytande vid domstolarna, och

nr 5, i anledning av väckt motion angående utformningen av brottsbalkens stadgande om djurplågeri, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna,

nr 8, i anledning av väckt motion om rätt för svenska medborgare att åtnjuta tilläggs pension för i annat nordiskt land förvärvad inkomst, och

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid;

tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motioner om obligatorisk avsättning i samband med skogsavverkning av medel för skogsvårdande åtgärder; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner

om avveckling av städernas auktionsmonopol, och

nr 2, i anledning av väckta motioner om stöd till den estniska folkgruppen i vårt land.

§ 5

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 80, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Vidare anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen i anledning av väckt motion angående de årliga mantalsuppgifterna.

§ 6

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 44, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1963/64,

nr 46, med förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385) m. m.,

nr 47, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av atomansvarighetslagen den 3 juni 1960 (nr 246) samt lag om ersättning för skada i följd av atomfartygs drift,

nr 48, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 30 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), och

nr 50, angående upplåtelse av mark för ett internationellt studenthem, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 7

Anmäldes en till herr förste vice talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 715, av herr *Börjesson* i Falcköping *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37, med förslag till namnlag m. m.

Denna motion bordlades.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.02.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 5 mars

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 26 och den 27 nästlidne februari.

§ 2

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Larsson i Norderön, som vid kammarens sammanträde den 26 nästlidne februari med läkarintyg styrkt sig från och med den 21 februari till och med den 8 innevarande mars vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Svar på fråga ang. beskattningen av pris vid idrottstävling

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Tobé har frågat mig om jag vill medverka till sådant klagande att ordinärt pris vid idrottstävling alltid skall undantagas från inkomstbeskattning. Jag vill svara följande.

Frågan om en idrottsmans tävlingspris är skattepliktigt eller ej beror i viss mån på prisets art. Normala pris vid vanliga amatöridrottstävlingar bör enligt min mening inte beskattas. Över huvud bör i frågor av detta slag gälla, att man undviker att syssla med småtterier vid taxeringen.

Vad som förekommit tyder på att behov av vägledande anvisningar kan föreligga. Det får ankomma på riksskatte-

nämnden att utfärda erforderliga riktlinjer till ledning för taxeringsmyndigheterna. Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Tobés fråga.

Vidare anförde

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Först ber jag att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett helhjärtat tack för de svar som givits på min fråga. Svaret är ur de synpunkter, som jag anser särskilt värdefulla att framhålla, helt tillfredsställande. Den oklarhet som råder på detta område bör givetvis undanröjas, och detta bör ske i förtroendefullt samarbete mellan vederbörande statsorgan och idrottens topporganisationer. Det enda jag alltså vill tillägga är en förhoppning att när det nu skall utarbetas vägledande anvisningar, idrottens organisationer skall få tillfälle att komma till tals i sammanhanget.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. anstånd med inbetalning av skatt i samband med överklagande av taxering

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bäste-kille har tagit upp det fall att en skattskyldig, som överklagat sin taxering, inte kan få uppskov med skatteinbetalningen intill dess besvären slutligt avgjorts utan att frågan om anstånd görs beroende av taxeringsintendentens yttrande över anståndsansökan. Herr Nilsson frågar i en interpellation, om jag

Svar på interpellation ang. åtgärder för befrämjande av metallurgisk och kemisk industri i de nordligaste länen

vill medverka till en ändring härvidlag. Jag kan svara följande.

Den av herr Nilsson berörda frågan befinner sig för närvarande under utredning hos en kommitté, uppborädsutredningen. I direktiven till denna utredning uttalade jag bl. a., att det länge stått klart att nuvarande ordning inte är tillfredsställande och att skäl talar för att möjligheterna till anstånd vidgas. Frågan är emellerid ganska komplicerad, eftersom en utvidgad rätt till anstånd inte bör få leda till att möjligheterna att ta ut den definitiva skatten nämnvärt försämrats.

Man kan alltså vänta ett förslag till liberalare anståndsregler från uppborädsutredningen. När detta kommit och i vederbörlig ordning remissbehandlats, torde riksdagen få ta ställning till en proposition härom.

Med det sagda anser jag, herr talman, att jag har besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret och att det har kommit så snabbt som det gjorde.

Som jag anført i interpellationen gick för en tid sedan genom pressen ett påpekande från statsrevisorerna, att väntetiden i kammarrätten för de skattskyldiga var ovanligt lång och att kammarrätten också hade medgivit att så var fallet. Man räknar med en genomsnittlig väntetid av två år.

I det läget och med de upplysningar som förelåg ansåg jag det riktigt att fråga finansministern, huruvida i just dessa mål, som ändå har så stor betydelse, frågan om anstånd skulle få vara beroende av en enda människas avgörande. Det kan gälla stora mål som är av principiell betydelse. Jag vill här klart poängtera att de som har avgivit uppenbart oriktiga deklARATIONER inte skulle få sådant anstånd men väl alla övriga människor. Vi vet allesammans

att man kan tolka lagar och paragrafer olika och att den ene anser sig ha lika rätt som den andre, men när den skattskyldige som motpart har den som varit med om att höja hans taxering, förstår man att den skattskyldige många gånger anser sig vara utlämnad på nåd och onåd. I ett sådant läge ansåg vi det vara nödvändigt att det blir vidgade och bättre regler så att inte en enda människa och tillika en person som jag anser vara part i målet ensam skulle få avgöra frågan om anstånd.

Nu säger finansministern att den nuvarande ordningen inte är tillfredsställande och att skäl talar för att möjligheterna till anstånd utvidgas. Det tycker jag är hoppingsivande, och jag gläder mig mycket åt detta uttalande.

Finansministern är litet rädd för att detta utvidgade anstånd skulle kunna utnyttjas så att möjligheterna att ta ut den definitiva skatten skulle försämrats. Uppriktigt sagt, herr finansminister, tror jag inte att detta kommer att bli fallet. Enbart den skattskyldiges vetenskap om att han inte är beroende av en enda människas beslut kommer att stärka honom och göra honom fullt beredd att avvakta den slutbedömning som en högre instans kommer fram till.

Lika tillfredsställd som jag är med detta svar, lika angelägen är jag om att finansministern ser till att uppborädsutredningen behandlar denna fråga så snabbt som möjligt, så att vi slipper vänta alltför länge. Frågan är alldeles för viktig för att ligga under behandling en längre tid.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. åtgärder för befrämjande av metallurgisk och kemisk industri i de nordligaste länen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Svar på interpellation ang. åtgärder för befrämjande av metallurgisk och kemisk industri i de nordligaste länen

Herr talman! I en interpellation har herr Holmberg frågat, om jag vill lämna riksdagen en redogörelse för de åtgärder regeringen tänker vidtaga så att även den gruvdrift, som hittills bedrivits av privata företag i Västerbotten och Norrbotten, kommer att befrämja uppkomsten av metallurgisk och kemisk industri i de nordligaste länen.

Jag vill svara följande.

Den närmaste anledningen till herr Holmbergs fråga är att Bolidens gruv aktiebolag träffat preliminär överenskommelse om förvärv av aktiemajoriteten i Reymersholms gamla industri aktiebolag.

Med anledning härav kan framhållas att staten inte ingriper i enskilda företags dispositioner av detta slag varför jag ej är beredd att här diskutera den ifrågavarande aktietransaktionen. Jag anser mig dock i detta sammanhang böra påpeka, att gruvaktiebolagets beslut att icke lokalisera en på svavelkis grundad förädlingsindustri i Norrland, såvitt framgår av uppgifter i dagspressen, fattats långt före den påtalade aktietransaktionen.

Härjämte vill jag erinra om att den samhällseliga lokaliseringsverksamhet, som nu bedrivs, syftar till att bl. a. främja nyetablering och utveckling av industriföretag inom områden, där tillgången på arbetskraft är god men försörjningsmöjligheterna otillräckliga och där fördenskull arbetslöshet och avfolkning utgör allvarliga problem. I främsta rummet är verksamheten inriktad på att skapa stadigvarande ökad sysselsättning i de nordligaste länen. Företag, som vill etablera sig eller utvidga sin rörelse i denna del av landet, kan sålunda räkna med kreditstöd och bistånd i andra former från det allmännas sida under förutsättning att företaget har goda möjligheter att hävda sig på längre sikt. Ytterligare åtgärder för att effektivisera den samhällseliga lokaliseringsverksamheten övervägs av kommittén

för näringslivets lokalisering, som beräknar slutföra sitt arbete i år.

Vidare vill jag framhålla, att statsmakterna även direkt och med avsevärda kapitalinsatser medverkar i det norrländska näringslivets utveckling. Som påtagliga resultat härav kan nämnas expansionen av malmbolagets verksamhet, tillkomsten och den alltjämt pågående utbyggnaden av Norrbottens järnverk samt utbyggnaden av statens skogsindustriens anläggningar vid Karlsborg och Lövhölen. Inom vederbörande statliga myndigheter görs för närvarande omfattande förberedelser för exploatering av kopparmalmen vid Stekenjokk.

Vidare anförde:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret på min interpellation.

Min fråga gällde inte Bolidenbolagets aktietransaktion i och för sig. Om handelsministern alltså inte vill gå in på vad som kan göras för att tillgodose demokratiska principer och samhällets intressen även i det sammanhanget, har han en formell anledning att inta en sådan ståndpunkt. Men när statsrådet nu i alla fall har gjort en deklaration om att regeringen tänker lämna privatkapitalisterna fria händer i sådana sammanhang, kräver artigheten att jag också uppmärksammar den saken.

Jag vill då bara kort och gott säga att jag i motsats till handelsministern menar att samhället bör skaffa sig ett tillfredsställande inflytande över alla viktiga delar av näringslivet. Den kommunistiska gruppen har också i flera motioner till årets riksdag framlagt förslag om hur det bör ske.

Men interpellationen gällde inte, som jag förut sade, denna aktietransaktion i och för sig. Jag ville veta vad regeringen tänkte göra på grund av de verk-

Svar på interpellation ang. åtgärder för befrämjande av metallurgisk och kemisk industri i de nordligaste länen

ningar som bolagsfusionen har fått för Norrbotten och Västerbotten. Det är troligen rätt, som handelsministern förutsätter, att Bolidenbolaget även före denna aktietransaktion hade bestämt sig för att inte åstadkomma någon förädlingsindustri i Västerbotten och Norrbotten. Det bekräftar i så fall bara vad jag har sagt i ett par tidigare debatter om Bolidenbolagets politik. Men vid den aktuella tidpunkten hyste befolkningen i de här norrländska landsdelarna ännu förhoppningar om att Bolidenbolagets verksamhet — gruvdrift och annat sådant — skulle utvidgas till att omfatta förädlingsindustrier för att näringslivet i denna landsdel skulle bli mindre ensidigt, t. ex. genom tillskapandet av en kemisk industri, grundad på förekomsterna av malmer och bergarter, bl. a. svavelkis.

Nu har förhoppningarna om den saken grusats sedan bolaget startat just en sådan industri i de södra delarna av landet i samband med den nämnda företagsfusionen. Enligt min mening är en dylik politik ett ytterligare exempel på lokalisering av en typ, som inte tar några hänsyn till samhällets intressen utan uteslutande är förestavad av bolagets egna profitintressen.

När jag nu har frågat regeringen, vad denna tänker göra i det här speciella fallet, meddelar handelsministern att han fortfarande tror på privatholagen. Om de vill etablera sig i de nordliga landsdelarna, skall staten hjälpa till med krediter och även ge annat stöd, säger handelsministern. Det finns säkert inte någon som vill göra invändning mot att sådana löften utfärdas för att också stimulera näringslivets utveckling i norr. I varje fall kommer inte kommunisterna att göra någon sådan invändning. Däremot torde det bli svårt för handelsministern att finna så värst många i Norrbotten och Västerbotten som tror att den metoden för oss nämnvärt framåt. Vi har under de senaste 30

åren fått bitter erfarenhet av hur det är med privatkapitalisternas vilja att etablera sig i den nordligaste landsdelen. Allt tyder på att i den mån det beror på privatbolag och banker kommer koncentrationen av kapital och produktion även i fortsättningen att ske på ett sätt, som blir till nackdel för de nordligaste landsdelarna. Det här anförda exemplet är belysande. Det är inte på grund av några kreditsvårigheter, som Bolidenbolaget förlägger sina förädlingsindustrier till andra områden än dem, där bolaget har sin gruvdrift. Bolaget har sannerligen inte heller haft någon anledning att klaga när det gäller statssubventioner. Det vet alla riksdagsledamöter, som vid åtskilliga tillfällen har varit med om att bevilja mycket betydande belopp till Bolidenbolagets anläggningar i Västerbotten. På samma sätt förhåller det sig med privatbolagens verksamhet i Norrbotten. De fall som handelsministern angivit, där staten ingripit, är just exempel på den politik, som vi menar att man skall fortsätta med. Om inte staten hade ingripit i Norrbotten, skulle vi nu där uppe mest ha haft industriella kyrkogårdar och tynande samhällen som följd av privatföretagens rovdrift och deras totala nonchalans när det gäller att tillmötesgå sociala synpunkter i samband med näringspolitiken. Inte heller där har det saknats statligt stöd åt privata bolag som tidigare haft sin verksamhet där uppe men flyttat därifrån — stöd såväl i form av statliga subventioner som i form av rätt att exploatera mycket värdefulla naturtillgångar.

Med anledning av handelsministerns hänvisning till lokaliseringsutredningen skall jag gärna medge, att det också behövs utredningar. Det har gjorts otaliga utredningar beträffande Norrbotten och Västerbotten, och de flesta har väl varit nödvändiga. Men jag vill också framhålla att det behövs handling.

Svar på interpellation ang. åtgärder för befrämjande av metallurgisk och kemisk industri i de nordligaste länen

Man behöver inte ens ha alla utredningar klara, innan man vidtar vissa åtgärder. Sådana åtgärder har ju också vidtagits medan utredningar pågått. Att det, som nu, finns mer än 10 000 arbetslösa i de nordligaste länen är bevis nog för behovet av fler statsindustrier. För övrigt är ju diskussionen om denna fråga numera inte begränsad till att avse Norrbotten och Västerbotten. Här-omdagen var en deputation uppe i kanslihuset med anledning av gruvkrisen i Mellansverige och påkallade statsingripanden av samma typ som det här handlar om. De ville bl. a. ha ett nytt statligt järnverk.

Över huvud taget tycker jag att det är dags för regeringen och riksdagen att slå in på en handlingskraftig demokratisk linje i näringspolitiken. Man får inte och kan inte i längden låta hela landsdelar och tiotusentals människors levebröd vara beroende av beslut av en handfull personer i bankstyrelser eller bolagsledningar. Samhället måste få ett avgörande inflytande i sådana frågor. I det konkreta fall det nu gäller borde regeringen snabbt vidta åtgärder, så att Boliden-gruvorna i Västerbotten och Norrbotten kan bli en grundval för förädlingsindustrier baserade på de fyndigheter som nu bearbetas där uppe. Kan det ske på det sätt som handelsministern tänkt sig, så gärna för oss. Men det borde vara möjligt för regeringen att mycket snabbt få ett besked om Bolidenbolaget eller några andra bolag har sådana planer. Kan man inte förutsätta detta inom rimlig tid, då bör man snabbt och handlingskraftigt vidta åtgärder för att få till stånd statsindustrier i de områden, där det alldeles uppenbarligen behövs nya arbetstillfällen för flera tusen personer.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att understryka vad jag egent-

ligen redan har sagt i mitt interpellationssvar. Det är ingenting som hindrar något enskilt initiativ från att engagera sig i den tillverkning, som herr Holmberg närmast haft för ögonen i sin interpellation till mig. Det förhåller sig inte heller riktigt på det sätt som herr Holmberg vill göra gällande, nämligen att hela näringslivet i de två nordligaste länen enbart är beroende av den statliga företagsamhet som finns där. Vi är emellertid alla medvetna om vilken oerhörd stor roll just denna verksamhet spelar. Vi har också varit med om att ge denna statliga verksamhet ökade resurser för en utbyggnad såsom ett led i den sysselsättningsbefrämjande politik som regeringen här vill föra. I detta sammanhang måste jag säga, att för mig framstår det som betydligt mer angeläget att vi sörjer för att dessa industrier blir verkligt lönsamma och får möjligheter till vidare utbyggnad än att starta en tillverkning som antagligen på goda grunder av enskilda företagare anses böra förläggas till någon annan landsända än Norrbotten och Västerbotten.

Låt mig erinra herr Holmberg om att det också finns inte så få företag, som kommit till genom enskilda initiativ i denna del av landet. Särskilt markant är detta i Västerbotten, där också anslag, bidrag och hjälp till lånefinansiering från det allmännas sida starkt ökat under senare år. Både Norrbotten och Västerbotten har mycket aktiva företagarföreningar, och de resurser dessa företagarföreningar haft att röra sig med har undan för undan ökats. Låt mig också erinra herr Holmberg om att det inte var så länge sedan som ytterligare tillskott i verksamheten i det län, varifrån herr Holmberg kommer, skapats genom inrättandet av malmfonden.

Finns det enskilda företagsintressen, som har förutsättningar för en mera stadigvarande verksamhet, bör de så-

Svar på interpellation ang. åtgärder för befrämjande av metallurgisk och kemisk industri i de nordligaste länen

lunda också komma i åtnjutande av finansieringsstöd i olika former från det allmännas sida. De möjligheterna finns nu och de kommer att finnas allt framgent.

Slutligen vill jag bara tillägga att det faktiskt inte förhåller sig så, att staten endast förlorar på den verksamhet som Boliden-bolaget bedriver. Under perioden till och med 1961 hade i avgifter till kronan inbetalats 86 miljoner kronor. De utlägg som staten under samma period haft för olika ändamål i samband med legodriften uppgår till 44 miljoner kronor. Jag tror det kan vara värt att hålla även de siffrorna i minnet.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag vet också att staten har vissa inkomster av den legodrift som Bolidenbolaget bedriver i statens gruvor, och det vore ju också skamligt om inte staten fick någonting alls för att den överlåter statlig egendom åt bolaget att bearbeta. Men det är Bolidenbolaget som tagit de stora inkomsterna, även av legodriften i statens gruvor.

Handelsministern sade själv att han bara ville understryka vad han redan sagt. Det finns därför ingen anledning för mig att upprepa vad jag sagt. Men handelsministern sade också att ingenting hindrar andra företag från att ta upp den verksamhet som Västerbottningarna hade hoppats på men som nu inte blev av genom den aktietransaktion som bolaget gjorde. Det är ju då alldeles tydligt att det i varje fall inte blir Bolidenbolaget som kommer att sätta igång en sådan industri i norr. Vilka andra bolag som skulle göra det har jag svårt att finna. Förutsättningen för att en sådan verksamhet skall tas upp är ju att det finns en gruvdrift. Ett sådant bolag skulle alltså få köpa råvaran, kanske från Bolidenbolaget, och det förefaller inte troligt att problemet går att lösa på det sättet.

Jag vill emellertid understryka att jag inte motsätter mig att något privat företag etablerar sig även med statliga subventioner i Norrbotten och Västerbotten. Men eftersom vi har sådana erfarenheter som vi har, framför allt i Norrbotten, så har vi svårt för att tro att det blir någon lösning. Skall det bli någon ordning som ger sysselsättning åt de tiotusentals arbetslösa som finns däruppe, så måste uppenbarligen staten skaffa stora arbetsplatser, och arbetsplatser av annan typ än de som redan finns där, en förädlingsindustri som går längre än till framställning av plank, bräder och pappersmassa och som går längre än till att frambringa malm och på sin höjd tackjärn och stål-göt. Vi måste bl. a. ha en verkstadsindustri däruppe, om vi skall kunna absorbera tillräckligt många av de arbetslösa som behöver sysselsättning.

Jag vill i detta sammanhang framför allt betona att det måste till en ny typ av näringsliv, om de många tusen kvinnor som vill ha förvärvsarbete men inte kan få det över huvud taget skall få någon sysselsättning i de nordliga landsdelarna. Jag har inte sett några tecken som tyder på att privata företag skulle vilja vidtaga åtgärder i den vägen. Det finns såvitt jag förstår ingen annan möjlighet än att staten ingriper.

Några privata företag har också tillkommit under senare år, men det är ännu flera som har lagts ned. Jag vill erinra om att Wargöns AB hade ett smältverk i Porjus, som skrotades ned. Den utredning som länsstyrelsen och landstingets näringsutredning gjorde visade mycket klart att detta inte skedde på grund av att verksamheten inte gick med vinst, utan därför att man genom en koncentration av driften till andra delar av landet kunde få större vinster. Det är just sådant som jag syftar på när jag talar om bristande sociala hänsyn från bolagen. Man kan inte bedöma sådana här frågor uteslu-

Svar på interpellation ang. likalönsprincipens tillämpning inom statsförvaltningen

tande ut ifrån företagstekniska och företagsekonomiska utgångspunkter, man måste också ha de sociala befolkningspolitiska synpunkterna med i bilden. Men det har inte de privata företagen, utan det kan bara staten ha. Därför menar jag att staten i högre grad måste ägna sig åt dessa uppgifter än vad som hittills skett i varje fall i Västerbotten. Det finns ingen anledning att klaga på de åtgärder som vidtagits i Norrbotten, men fortfarande finns det även där brister, vilket framgår inte minst därav att vi ännu har flera tusen arbetslösa.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Herr Holmbergs sista anförande föranleder mig att till honom ställa följande fråga: Vad har herr Holmberg för belägg för att den i hans interpellation berörda aktietransaktionen är orsaken till att en kemisk industri grundad på svavelkis inte inrättats i Västerbotten?

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Mitt belägg är följande: När ett bolag som har gruvdrift i Norrbotten och Västerbotten startar förädling av sin råvara i södra delen av landet, så är det knappast troligt att det kommer att göra detsamma i den del av landet där det har sin gruvdrift. Tror handelsministern att det kommer att göra det? Har handelsministern informationer som gör det troligt att Bolidenbolaget kommer att starta någon sådan verksamhet i Norrland.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Herr Holmberg svarar med att ställa en motfråga, men samtidigt vidhåller han inte längre sitt påstående; något verklighetsunderlag har han ej framlagt. Han ger sig i stället in på trons område. Där vill jag inte röra mig.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Jag vill bara notera att jag inte fick något svar på min sista fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. likalönsprincipens tillämpning inom statsförvaltningen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har frågat mig

1) om jag har uppmärksamheten riktad på att alltjämt trots utvecklingen den senare tiden på kvinnolönefronten och trots riksdagens anslutning i föl till ILO-konventionen om likalön, man i dag i praktiken inom den statliga förvaltningen gör avsevärda avsteg från denna principens genomförande,

2) om jag är beredd att ta initiativ till att lönenivån för kvinnliga statstjänstemän med lön under den manliga bottenlönen lyftes upp till samma nivå som denna.

I anledning härav får jag anföra följande.

Att de flesta kvinnliga anställda inom statsförvaltningen återfinnes i de lägsta lönegraderna medan männen dominerar i de högsta kan enligt min mening inte tas som intäkt för att en värdering efter kön ägt rum vid anställning och befordran. Denna i och för sig otillfredsställande fördelning har åtminstone delvis sin grund i svårigheten att rekrytera kvinnor till yrken som kräver lång och dyrbar utbildning. Denna svårighet har lett till att vi i vårt samhälle fått tillgång till exempelvis endast ett fåtal kvinnliga jurister, civilingenjörer och chefstjänstemän. Om kvinnorna framgångsrikt skall kunna tävla med männen om de kvalificerade och välbetalda befattningarna inom statsför-

Svar på interpellation ang. likalönsprincipens tillämpning inom statsförvaltningen

valtningen — något som jag skulle hälsa med den största tillfredsställelse — synes den främsta förutsättningen här för vara, att de skaffar sig lika god utbildning som männen. Att döma av det ökade utbildningsintresse som kunnat konstateras bland kvinnorna under de senaste åren — bl. a. har antalet kvinnliga akademiker stigit kraftigt — tycks denna utveckling redan vara på väg.

I övrigt vill jag framhålla, att likalönsprincipen på det statliga området är genomförd sedan flera år tillbaka. Lönerna i de olika tjänsterna är desamma, vare sig tjänstens innehavare är man eller kvinna. De önskemål som kan finnas om uppflyttning av vissa tjänster, vilka företrädesvis innehas av kvinnor, är att hänföra till förhandlingsfrågor av den art som parterna har att söka komma överens om vid förhandlingsbordet. Detta underströk jag i propositionen nr 158 vid 1958 års riksdag, en uppfattning som riksdagen då anslöt sig till. Denna uppfattning konfirmerades senast av riksdagen våren 1962 i samband med behandlingen av propositionen nr 70 rörande ratifikation av Internationella arbetsorganisationens konvention angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde.

Någon anledning att nu frånträda denna av riksdagen vid upprepade tillfällen intagna ståndpunkt finns inte. Frågor om tjänsters lönegradsplacering bör därför alltjämt behandlas i samband med övriga problem rörande de statsanställdas löner och liksom på arbetsmarknaden i övrigt lösas genom förhandlingar mellan parterna.

Herr talman, med detta anser jag mig ha besvarat fru Rydings frågor.

Vidare anförde:

Fru RYDING (k):

Herr talman! Låt mig börja med att få tacka statsrådet och chefen för civildepartementet för svaret på min interpellation.

Beträffande min första fråga kan jag

konstatera, att statsrådet Lindholm har uppmärksammat, att de flesta kvinnliga anställda inom statsförvaltningen återfinns i de lägsta lönegraderna och att han skulle hälsa med största tillfredsställelse, om kvinnorna framgångsrikt kunde tävla med männen om de kvalificerade och välbetalda befattningarna inom statsförvaltningen. Förutsättningen skulle vara, att kvinnorna då skaffade sig lika god utbildning som männen, och statsrådet Lindholm säger att denna utbildning tycks vara på väg.

Men detta gäller alltså helt de högre tjänsterna. Hur förhåller det sig med de kvinnor och män inom statsförvaltningen, som saknar utbildning utöver den obligatoriska skolan — de som anställs i de lägsta lönegraderna? Här är det ju inte fråga om lika kvalificerad utbildning — här är det fråga om tjänster, som innehas av övervägande kvinnor respektive män. Hur står det till med rekryteringslönegraden för män respektive kvinnor utan vidareutbildning? Det är i fråga om dessa lägre tjänster som den stora diskrimineringen finns.

År 1953 avgav likalönekommittén ett betänkande, vari det redan då — alltså för 10 år sedan — bl. a. hette:

»Vissa av dessa 'kvinnliga' tjänster har vid en jämförelse med 'manliga' tjänster en med hänsyn till arbetsuppgifterna alltför låg lönesättning. Detta gäller särskilt de 'kvinnliga' tjänster, som är placerade under 10 lönegraden, vilken kan betecknas som den manliga bottenlönegraden.»

Likalönekommittén behandlade också frågan om kostnaderna för likalönens genomförande. Dessa uppskattades då till nära 150 miljoner kronor för tillsammans staten, städerna, landstingen och landskommunerna. Denna siffra bekräftar ju bara hur stor diskrimineringen i verkligheten är, då man har placerat nära hälften av alla kvinnor i statlig tjänst i lönegrader som ligger under den manliga bottenlönenivån.

Svar på interpellation ang. likalönsprincipens tillämpning inom statsförvaltningen

Man har också från likalönckommittén ansett — och det har bekräftats vid flera tillfällen under de gångna åren av riksdagen — att likalönsprincipens genomförande inte kan ske på en enda gång, utan man måste räkna med ett genomförande i etapper. Vissa justeringar har gjorts under de gångna 10 åren, men om vi använder oss av samma snigelfart som hittills för att få en rätsida på problemet kommer inte ens våra barnbarns barn att få uppleva likalönens reella genomförande i Sverige — om vi som ett tankeexperiment då skulle ha kvar det nuvarande samhällssystemet. Det är här jag vill ha en ändring till stånd — och denna ändring är icke omöjlig att genomföra nu. I varje fall kunde vi ju öka takten betydligt.

Beträffande min andra fråga gällde denna inte önskemål, som statsrådet Lindholm har sagt, om uppflyttning av vissa tjänster, som företrädesvis innehas av kvinnor, utan den gällde, om statsrådet Lindholm är beredd att ta initiativ till att lönenivån för kvinnliga statstjänstemän med lön under den manliga bottenlönenivån lyftes upp till samma nivå som denna.

På denna fråga anser jag mig tyvärr ha fått ett negativt svar. Statsrådet hänvisar till att frågan är att hänföra till förhandlingsfrågor av den art, som parterna har att söka komma överens om vid förhandlingsbordet, och detta har även tidigare understrukits vid flera tillfällen här i riksdagen. Det finns ingen anledning att i dag, säger statsrådet Lindholm, frånträda denna av riksdagen vid upprepade tillfällen intagna ståndpunkt.

Jag vet, att statsrådet Lindholm vid förhandlingsbordet sitter som representant för arbetsgivaren — i detta fallet staten, men även arbetsgivarparten kan ta initiativet. Och som jag i min interpellationsskrivelse angivit skall staten vara ett föredömligt mönster och alltså föregå med gott exempel. Att sådant rätt snabbt kan smitta av sig till den privata

sektorn vet vi och det fick vi ytterligare belägg för i går, när en av de stora tidningarna i Stockholm på en helsida annonserade ut, att i fråga om lediga platser finns nu manliga och kvinnliga sådana under samma rubrik. Det är i och för sig bara fråga om en upprensning av gammal slentrian men principiellt riktigt. — Ett initiativ att också reellt få bort diskrimineringen av den kvinnliga arbetskraften skulle givetvis kunna få samma effekt.

Så många gånger har jag själv suttit vid förhandlingsbordet — visserligen inte för statstjänarna men för privat-tjänstemännen — att jag är övertygad om, att om arbetsgivarens representant kommer med ett initiativ till en förbättring för ett så stort antal arbetstagare som det här rör sig om (enligt uppgift 30 908 kvinnor eller 44,5 procent av samtliga) så har arbetsgivarens representant inte någon som helst svårighet att vinna gehör hos motparten, och det var detta som min andra fråga gällde.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Mitt interpellations svar får ses mot bakgrunden av att interpellanten hade rört sig med genomsnittslönegraden för män och kvinnor. Detta kan man inte göra, när det på väsentliga områden praktiskt taget inte finns tillgång till kvinnlig arbetskraft. Eftersom detta råkar vara förhållandet just beträffande civilingenjörer och andra akademiskt utbildade grupper, blir bilden missvisande, om man talar om genomsnittslönegraden, som interpellanten gjort. Det var därför som jag i mitt svar gav den redovisning som jag i detta stycke lämnat.

Beträffande lönefrågorna i övrigt vill jag erinra kammarens ledamöter om att vi håller på att planera en fullständig förhandlingsrätt för statstjänstemännens fackorganisationer. Det förhandlingsförfarande vi nu har är kanske inom de ramar vi rör oss mer avancerat

Svar på interpellation ang. likalönsprincipens tillämpning inom statsförvaltningen

än det som förekommer inom den enskilda sektorn. Vad som skiljer är egentligen bara strejkrätten. Men vi planerar att förelägga riksdagen förslag om fullständig förhandlingsrätt. Det gör man givetvis inte, om fackorganisationerna är av den arten att de behöver stå under förmynderskap. Är det då inte lämpligt att vi överlåter åt fackorganisationerna på den statliga sektorn att på samma sätt som fackorganisationerna på den enskilda sektorn föra fram sina krav och önskemål i anslutning till förhandlingar? Skall man ha ett förhandlingsförfarande är den vägen den enda korrekta i detta sammanhang.

Till slut vill jag endast påpeka att det måste röra sig om en missuppfattning av situationen, ty i statstjänst finns inga speciellt kvinnliga eller speciellt manliga tjänster. Tjänstemännens lönegradsplaceras oberoende av kön. Om det är en man eller en kvinna som har tjänsten spelar alltså ingen som helst roll i det sammanhanget. Båda har samma lön.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Statsrådet Lindholm envisas hela tiden med att det rör sig om de högre tjänsterna. Som jag sade i mitt föregående anförande gäller det emellertid de lägre tjänsterna, och det är de kvinnor som är placerade under den manliga bottenlönenivån som jag frågat om.

Vidare säger statsrådet att organisationerna inte skall stå under förmynderskap utan skall ha rätt att föra fram sina krav. Han menar därmed att arbetsgivaren inte skall kunna ta initiativ i detta fall. Men som det faktiska läget i Sverige är i dag, när vi har en arbetarregering, tycker jag det vore riktigt och rimligt att arbetsgivaren i detta fall tog ett initiativ. Jag räknar då med att även statsrådet Lindholm är socialdemokrat, och därför borde han väl kunna ta ett sådant initiativ.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Det kanske verkar ofint att erinra interpellanten om innehållet i interpellationen. Jag skall emellertid be att få föredra ett litet stycke ur densamma: »Inom den statliga förvaltningen är den kvinnliga genomsnittslönegraden 7,4 under det att männens genomsnitt är 11,4. Inom den statliga chefslönelistan återfinnes bortåt 3 000 män mot endast 38 kvinnor.» När det sprösmålet är upptaget i interpellationen, trodde jag att det även skulle behandlas i interpellationssvaret. Men nu säger fru Ryding att jag rör mig enbart med de högre tjänsterna. Ingalunda! Vad jag har talat om är att vi skall överlåta åt fackorganisationen att representera de anställda när det gäller deras lönefrågors lösande. Vidare har jag understrukit att oberoende av kön utgår samma lön i alla tjänster inom statsförvaltningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 44, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1963/64;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 46, med förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385) m. m., och

nr 47, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av atomansvarighetslagen den 3 juni 1960 (nr 246) samt lag om ersättning för skada i följd av atomfartygs drift;

till bevillningsutskottet propositionen nr 48, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 30 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

Interpellation ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror

till statsutskottet propositionen nr 50, angående upplåtelse av mark för ett internationellt studenthem, m. m.

§ 8

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 715.

§ 9

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2 och 33—35, bevillningsutskottets betänkanden nr 5 och 6, första lagutskottets utlåtanden nr 4 och 5, andra lagutskottets utlåtanden nr 2, 8 och 10, tredje lagutskottets utlåtande nr 6 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

§ 10

Interpellation ang. livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ELMWALL** (cp), som yttrade:

Herr talman! Det har under senare tid uppdagats, att i vissa fall polyfosfat insprutats i köttvaror, som försålts på marknaden. Genom tillsats av polyfosfat kan tillföras vatten med upp till 20 procent av varans vikt. Därutöver kan tillverkaren genom polyfosfattillförseln uppnå att livsmedlet ger intryck av att vara framställt av en bättre råvara än vad som faktiskt är fallet.

Polyfosfaterna har emellertid vissa ogynnsamma verkningar på livsmedlet. I första hand är det frågan om att kalk bindes, d. v. s. föres undan från livsmedlet eller konsumenten. Kalken är ju för människan en livsnödvändig beståndsdel. Man vet ännu inte hur stora skadeverkningarna kan bli vid konsumtion av polyfosfathaltiga livsmedel. En sak bör dock betraktas som säker, nämligen att sådana livsmedel, som avses att intagas i större mängder såsom exempelvis kött, icke bör innehålla po-

lyfosfat. Det är mot bakgrunden härav som vi i vårt land inte har velat godkänna polyfosfat som tillsats till de viktigaste livsmedlen, t. ex. kött.

Det är givetvis endast enstaka tillverkare, som på sätt som här nämnts söker kringgå nuvarande livsmedelslagstiftning och livsmedelskontroll. Men det skapar hos konsumenterna misstänksamhet mot hela charkuteribranschen. Av ett uttalande från slakteriorganisationen och konsumentkooperationen, vilka svarar för större delen av charkuteritillverkningen i landet, framgår att cirka 60 proc. av charkuteribranschen i dag kan garantera innehållet i sina varor. Främmande beståndsdelar kan sålunda förekomma endast i charkuterier, som i fråga om tillverkningen kan betecknas som anonyma. Branschorganisationerna har vid upprepade tillfällen framhållit behovet av en översyn av bestämmelserna och framför allt av att myndigheterna får ökade resurser för kontroll.

Det finns emellertid flera exempel på att den hygieniska kontrollen inte är tillfredsställande. Det är exempelvis fortfarande tillåtet att transportera köttvaror på öppna lastbilar. Veterinärstyrelsen har i flera sammanhang — första gången redan i yttrande över landshövding Totties utredning år 1955 — understrukt vikten av att för hela landet gemensamma skärpta bestämmelser utfärdas om transport av vissa livsmedel, särskilt köttvaror.

Vid fjolårets riksdag väcktes motion i den sistnämnda frågan, varvid andra lagutskottet helt delade motionärernas uppfattning att transport av köttvaror på öppna fordon är olämplig ur hygienisk synpunkt. Med hänsyn härtill förordade utskottet bestämmelser av den innebörden, att köttvaror skulle få transporteras endast i slutet utrymme. Riksdagen har i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om förslag till sådana bestämmelser.

Enligt min mening är det av synner-

Interpellation ang. studiestödet till seminariestuderande — Interpellation ang. Sveriges insatser i OECD:s arbete, m. m.

lig vikt att livsmedelslagstiftning och livsmedelskontroll får en sådan utformning, att de krav som måste ställas från hygienisk synpunkt kan tillgodoses på tillfredsställande sätt. Med stöd av vad jag här har anfört får jag därför anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet tagit initiativ till införande av bestämmelser om att kött och köttvaror skall få transporteras endast i slutet utrymme i enlighet med riksdagens skrivelse i fjol?

2) Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd en sådan livsmedelskontroll, att t. ex. polyfosfatinsprutning i kött och köttvaror, som saluföres på den allmänna marknaden, kan effektivt förhindras?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. studiestödet till seminariestuderande

Ordet lämnades på begäran till

Herr **KEIJER** (fp), som yttrade:

Herr talman! Den statliga hjälpen i form av stipendier, räntefria studielån och garantilån har berett möjlighet för vissa delar av den studerande ungdomen med små ekonomiska resurser att genomföra sin utbildning med minskade bekymmer för studiernas finansiering. Det förhållandet att statliga utredningar tillsatts för studiestödets ytterligare utbyggande är emellertid ett tecken på att ännu mycket återstår att göra.

Det finns en grupp studerande, som befinner sig i en särskilt prekär situation. Det är seminariernas elever, lärarkandidaterna. De flesta möjligheter till stipendier och lån, som finns för studerande vid universitet och högskolor, saknar seminariernas elever trots att

många av dem har samma långa studieväg bakom sig och flera års kostsamma ytterligare studier fram till examen. Många i denna grupp har stora svårigheter med finansieringen av sina studier.

Det måste anses otillfredsställande att den lärarkategori, som i så väsentlig mån skall bära ansvaret för den nya grundskolan, under sin studietid skall oröas av ekonomiska bekymmer.

Det är väl att förvänta att den studiesociala utredningen har något att föreslå också för denna kategori, men ingen vet med bestämdhet när utredningens resultat föreligger, eller när det kommer att föreläggas riksdagen. Frågan om stödet till lärarkandidaterna är å andra sidan av hög angelägenhetsgrad.

Med hänvisning till ovanstående anhåller jag om kammarens tillstånd att få ställa följande frågor till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet:

1. Kan herr statsrådet ange när förslag i anledning av studiesociala utredningen kan föreläggas riksdagen?

2. Kan det väntas att förslag om förstärkning av studiestödet till seminariestuderande kommer att framläggas i samband härmed?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Interpellation ang. Sveriges insatser i OECD:s arbete, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp), som yttrade:

Herr talman! Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) har tre huvudsyften som alla är av stort intresse för vårt land. Den vill söka åstadkomma

1) en så snabb och jämn ekonomisk utveckling och en så hög sysselsättningsnivå som möjligt i medlemsstater-

Interpellation ang. bostadsbyggandet och bostadsförmedlingen i Storstockholm

na med bibehållande av finansiell stabilitet,

2) ekonomiskt framåtskridande i utvecklingsländerna inom och utanför medlemskretsen,

3) en ökning av världshandeln på multilateral, icke diskriminatorisk grundval.

Utvecklingen den senaste tiden har ytterligare understrukit den viktiga roll som denna organisation har att spela. Tendenser till konjunkturförsvagning nödvändiggör ett ökat intresse för den första målsättningen. Den andra målsättningen framträder för varje dag såsom alltmer angelägen. De avbrutna förhandlingarna beträffande anslutning respektive associering till EEC motiverar att OECD mer än hittills tar upp de handelspolitiska frågorna.

I detta läge nödgas man konstatera att behandlingen av OECD-frågorna inte är organiserad på ett tillfredsställande sätt i Sverige. I en skrivelse till statsministern den 4 december 1962 påvisade KF, LO och TCO att handläggningen av OECD-frågorna är spridda på minst sex olika departement. De föreslog tillsättande av dels ett särskilt OECD-råd, dels ett interdepartementalt organ som skall ansvara för samordningen av förbindelserna med alla internationella fackorgan. Detta interdepartementala organ skulle upprätthålla erforderliga kontakter med departement, ämbetsverk och inhemska organisationer på ett sätt som tryggar en effektiv handläggning och samordning, med bevarande av intresse och inflytande från fackinstansernas sida.

Med stöd av det anförda får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande frågor:

1) Anser herr statsministern att Sverige bör intensifiera sina insatser i OECD:s arbete?

2) Ämnar regeringen i enlighet med framställningen från KF, LO och TCO upprätta dels ett särskilt OECD-råd,

dels ett centralt interdepartementalt organ för en effektivare handläggning i vårt land av frågor som behandlas inom OECD och FN:s fackorgan?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Interpellation ang. bostadsbyggandet och bostadsförmedlingen i Storstockholm

Ordet lämnades på begäran till

Herr KELLGREN (s), som yttrade:

Herr talman! Att bostadsbyggandet nedgår i Storstockholmsområdet har väckt berättigad uppmärksamhet. Att nettoproduktionen av nya bostäder minskar i det område av landet där bostadsbristen är mest utpräglad och åstadkommer de allvarligaste olägenheterna är ett förhållande som måste belysas och om möjligt förklaras. Statistiken talar sitt tydliga språk. Medan antalet lägenheter i påbörjade flerfamiljshus för hela landet uppgick till 66 854 för år 1962 och till 55 140 för år 1961, alltså en ökning med 11 714 lägenheter, utgjorde antalet lägenheter i påbörjade hus (såväl flerfamiljshus som småhus) i Storstockholm under 1962 12 778 mot 13 590 under 1961, alltså en minskning med 712 lägenheter.

Minskningen av bostadsbyggandet i Storstockholm faller helt på förortskommunerna och kommunerna i den s.k. yttre förortszonen. Medan Stockholms stad under 1962 påbörjade 4 427 lägenheter mot 3 495 lägenheter under 1961, alltså en ökning med 932 lägenheter, minskade antalet påbörjade lägenheter bland Stockholms förorter med inte mindre än 1 644 lägenheter. Det måste anses anmärkningsvärt att Lidingö stad under hela 1962 inte påbörjade en enda lägenhet i flerfamiljshus. Påbörjandet i denna stad inskränkte sig till 124 småhus. I Solna stad minskade igångsättningen från 840 lägenheter under 1961 till en så låg siffra som 91 under

Interpellation ang. anstånd med amortering av lån ur fiskerilånefonden

1962. Även i kommuner sådana som Märsta och Tyresö har bostadsbyggandet kraftiskt minskat under 1962.

Lika berättigad uppmärksamhet har det bristande samarbetet över kommungränserna i Storstockholm i fråga om bostadsförmedling väckt. För drygt två år sedan enades kommunerna i Storstockholm om att införa ett gemensamt Storstockholmsregister för lediga bostäder för att gemensamt medverka till större rörlighet på bostadsmarknaden och bättre ianspråktagande av tillgängliga bostadsresurser. I dag står 21 000 familjer och ensamstående i detta Storstockholms bostadsförmedlingsregister, men förortskommunerna har under 1962 blott lämnat 52 lägenheter till registret.

Samtidigt med att bostadsbyggandet nedgår i Storstockholm och bostadsförmedlingen över kommungränserna blir allt mindre effektivt ökar antalet bostadssökande. I Stockholms stad uppgick antalet den 1 januari 1962 till 94 000, och detta antal synes ha ökat med cirka 8 000 under årets lopp, så att siffran 100 000 bostadssökande synes vara den för dagen aktuella. I Lidingö stad har bostadskön ökat med något tusental personer och i Solna med boråt 500. Läget är i själva verket sådant att det måste karakteriseras som mer allvarligt än någonsin med tanke på den snabbt växande bostadsefterfrågan i Storstockholmsområdet under kommande år.

Mot bakgrunden av här lämnade uppgifter vill jag rikta följande frågor till statsrådet och chefen för socialdepartementet:

Vilka åtgärder från statsmakternas sida är planerade eller vidtagna för att stödja markpolitik, planering och projektering i Storstockholmsområdet för att snabbt öka bostadsbyggandet så att det minst uppnår den ökningstakt som gäller för hela landet i övrigt?

Ämnar statsmakterna ta initiativ till att effektivisera samarbetet mellan kommunerna i Storstockholm på bostadsför-

medlingens område för att därigenom öka rörligheten på bostadsmarknaden och i övrigt underlätta planeringen av nyproduktion av bostäder?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Interpellation ang. anstånd med amortering av lån ur fiskerilånefonden

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDIN (h), som yttrade:

Herr talman! Genom ishinder under årets första månader har yrkesfiskare åsamkats avsevärda inkomstbortfall. Den av höstriktsdagen beslutade arbetslöshetskassan för fiskare är tyvärr ännu inte i funktion. Den osedvanligt stränga vintern har ej heller medgivit möjlighet till arbete av annat slag som kompensation.

Läget är speciellt allvarligt för många av ostkustens fiskare då den för dem från ekonomisk synpunkt betydelsefullaste fiskesäsongen så gott som helt spolieerats. Under senare år har ostkustens fiskare i ökande omfattning gjort avsevärda investeringar i fiskefartyg och redskap för att rationalisera fisket. Statsmakterna har medverkat till denna utveckling genom att ställa lån ur fiskerilånefonden till förfogande. Låntagarna har att betala ränta och amortering å dessa lån senast den 31 mars. En icke oväsentlig hjälp för fiskarna i den aktuella svåra situationen skulle vara att få anstånd ett år med i vart fall amorteringen av fiskerilånen, så att amorteringsplanen förskjutes ett år framåt i tiden. Man kan tänka sig att anstånd medges efter individuell ansökan. För att handläggningen ska bli så enkel som möjligt synes dock ett generellt anstånd vara att föredra. De låntagare som har möjlighet därtill och önskar följa nu gällande amorteringsplan bör självfallet få göra detta. Anståndet bör gälla såväl mellan låntagarna och låneförmedlarna — hushållningssällskapen och Gö-

Interpellation ang. anstånd med amortering av lån ur fiskerilånefonden

teborgs och Bohus läns landsting — som mellan dessa senare och statskontoret.

Med stöd av vad jag här anförut an- håller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jord- bruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet vidtaga åtgärder för att medgiva ett års generellt anstånd med amortering av lån ur fiskerilåne- fonden?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Anmäldes och godkändes bankout- skottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 81, till styrelsen för riksdagsbiblio- teket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvalt- ning m. m.

Vidare anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skri- velse, nr 79, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med för- slag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhets- vård, m. m.

§ 16

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts skrivelse och propositioner över- lämnats till kammaren:

nr 42, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling,

nr 49, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1963/64, m. m.,

nr 51, med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angå- ende åtgärder mot utbredning av köns- sjukdomar, m. m., och

nr 55 angående ersättning till ledamot av allmänt kyrkomöte.

Nämnda skrivelse och propositioner bordlades.

§ 17

Anmäldes, att följande motioner un- der sammanträdet avlämnats till herr förste vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts propo- sition nr 36, angående ökat stöd till fö- reläsnings- och studiecirkelverksamhet m. m., motionerna:

nr 716, av herr *Jönsson* i Ingemars- gården *m. fl.*,

nr 717, av herr *Keijer m. fl.*,

nr 718, av fru *Lindskog m. fl.*, och

nr 719, av herr *Mattsson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo- sition nr 37, med förslag till namnlag m. m., motionerna:

nr 720, av herrar *Hedin* och *Svenungs- son*, och

nr 721, av fröken *Wetterström* och herr *Bengtson* i Solna; samt

i anledning av en till bankoutskottet från fullmäktige i riksbanken inkom- men framställning angående Tumba pap- persbruks framtida ställning, motioner- na:

nr 722, av herrar *Börjesson* i Falkö- ping och *Börjesson* i Glömminge,

nr 723, av herr *Kollberg m. fl.*, och

nr 724, av herr *Turesson m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 16.53.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 6 mars

Kl. 14.00

§ 1

Meddelande ang. sammanträdestider

Herr TALMANNEN yttrade:

Såsom tidigare meddelats kommer en handelspolitisk debatt att hållas vid kammarens arbetsplenium nästa onsdag, den 13 mars. Enligt den preliminära planen skall fredagen den 15 mars anordnas antingen ett arbetsplenium med början klockan 11.00 eller ett bordläggningsplenium med början klockan 14.00. Såvitt nu kan bedömas på grundval av uppgifter om bordläggning av utlåtan- den från utskotten blir det erforderligt att i enlighet med förstnämnda alternativ anordna arbetsplenium fredagen den 15 mars klockan 11.00.

§ 2

Svar på interpellation ang. indragningen av arrendegårdar under domänverket

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har i en interpellation frågat mig dels om jag uppmärksammat att arrendegårdar i domänverkets ägo i ökad utsträckning dragits in och att jordbruksdriften nedlagts, trots att byggnadsbeståndet varit tillfredsställande,

dels om jag anser, att sådana arrendegårdsindragningar försämrar möjligheterna att täcka arbetskraftsbehovet för skogsbruket, samt

dels om jag avser att vidta åtgärder för att arrendegårdar under domänverket bibehålls så länge detta är motive- rat med hänsyn till byggnadsbeståndet.

I interpellationen torde åsyftas sådana

jordbruksegendomar, som ligger på kro- noparker eller andra kronoskogar och som erfordras för skötseln av skogarna. Under 1962 fanns totalt ungefär 1 200 sådana skogsjordbruk, som i medeltal omfattade ca 8,6 ha åker och tomtmark. Det är därför uppenbart att arrendator av skogsjordbruk i regel måste ha till- gång till arbete vid sidan av jordbruket för att få en tillfredsställande bärning för sig och sin familj. Med hänsyn till skogsjordbrukens belägenhet torde möj- ligheterna att anskaffa annat arbete än skogsarbete vara små. Genom den fort- skridande rationaliseringen och meka- niseringen av skogsbruket minskar emel- lertid arbetskraftsåtgången för bland annat körningsarbete. Denna utveckling, som varit särskilt markerad under de senaste åren, har lett till att domänver- kets skogsjordbruk minskat i antal med ungefär hälften sedan 1950.

Enligt vad jag inhämtat strävar do- mänverket i första hand efter att den ofrånkomliga nedläggningen av skogs- jordbruk avser sådana som har sämre jordbruksjord och dåliga byggnader. Nedläggning sker i regel i anslutning till att arrendator önskar frånträda arren- det. Med hänsyn till att rationalisering- en av framför allt körningsarbetet fort- skridit i snabbare takt än vad som för- utsågs vid slutet av 1950-talet har det dock förekommit att skogsjordbruk, som relativt nyligen upprustats, nedlagts vid utgången av en arrendeperiod. I sådana fall har upprustningen visat sig vara en felinvestering, men det är enligt min me- ning riktigare att godta detta än att försöka förmå en ny arrendator att överta ett skogsjordbruk där han inte kan påräkna att erhålla för sin försörj- ning nödvändigt arbete på kronoparken.

Svar på interpellation ang. indragningen av arrendegårdar under domänverket

Med hänsyn till det anförda finner jag ej anledning till några åtgärder i det syfte som avsetts i interpellationen.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Gustavssons interpellation.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Holmqvist för svaret på min interpellation. Anledningen till att jag har ställt den är de utvecklingstendenser som man möter på det berörda området.

I sitt svar framhåller statsrådet, att det är »uppenbart att arrendator av skogsjordbruk i regel måste ha tillgång till arbete vid sidan av jordbruket för att få en tillfredsställande bärning för sig och sin familj». Ja, därom råder inga delade meningar. Vad beträffar den bygd, där de åberopade arrendegårdarna är belägna, liksom Kronobergs län i övrigt, är endast ett mycket ringa antal fastigheter av den storleken att deras brukare har en tillfredsställande sysselsättning enbart inom jordbruket. Skogsarbetet blir då den naturliga kompletteringen av arbetstillfällena, även vid jordbruk av annan storleksordning än rena småbruk.

Detta resonemang skulle väl leda fram till att man kan lägga ned skogsjordbruk i ökat tempo utan att det inverkar på arbetskraftsbehovet. Statsrådet framhåller också i sitt svar att den fortskridande rationaliseringen och mekaniseringen av skogsbruket minskar arbetskraftsåtgången för bl. a. skogskörningsarbete. Rent generellt kan en sådan uppfattning ha berättigande. Men om vi ser situationen inom de olika områdena, kanske bilden blir en annan. I sydöstra Sverige har en kommitté undersökt arbetskraftsbehovet. Kommittén har bestått av representanter för länsarbetsnämnden, skogsarbetarförbundet, skogsägarföreningen och skogsvårdsstyrelsen. Kommittén har kommit fram till det

resultatet, att virkesförbrukningen inom sydöstra Sverige har mångdubblats under de senaste åren. Detta beror bl. a. på skogsindustriens utbyggnad, och förbrukningen visar alltså en brant uppåttigande kurva. Men samtidigt visar befolkningsutvecklingen en stark nedgång på landsbygden.

Denna kommitté har funnit att det under femårsperioden 1961—1965 behövs 39 procent större arbetsinsats än tidigare för att skogsarbetet skall klaras. Då har man också räknat med arbetstidsförkortningen. Man har tänkt sig att genom ökad rationalisering, bl. a. ökad mekanisering, kunna täcka det ökade behovet. Men detta innebär inte att man räknar med minskat arbetskraftsbehov.

Med utgångspunkt från dessa undersökningar av arbetskraftsbehovet frågar man sig om inte detta är ett problem som berör samtliga skogsägarkategorier. Under sådana förhållanden kan naturligtvis inte den statligt ägda skogssektorn handla utan att ta hänsyn till hela problemkomplexet. Av statsrådets svar har jag inte kunnat finna att man har tagit den hänsyn som hade varit nödvändig.

Beträffande domänverkets investeringar i byggnader framhåller statsrådet i sitt svar, att framför allt på grund av att skogskörningsarbetet minskats i snabbare takt än som förutsetts har felinvesteringar skett. Till detta vill jag säga, att trots att rationaliseringen har gått fort — jag erkänner villigt att det därför många gånger är svårt att planera — har den inte gått snabbare än att man 1960 eller 1961 kunde förutse vad som skulle ske 1962. Jag vill se den lantbrukare, som 1963 bygger en ladugård för att lägga ned driften på fastigheten 1964.

Om vi utgår från att här föreligger en felinvestering, så frågar jag om man inte i alla fall riskerar att göra en ytterligare felinvestering genom att inte låta någon bo på fastigheten tills vida-

Svar på interpellation ang. viss upplysningsverksamhet i fråga om trädgårdsprodukter

re. Frågan är om man inte riskerar att få väsentliga nyinvesteringar i tätorter, som arbetskraften skall flytta till, och om man inte möter betydande förflyttningskostnader för arbetskraften.

Det framhölls vid skogsveckan, när den öppnades i dagarna, att det förhållandet, att Välfärdssveriges landsbygd håller på att utarmas, blir mycket betydande för det svenska skogsbruket. Det är angeläget ur både ekonomisk och social synpunkt, för både arbetsgivare och arbetstagare att man för arbetskraften vid de mindre och medelstora jordbruken åstadkommer ömsesidiga garantier för arbetstillfällena och arbetskraftstillgång. Jag tror att härigenom vissa extra kostnader, som annars är ofrånkomliga, skulle kunna elimineras. Kanhända skulle man också kunna minska den avfolkningstakt som vi nu har på landsbygden. Ett aldrig så starkt mekaniserat skogsbruk behöver väl också en icke oväsentlig manuell arbetsinsats.

Härmed ber jag, herr talman, att än en gång få tacka för svaret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta talade här om några beräkningar av arbetskraftsbehovet inom sydöstra Sverige, men jag känner inte till dessa beräkningar. Helt allmänt vill jag dock säga att domänverket naturligtvis inte kan svara för bostäder åt andra arbetare än dem domänverket själv sysselsätter. Om andra skogsägarkategorier sysselsätter skogsarbetare, så får arbetsgivarna självfallet också skaffa bostäder åt dem.

Vad beträffar de åtgärder som kan vidtas i anledning av det inträffade är det klart att man kan tillskriva domänverket och kräva en mera restriktiv prövning av arrendatorernas krav på nybyggnader, men vart kommer vi i så fall? Om vi kräver att varje investering som göres av domänverket skall vara så

säker, att det inte på någon punkt kan inträffa överraskningar, så är jag rädd för att detta inte blir till glädje för dem som arrenderar ifrågavarande hemman.

Jag har sagt i svaret att det fall som påtalats naturligtvis är att betrakta som felinvestering, men det har berott på att man inte kunnat förutse utvecklingen. Herr Gustavsson i Alvesta må ha en annan uppfattning, men jag accepterar de skäl som domänverket här har anfört.

Herr **GUSTAVSSON** i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag påstår inte att domänverket skall svara för bostäder åt andra arbetare än som sysselsättes i domänverkets tjänst. Jag vill bara ha sagt att när vi diskuterar arbetskraftsbehovet, så måste vi se det som ett gemensamt problemkomplex. Och i anledning av den undersökning, som gjorts på detta område — siffrorna åberopades av länsjägmästaren i förra veckan enl. referat i pressen — ifrågasätter jag huruvida domänverket har tagit hänsyn till arbetskraftsbehovet vid sin planering.

Vad sedan förutseendet angår vill jag än en gång understryka att man väl bör kunna förutse vad som kommer att ske från det ena året till det andra.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. viss upplysningsverksamhet i fråga om trädgårdsprodukter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Rimås har i en interpellation frågat mig om jag vill tillse, att den upplysningsverksamhet bland konsumenter och odlare i fråga om trädgårdsprodukter, vilken 1961 års riksdag

Svar på interpellation ang. viss upplysningsverksamhet i fråga om trädgårdsprodukter

beslöt, kan komma till stånd utan ytterligare dröjsmål.

Efter att ha utrett frågan avlämnade lantbruksstyrelsen i december 1961 förslag till organisation och riktlinjer för sådan upplysningsverksamhet. Vid remissbehandlingen av förslagen framfördes åtskilliga invändningar. Därefter har emellertid överläggningar skett mellan företrädare för trädgårdsodlarna, handeln och konsumenterna i syfte att finna former för en objektiv upplysningsverksamhet utan statlig medverkan i organisatoriskt avseende. Vid överläggningarna har en arbetsgrupp inom trädgårdsnäringsutredningen medverkat. Enligt vad jag under hand erfarit kan en redovisning i ämnet väntas från utredningen under våren. Det är min avsikt att snarast därefter ta upp ärendet till slutlig prövning.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Rimås interpellation.

Vidare anförde

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Jag är framför allt tacksam för att svaret var så positivt till sitt innehåll. Denna fråga är viktig inte bara från konsumentsynpunkt utan också för den näringsgren som närmast är berörd. Det är av stort intresse att den snart blir löst. Jag har på senare tid träffat företagare som undrat, om inte 1961 års riksdagsbeslut runnit ut i sanden. Efter jordbruksministerns svar bör väl denna oro vara stillad, och vi kan förvänta oss att det inom den närmaste tiden kommer att bli ordning på detta område. Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts å bordet vilande skri-

velse nr 42, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Därvid anförde

Herr TALMANNEN:

Efter samråd med första kammarens talman får jag hemställa, att kammaren måtte besluta att vid plenum onsdagen den 20 innevarande mars företaga val av tre ombud och tre suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Kammaren biföll denna hemställan.

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 5

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 49, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1963/64, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 51, med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, m. m.; och

till bankoutskottet propositionen nr 55, angående ersättning till ledamot av allmänt kyrkomöte.

§ 6

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 716—719;

till behandling av lagutskott motionerna nr 720 och 721; samt

till bankoutskottet motionerna nr 722—724.

§ 7

Föredrogs den av herr *Elmwall* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan

att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående livsmedelskontrollen beträffande kött och charkuterivaror.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs den av herr *Keijer* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående studiestödet till seminariestuderande.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs den av herr *Gustafson* i Göteborg vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående Sveriges insatser i OECD:s arbete, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Föredrogs den av herr *Kellgren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående bostadsbyggandet och bostadsförmedlingen i Storstockholm.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11

Föredrogs den av herr *Hedin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående anstånd med amortering av lån ur fiskerilånefonden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Statsrådsberedningen: Avlöningar

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr von **FRIESEN** (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga något om den under denna punkt äskade nya befattningen som pressekreterare. Jag vill då först konstatera att man när man läser riksdagsstrycket finner att Kungl. Maj:ts motiveering i statsverkspropositionen för inrättande av en befattning som pressekreterare (bil. 4, punkt 1, s. 6 och 7) är utomordentligt torftig liksom också utskottets motivering. Jag sympatiserar visserligen livligt, herr talman, med alla försök till rationalisering av riksdagsstrycket. I motsats till förhållandena i främmande parlament upprepas det många gånger väldigt mycket i våra handlingar. En så långt gående rationalisering som statsrådet och statsutskottet här har genomfört tycker jag emellertid ändå är litet för mycket. Man saknar helt den vägledning som riksdagen behöver för fattande av beslut i en sådan här fråga.

Vad först beträffar nödvändigheten att inrätta en befattning som pressombudsman ställer man sig litet var en smula frågande. Det förefaller nämligen som om regeringen på ett mycket framgångsrikt sätt med hjälp av pressen — till och med oppositionspressen — och de stora massmedia redan har ett försteg. Det förefaller som om alla rimliga krav på publicitet skulle vara tillgodosedda.

Statsrådsberedningen: Avlöningar

Jag skulle i detta sammanhang som ett erkännande till regeringens ledamöter vilja tillägga att dessa verkligen alltid brukar vara mycket lättillgängliga när pressens folk skall inhämta upplysningar. Det har vitsordats från olika håll att det aldrig har gjorts några svårigheter. Tvärtom visar sig regeringsledamöterna mycket tillmötesgående.

Man frågar sig då, om det verkligen skall vara nödvändigt att som en buffert mellan regeringen och allmänheten — d. v. s. pressen — ha denne pressombudsman. Blir inte i själva verket resultatet det, att lämnandet av nyttiga och nödvändiga upplysningar från regeringen blir försvårat, därför att denne man — hur förträfflig han än är — inte kan ge de utförliga, helhjärtade och engagerade meddelanden som hans huvudmän kan ge? Det paradoxala inträffar mycket ofta att de pressombudsmän som olika institutioner håller sig med, i själva verket bidrar till att försämra kommunikationerna, och det bör väl ändå inte vara meningen.

Jag vill därför, utan att ställa något yrkande, redan nu sätta ett frågetecken rörande nödvändigheten av att anslå så stora belopp som här föreslagits för denne nya befattningshavare. På andra områden visar man en föredömlig återhållsamhet när det gäller nya tjänster, men här har man inte visat någon sådan försiktighet.

När herr Braconier och jag väckt vår motion har vi inte velat yrka att riksdagen ej skulle bifalla förslaget om inrättande av pressekreterartjänsten. Vad vi önskat få till stånd är i stället ett uttalande av riksdagen att tjänstens innehavare uteslutande skall ägna sig åt det han är tillsatt och betald för att behandla, nämligen regeringens åtgärder, riksstyrelsens åtgärder över huvud taget, och att om möjligt ingen sammanblandning med rent partipolitiska funktioner skall ske. Det är helt enkelt ett renlighetskrav.

Vi brukar ju i detta land hålla ganska

hårt på att partipolitisk verksamhet inte skall bekostas med statsmedel. Jag är visserligen den förste att erkänna att det många gånger kan bli besvärligt att hålla de olika sakerna isär. Men såsom framhålles i det särskilda yttrande som fogats till utskottsutlåtandet på denna punkt skulle man mycket väl kunna tänka sig att »i instruktion för pressekreteraren kommer att fastslås, vad denne i sin verksamhet såsom statlig tjänsteman har att iaktta då det gäller att avgränsa upplysningar beträffande regeringens och regeringschefens arbete från upplysningar rörande den partipolitiska verksamhet regeringspartiets ledare utövar i denna sin egenskap».

Jag har velat fästa uppmärksamheten vid detta särskilda yttrande och vågar hysa förhoppningen att yttrandet skall beaktas, när pressekreteraren börjar sin verksamhet.

Då vi väckte motionen hoppades jag faktiskt inte att få den bifallen men att statsutskottet möjligen skulle kunna uttala att det konstaterande som görs i motionen är så pass självklart att något understrykande inte behöver ske. Men det har utskottet inte alls gjort. I stället framförs en motivering som jag tycker är mycket dunkel och som jag gärna skulle vilja ha belyst av någon utskottets talesman som svarar för denna formulering. Man blir faktiskt inte alls klok på vad utskottet menar — det framgår inte på vilka grunder utskottet avvisar motionsyrkandet.

Jag tror det är högst angeläget att ofentligheten — i detta fall pressen — håller ögonen på denna sak, om nu inte riksdagen visar tillbörlig vaksamhet och ingriper, ifall övertramp skulle förekomma.

Herr talman! Jag har, sedan jag framfört dessa synpunkter, icke något yrkande.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag skall först ta upp det som herr von Friesen slutade med.

Statsrådsberedningen: Avlöningar

Statsutskottet hänvisar till bilaga 4, punkt 1, s. 6 och 7 av utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 3 januari 1963. Går man till detta protokoll, finner man icke någon som helst motivering för denna tjänst. När det gäller andra tjänster kan vi föra timplånga debatter t. o. m. där befattningarna inte är av någon större storleksordning. Desto egendomligare är det då att statsutskottet, när det skall motivera denna tjänst, endast hänvisar till något som man har hört. Har man hört det från statsministern eller från vederbörande departementschef, justitieministern?

Det står vidare i utskottets utlåtande: »Mot bakgrunden av de motiv, som främst föranlett förslaget om en pressekreterarbefattning, finner utskottet inte anledning till något uttalande från riksdagens sida i ämnet.» Vad vet riksdagen om dessa motiv? Riksdagen känner till dem genom en hörsägen från statsutskottet, men den vet inte ens från vem man har fått den. Statsutskottet har nämligen inte fått motiveringen från statsrådsprotokollet.

Jag kan erinra om de konflikter som den amerikanske presidentens pressekreterare kommit in i, när han gjort uttalanden i storpolitiska frågor. Det kan t. o. m. hända att konstitutionsutskottet får anledning att ta upp ett uttalande från pressekreteraren i en storpolitisk fråga av samma eller liknande art som den amerikanske pressekreteraren fällt. Man finner då kanske att det egentligen inte finns någon klar motivering för att inrätta denna pressekreterartjänst, och kanske icke heller en klar instruktion såvida inte Kungl. Maj:t ansluter sig till den uppfattning som reservanterna givit uttryck för.

Det står i den försäkran som statsråden avger, att de skall iaktta rikets bästa. Ofta när statsminister Erlander framträder gör han det ju på rikets vägnar. Vi erinrar oss, för att ta ett exempel, med glädje och tacksamhet på vil-

ket utmärkt sätt statsminister Erlander talade till Konungen på hans åttiödagsdag.

För dem som hyser den marxistiska statsuppfattningen — till grund för hela den marxistiska kritiken låg ju åsikten att staten var uttryck för ett förtryck — blir väl varje stat en partistat. Vi har lyckligtvis, herr talman, i försvarsfrågorna och i flera andra frågor kommit långt bort från den kommunistiska uppfattningen och andra diktaturläror, där man identifierar parti och stat. Vi kan nu, i motsats till vad fallet var i gamla tider, diskutera dessa frågor lidelsefritt som regel. Jag erinrar mig i sammanhanget ett brev som skickades till Hjalmar Branting på hans femtiödagsdag från Karl Staaff, hans gamle stridskamrat. »Vi har skiftat hårda hugg i riksdagen», utvecklade Staaff, »och ibland har det verkat som om barndoms- och ungdomsårens vänskap försvunnit och vi stått som motståndare och företrädare för partikulära intressen, där själva statstanken har ersatts av partitankarna.» Men ändå har tanken på fosterlandets gemensamma intressen varit det som förenat.

När man hör statsministern tala undrar man emellertid ibland, om han talar som partiman eller om han talar som representant för alla medborgare.

I utlandet har det ibland varit stora strider kring pressekreterarna. Ett enda litet uttalande har kunnat ge upphov till konflikter mellan staterna — ett exempel härpå har vi i relationerna mellan Frankrike och England, där en TV-utskickning nära nog föranlett ingripande från högsta ort. Det hade funnits alla skäl att genom en precisering av arbetsuppgifterna för denne ämbetsman slå fast, att han har att ge uttryck för regeringschefens uppfattning såsom statsman och inte såsom partiman. Det kan ju ändå inte vara meningen att skattebetalarnas pengar används för partipolitiska syften; socialdemokraterna skulle tycka detsamma, om statsministern het-

Statsrådsberedningen: Avlöningar

te Ohlin eller Heckscher — man skulle då se mera kritiskt på detta än man nu gör när det gäller en representant för det egna partiet, vars värderingar man väl alltid anser vara till samhällets bästa.

När det alltså gäller en befattning som kan ge upphov till konflikter hade det varit skäl att precisera denne pressekreterares uppgifter och att utskottsmajoriteten gett uttryck för den uppfattning som nu framkommer i det särskilda yttrandet till utskottets utlåtande.

Med hänsyn till de befogenheter som Kungl. Maj:t har enligt regeringsformen anser jag mig nu inte böra ställa något yrkande; Kungl. Maj:t har befogenhet att skriva en sådan instruktion. Jag vill ge uttryck åt förhoppningen att den blivande pressekreteraren verkligen kommer att beakta de ord som står i statsrådsförsäkran och även de ord som finns i ansvarighetslagen för rikets statsråd om att statsråd icke skall se till partiets intressen utan till hela samhällsordningens bästa.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Som utskottet framhållit i sitt utlåtande kommer den föreslagna tjänsten att ge en ökad service åt den in- och utländska pressen. Men samtidigt kommer den att avlasta en del av regeringschefens arbetsbörda. Regeringschefen får nu ägna mycken tid åt intervjuer inte bara med inhemska pressmän utan även med utländska. Utskottet har också varit enigt om att tjänsten skall tillsättas.

Under debatten har man efterlyst utskottsmajoritetens syn på det särskilda yttrande som är fogat till utskottsutlåtandet. Att vi inte kunnat vara med om uttalandena i detta yttrande har berott på att vi inte tror att det är möjligt att renodla pressekreterarens arbetsuppgifter och dra upp en bestämd gräns mellan upplysningar, som rör statsministerns arbete som regeringschef, och så-

dana upplysningar som avser hans partipolitiska verksamhet.

Låt mig ta ett exempel! Om vi hade haft en sådan här tjänst vid tiden för den stora ATP-striden, som ju i högsta grad var brännbar, och pressekreteraren till pressen lämnat upplysningar om regeringens planer att lösa pensionsfrågan och som överensstämde med socialdemokratiska partiets uppfattning i frågan, hade detta då betraktats såsom otillbörligt, och hade detta varit att lämna partipolitiska upplysningar som pressekreteraren inte borde göra? I vårt land, där regeringschefen i regel också är partiordförande är det svårt att dra gränser mellan vad som är regeringspolitik och partipolitik. Det väsentliga är att pressekreteraren skall stå till regeringens och särskilt regeringschefens förfogande. Han skall i första hand vara en kontaktman mellan regeringen och pressen. Vi litat på regeringens och pressekreterarens omdöme när det gäller fullgörandet av denna tjänst.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Utskottets ärade talesman har inte nämnvärt övertygat mig om nödvändigheten av denna tjänst. Han säger att denne man skall stå till förfogande för såväl den inhemska som den utländska pressen, och jag tyckte mig märka en särskild tonvikt när herr Almgren talade om den utländska pressens representanter. Jag tror att representanterna för den utländska pressen skulle betrakta det som en särskild favör om de, när de vill ha en upplysning om regeringspolitiken, kunde vända sig direkt till källan och få tala med vederbörande statsråd personligen. Det är också artig mot dem att ge dem denna möjlighet. Jag är övertygad om att de på så sätt skulle få bättre upplysningar.

Vad jag sagt — och det har herr Almgren inte försökt att vederlägga — är att detta pressombud i själva verket

Statsrådsberedningen: Avlöningar

kommer att försvåra kommunikationerna med pressen i stället för att förbättra dem.

Enligt förslaget skulle han dessutom få ett särskilt anslag på 6 000 kronor för att äta och dricka med ett antal personer. Jag trodde att det var metoder som numera inte förekom inom publicistiken. Ansvarsmedvetna journalister tillbakavisar tanken på den sortens smörjning, vilken kanske tidigare var vanlig. Jag kan heller inte förstå utskottets beredvillighet att tillstyrka ett sådant anslag.

Herr Almgrens exempel med ATP tycker jag inte är särskilt belysande. Alla vet ju att regeringsförslaget om ATP bars upp av det socialdemokratiska partiet — det kan man inte göra någonting åt. Frågor som en pressman i detta fall skulle vilja ha besvarade kan vara : »Vilka planer har regeringen att driva igenom sina synpunkter i ATP-frågan?» eller »Finns det några modifikationer i regeringens förslag?» Det är sannerligen inte den sammanblandningen av regeringsinnehav och partipolitisk funktion jag tänkte på. Det ligger nog på ett annat plan.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! I likhet med herr von Friesen anser jag att den argumentation vi har fått höra av utskottets talesman snarast har bestyrkt vikten av en klar instruktion för den tilltänka pressekreteraren. Utskottets talesman nämnde som exempel att pressen skulle behöva informeras om regeringens förslag i en fråga sådan som ATP, men sådana förklaringar skall ju lämnas i denna kammar, och om så sker är det ju inte svårt för pressen att få besked eftersom sådana uttalanden alltid refereras av TT. Det skulle vara ytterst olyckligt om besked i en storpolitisk fråga som regel lämnades genom särskilda förklaringar utanför riksdagen.

Men det kan finnas helt andra saker som det kan vara av värde för pressen

att få höra statsministerns uppfattning om, t. ex. utrikespolitiska konflikter, särskilt i lägen där det är angeläget att lugna opinionen. Det kan vara i sådana lägen som det vi hade 1940 när Per Albin Hansson höll berömda tal. I sådana lägen kan en pressekreterare ha en uppgift att förmedla närmare informationer. Det har USA:s presidents pressekreterare gjort, men uttalandena har ibland väckt våldsamt kritik vid flera tillfällen. Om vi tänker oss en annan politisk situation, där statsministern inte heter Erlander, kan vi nog föreställa oss vilken strid ett uttalande från pressekreteraren skulle kunna ge upphov till bland socialdemokraterna. Vi kan tänka på hur det var under kampen mot Hammarskjöld. Om han hade gjort uttalanden som väckt opposition från socialdemokraterna, skulle ett uttalande från en pressekreterare då ha verkat lugnande? Tvärtom! Det skulle ha skapat ännu större orostämning.

I likhet med andra ämbetsmän har en pressekreterare behov av att det finns en klar instruktion. Jag erinrar för övrigt herr Almgren om regeringsformens paragraf 107 beträffande statsrådets handlande. Herr Almgren menar att det är svårt att göra en distinktion mellan statsministerns handlande som statsminister och hans uppträdande som partiman. Men kan man inte skilja på dessa två saker måste man upphäva hela paragraf 107, som gör den distinktionen, liksom varje statsråd i statsrådsförsäkran förbinder sig att iakttaga rikets bästa.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Den föreslagna tjänstemannen skall stå till regeringens förfogande, och han är underkastad samma bestämmelser som varje annan tjänsteman.

Jag är ännu mera styrkt i min uppfattning att det är svårt att dra gränsen mellan regeringspolitik och partipolitik såsom vi har det ordnat här i

Häradsrätterna: Avlöningar

landet. I varje fall vågar sig inte utskottet på att formulera hur gränsen skall dras.

Jag vill framhålla särskilt till herr von Friesen, som kritiserade att tjänsten över huvud taget blir tillsatt, att vi är eniga i utskottet om tillsättandet av denna tjänst. Både herr von Friesens och herr Braconiers partivänner har tillstyrkt det och anser tydligen tjänsten nyttig och nödvändig. Därför anser jag, herr talman, att kammaren kan gå till beslut. Jag tror att denna tjänst kommer att kunna ge pressen god service samtidigt som den innebär en lättnad framför allt för regeringschefen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkterna 2—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21**Häradsrätterna: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 22, s. 30—38) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för häradsrätterna, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64, dels ock till Häradsrätterna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 33 158 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Palm m. fl.* (I: 351) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindahl m. fl.* (II: 404), i vilka hemställts att riksdagen i första hand i samband med behandlingen av förevarande huvudtitel till Svea hovrätt måtte anslå 294 084 kr.

för erforderliga personalförstärkningar och tjänsteförändringar vid sex stockholmsdomsagor, i andra hand i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t till 1964 års riksdag vidtager åtgärder i motionens syfte, därest icke medel för avarbetning av balansen av mål och ärenden vid berörda domsagor redan under innevarande budgetår kunde ställas till Svea hovrätts förfogade;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Carlsson m. fl.* (I: 414) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson i Norderön m. fl.* (II: 503), i vilka hemställts bl. a. att riksdagen måtte för personalförstärkningar eller andra upprustningsåtgärder vid rikets domsagor under budgetåret 1963/64 anvisa — utöver i statsverkspropositionen yrkade belopp — ett förslagsanslag å 200 000 kr. att ställas till vederbörande departementschefs förfogande för avhjälpande av rådande missförhållanden på inskrivningsväsendets område enligt i motionerna anförda grunder, samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning i syfte att rationalisera inskrivningsväsendet.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 351 och II: 404 ävensom I: 414 och II: 503, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för häradsrätterna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 3 januari 1963 föreslagit;

b) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 33 158 000 kr.;

II. att motionerna I: 351 och II: 404,

Häradsrätterna: Avlöningar

såvitt desamma avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att i motionerna I: 414 och II: 503 framfört yrkande om utredning i syfte att rationalisera inskrivningsväsendet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av fru *Wallentheim* och fru *Lewén-Eliasson*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka i motionerna I: 351 och II: 404 framförda yrkanden om ytterligare medelsanvisning och att därför utskottet bort under I. i nedan angivna delar hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 351 och II: 404 samt I: 414 och II: 503, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 33 452 000 kr.;

b) av fröken *Elmén*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Norderön (cp):

Herr talman! Jag har tillsammans med kammarledamöter från fyra partier väckt en anspråkslös motion som gäller att råda bot på eftersläpningen vid häradsrätternas inskrivningsavdelningar. Motionen syftar till att ytterligare 200 000 kronor skall ställas till justitieministerns förfogande och att vidare en utredning skall företagas om rationalisering av det tekniska förfarandet.

Jag behöver knappast säga att jag blivit besviken över utskottets avslagsyrkande. Dessutom är jag förvånad över vissa inslag i utskottets motivering.

Utskottet finner det »ur rättssäkerhets- och andra synpunkter synnerligen angeläget att balansen av mål och ärenden vid häradsrätterna kan hållas på rimlig nivå». Utskottet torde dock ha kännedom om att inskrivningsärenden enligt föreskrift skall vara behandlade inom 14 dagar. I stället för det diffusa uttrycket »rimlig nivå» borde man ha kunnat använda det korrekta och klargörande uttrycket »inom lagstadgad tid». Utskottet använder också uttrycket »besvärande dröjsmål». I stället kunde det ha använt uttrycket »olagliga dröjsmål».

Det förhåller sig ju så på detta område att en lagstadgad tid av 14 dagar gäller för att dessa ärenden skall vara färdiga. När det sedan visar sig, att statens egna instanser på grund av främst personalbrist inte kan följa vad som föreskrivs i lag, borde det vara en självklar sak för riksdagen att snarast möjligt avhjälpa sådana brister.

Jag vill erinra om att där huvudmannaskapet för underrätterna åvilar annan än staten, d. v. s. rådhusrätterna, håller man i regel den lagstadgade tiden. Ett exempel på detta utgör nedläggandet av Visby rådhusrätt. Så länge den bestod höll man den lagstadgade tiden i Visby. När den nedlades och det statliga huvudmannaskapet inträdde, då gick det inte längre att hålla lagstadgad tid.

I ett interpellationssvar till mig den 13 april 1962 framhöll justitieministern att man från departementets sida skulle göra vad som kunde göras för att avhjälpa de då rådande missförhållandena. Enligt justitieombudsmannens undersökning hade ett halvår senare förhållandena ytterligare försämrats, och antalet domsagor med längre expeditionstid än fyra veckor — således mer än dubbel lagstadgad tid — hade ökat högst väsentligt. Inom parentes sagt måste det vara otacksamt att vara riksdagens ombudsman och göra sådana befogade allvarliga erinringar som jus-

Häradsrätterna: Avlöningar

titieombudsmannen gjort i dessa frågor, om riksdagen presterar talesätt som »rimlig nivå» och »besvärande dröjsmål». Det är ju här fråga om ett rättssäkerhetsproblem och om huruvida det i lag stadgade skall kunna följas inom statens egna instanser, och då bör ett klart språk föras även från riksdagens sida.

Vad gäller då dessa frågor i sak? Vid domsagornas inskrivningsavdelningar erhålles främst lagfartsbevis, gravationsbevis och inteckningar. All försäljning, köp och bildning av fastigheter är således beroende av att inskrivningsavdelningarna i domsagorna har tillräcklig kapacitet.

Jag kan peka på bostadsbyggandet och bostadsproduktionen, jag kan peka på köp och försäljning av bostäder och andra fastigheter. Jag kan peka på rationaliseringsverksamheten inom jordbruket och omarronderingarna till bättre skiften och brukningsdelar inom skogsbruket o. s. v. Hur ofta har inte understrukits här i riksdagen att allt detta är mycket väsentliga ting — men vid domsagornas inskrivningsavdelningar finns på många håll flaskhalsar som bromsar upp det hela, till förfång för den ekonomiska utvecklingen. Det har också en ekonomisk betydelse för den enskilde. Väntetiden vid domsagorna medför ju t. ex. att byggnadskreditiv med hög ränta åvilar de nyuppförda bostäderna längre tid än som är nödvändigt. Förra året kunde beräknas att för en enda bank här i Stockholm de ränteförluster som dess kunder gjorde till följd härav uppgick till cirka 4 000 kronor per dag. I justitieombudsmannens ämbetsberättelse pekas på ett exempel, där en enda sökande i ett inteckningsärende gjorde en förlust på 13 500 kronor. Vem är det som får stå för de kostnaderna? Jo, ytterst givetvis de boende. Det är de nyblivna egna-hemsägarna och hyresgästerna i de nyproducerade husen som drabbas. Det kostar pengar att ge häradsrätternas

inskrivningsavdelningar den erforderliga kapaciteten, men det förhåller sig dock så att den verksamhet som där bedrivs också ger staten betydande inkomster; gravationsbevis, lagfartsbevis och inteckningar får gäldas med stämpelavgift, varvid lagfart å köpbrev betingar en avgift som motsvarar en procent av köpesumman, dock lägst taxeringsvärdet. Det måste från den rättssökande allmänhetens sida vara högst rimliga krav att staten tillser att kapaciteten inom inskrivningsväsendet är tillräcklig, så att det som föreskrives i lag kan följas.

Herr talman! Jag hade i detta sammanhang ämnat ställa ett par frågor till statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Jag skall vänta och se om justitieministern senare kommer till kammaren och ber att då få framställa dessa frågor. Tills vidare ber jag att få deklarerat att jag i dagens votering om denna fråga kommer att stödja den reservation som är fogad till utskottets utlåtande. Den behandlar visserligen till stor del förhållandena just inom Stockholmsdomsagorna, men den knyter ändå an till de synpunkter vi har framfört i vår motion.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Vid denna punkt har väckts två par motioner, av vilka det ena paret handlar om inskrivningsväsendet i allmänhet. För den motionen har herr Larsson i Norderön alldeles nyss här argumenterat. Det andra motionsparet uppehåller sig vid förhållandena i fråga om ärendebalansen vid domsagorna i storstockholmsområdet. Det är närmast den saken som har föranlett reservationen av fru Wallentheim och mig.

Eftersläpningen i expedieringen av inskrivningsärenden och gravationsbevis har uppmärksamats av olika organ och myndigheter, såsom olika kreditgi-

Häradsrätterna: Avlöningar

vare, ombud för den lånesökande allmänheten och inte minst av justitieombudsmannen. Saken har också varit föremål för interpellationer i denna kammar under förra året, som här redan har sagts. Olika undersökningar har gjorts av JO vid olika tidpunkter under t. ex. föregående år. Det har därvid visats att en ytterligare försämring av förhållandena har ägt rum under 1962. En undersökning i januari 1962 visar sålunda att av landets 118 domsagor var det 66 som höll den stipulerade tiden av två veckor, medan 16 behövde mer än fyra veckor på sig för att avgöra ett ärende. I oktober månad samma år hade antalet, som kunde hålla den stipulerade tiden, gått ner till 58, under det att 24 domsagor nu behövde mer än fyra veckor för att avgöra ett ärende, och av domsagorna i denna grupp var det en fjärdedel som behövde längre tid än sex veckor för den saken.

Om man sedan ser på förhållandena i stockholmsområdet finner man att det där nästan undantagslöst tillämpas en expeditionstid, som är längre än den stipulerade. Den stora befolkningsökning som skett i detta område är så bekant, att den egentligen inte skulle behöva preciseras i siffror, men jag gör det ändå. Den totala ökningen av landets befolkning var förra året 42 000. Det är ganska betecknande för den fråga vi nu behandlar att hälften av denna befolkningsökning föll på just de sex Stockholmsdomsagornas område, och med den expansiva utvecklingen på byggnadsområdet, fastighetsbildningsområdet och andra liknande områden är det lätt att hitta sifferserier som pekar uppåt.

Jag väljer ett enda exempel. Inom domsagan Sollentuna-Färentuna hade man exempelvis år 1961 in-teckningsärenden till ett antal av 6 928. Förra året hade antalet sådana ärenden ökat till 10 250. När det gäller gravationsärenden var siffrorna 3 219 respektive 6 001. Det är värt att lägga märke till att jag

använder siffrorna för 1962. Det är alltså ett färskare och mera aktuellt material än det som kunnat ligga till grund för petita och statsverkspropositionen. Siffrorna grundar sig på en särskild utredning, som har gjorts av Stockholmsdomsagorna.

Åtskilliga skrivelser har ingivits till utskottet i samband med behandlingen av ärendet. En hel del har kommit från olika kreditorgan, som på olika sätt uttrycker en likartad mening. Jag skall be att få citera den skrivelse som kommer från Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitutioner, där det heter: »Enligt vår uppfattning är möjligheterna till en ändamålsenlig utveckling av fastighetsförhållandena, särskilt inom tätortsrayonerna, helt beroende av att den judiciella organisationen på området besitter en tillräcklig kvantitativ kapacitet.»

Svenska sparbanksföreningen påtalar det allvarliga i att det uppstår ränteför-luster, som påverkar boendekostnaderna både för egnahemsägare och hyresgäster. Denna förening har för övrigt själv gjort en utredning om förhållandena, vilken i alla avseenden styrker den uppfattning, som JO har kommit fram till. Eftersom sparbankerna är de kreditinstitut, som lämnar de flesta lånen till vårt bostadsbyggande, måste det väl anses vara tungt vägande ord, då man från detta håll konstaterar, att åtgärder till förbättring av förhållandena vid vissa av de största domsagorna inte ytterligare kan fördröjas. I Svenska sparbanksföreningens skrivelse påpekas också att en ganska naturlig telefonservice har fått ställas in på domsagorna, därför att man inte haft tid och utrymme för detta. Man talar också om att bankerna själva har fått anställa folk, som arbetar på domsagorna för att »få fram» de ärenden som behövs.

Vi vet alla att man i dessa dagar är ute och söker efter den bov, som sätter käppar i hjulet för bostadsbyggandet inom storstockholmsområdet. Jag tror

Häradsrätterna: Avlöningar

mig inte om att kunna leta fram den boven. För min del antar jag att det finns många bovar, och jag vågar påstå att en av dessa är just de förhållanden vi här talar om.

Med hänsyn till det behov som finns av en fullgod service från alla håll för att kunna hålla byggnationen i full gång är det ganska uppenbart att man på in-skrivningsväsendets område måste rätta till missförhållandena.

Mot bakgrund av den befolkningsökning som skett i stockholmsområdet och som jag tidigare flera gånger har talat om, förvånar det inte heller att andra ärendegrupper också visar starkt stigande siffror. Antalet tvistemål har i genomsnitt på två år ökat med 11 %. Ett familjerättsmål får vänta åtskillig tid innan det blir tillfälle för parternas första inställelse och ännu längre tid innan man kommer fram till ett avgörande. Detta förhållande har påtalats av landstingets rättshjälpsanstalt, ett organ som för övrigt redan tidigare har påtalat dessa problem och påkallat åtgärder för att rätta till missförhållandena.

Jag vill lämna ytterligare några få siffror. Lagsökningsärendena har ökat de två senaste åren med 20 %, att betalningsföreläggandena har ökat med 32 % och att inkomna brottmål har ökat med 14 %, under det att de avdömda brottmålen endast ökat med 6 %. Av dessa siffror kan man utläsa, att en mindre god balans håller på att skapas.

Det innebär självfallet att det förflyter längre tid mellan brott och huvudförhandling. I fråga om vissa brott är det uppenbart att det uppstår särskilda olägenheter vid tidsutdräkt, det gäller trafikbrotten, sådana brott som rattfylleri, rattonykterhet o. s. v. Jag skall emellertid inte närmare gå in på dessa och de olägenheter som uppstår både för den enskilde och samhället, men jag vill påstå att de får en allt större tyngd i statistiken och att de därför bör uppmärksammas särskilt.

2 — *Andra kammarens protokoll 1963. Nr 9*

Med dessa förhållanden som bakgrund har vi den uppfattningen att det erfordras extraordinära åtgärder. Problemen skärps genom den ständigt pågående befolkningsökningen. Befintlig personal är hårt utnyttjad. Utredningar har visat att de anställdas övertid är mycket stor. Det finns tjänstemän som uppenbarligen uppehåller två fulla tjänster.

Vi är heller inte blinda för de problem som finns i fråga om personalrekryteringen, men här måste man pröva olika vägar. Justitieombudsmannen ger i sin ämbetsberättelse några tips, som jag inte betvivlar att departementschefen prövar, t. ex. att låta notarier temporärt tjänstgöra som domare, att ge pensionerade domare tjänster, att till domsagorna knyta jurister från annan verksamhet, även från privata företag.

Om mera pengar ställs till Kungl. Maj:ts förfogande menar vi att Kungl. Maj:t får större frihet att pröva alla de åtgärder som är möjliga. Samtidigt vinner man med ett bifall till reservationens yrkande om högre anslag, att en sådan förstärkning i stockholmsområdet inte på något sätt medelmässigt behöver drabba det övriga landet, som uppenbarligen också har besvärande eftersläpningar. Det måste snarast inrättas flera ordinarie tjänster, men under den allra närmaste tiden behövs det som JO uttrycker saken en »brandkärsutryckning».

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen, som innebär att medelsreserven ökas med 294 000 kronor mera än vad som föreslås i statsverkspropositionen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Svenungsson* (h) och *Grebäck* (cp).

Fru **NETTELBRANDT** (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag tillåter mig ta kammarens uppmärksamhet i anspråk några minuter är dels

Häradsrätterna: Avlöningar

att jag är medmotionär på den motion som har herr Larsson i Norderön som första namn, dels att jag bor inom storstockholmsområdet, som särskilt berörs i det andra motionsparet. Av skiftande anledningar har jag just där kommit i kontakt med de problem som tas upp i den motionen.

Det är onekligen mycket ömma punkter i vårt rättsväsende man trycker på i båda de motionspar som nu behandlas. Man kan från olika utgångspunkter belysa hur otillfredsställande förhållandena är. De två tidigare talarna har redan gjort detta med sifferexempel. Jag skall försöka inskränka mig till ett minimum i det avseendet, även om jag inte kan underlåta att säga något på den punkten; jag hoppas att jag inte skall upprepa alltför många av de siffror som redan nämnts.

Beräffande de familjerättsliga målen är det så i dessa Storstockholmsdomsagor, att det ofta förflyter mellan tre och sex månader från den tidpunkt när målen kommer till domsagan och fram till den tidpunkt då man har den första inställelsen. Det kan tyckas som om några månader inte är någon särskilt lång tid — det är onekligen inte i många andra sammanhang — men i dessa sammanhang kan dessa månader för enskilda människor betyda avgrunder av lidande. Sveriges advokatsamfund har också i en skrivelse till utskottet särskilt poängterat, att obotliga skador kan förorsakas av de med dröjsmålen i de familjerättsliga målen förenade ekonomiska och psykiska påfrestningarna.

När det gäller brottmålen har man i Storstockholmsdomsagorna en stor balans. De senaste siffrorna visar att man vid årsskiftet hade närmare 200 brottmål som var mer än nio månader gamla. Det är ett primärt krav att den osäkerhetskänsla som en åtalad har ända fram till dess domen fallit skall bli så kortvarig som möjligt. Möjligheten att fälla rättvisa domar är naturligtvis ofta mycket större ju kortare tiden är mel-

lan brottet och domen, särskilt i de fall där man litar till vittnesmål. När det gäller trafikmålen är det inte ovanligt att tiderna går upp till åtta eller tio månader. Det är självklart att vittnesmålen då blir om inte helt värdelösa så i varje fall nära nog värdelösa med tanke på den tid som förflutit.

Inom inskrivningsväsendet är det som redan förut framhållits inte ovanligt med en mycket markant överskridning av expeditionstiderna. Författningsenligt skall ju expeditionstiden vara två veckor, men den blir ofta både sex och sju och åtta veckor. Svenska bankföreningen har framhållit att dröjsmålen med expedieringen av inskrivningsärenden medför stora olägenheter för fastighetskreditväsendet. Sålunda medför de ofta både dröjsmål och fördröjningar av bostadsbyggandet. Enligt min mening får ingen negativ effekt, vare sig den är av ekonomisk eller tidsmässig art, av sådana skäl kunna sägas vara försvarbar när det gäller en så vital fråga som bostadsfrågan. Den ur samhällets synpunkt synnerligen viktiga låneverksamheten till nyproduktion och till reparationer och förbättringar av bostäder får inte försvåras av inskrivningsväsendets bristande möjligheter att fungera.

För den enskilde finns det i andra sammanhang en mängd tider, som är angivna i författningarna. Det kan vara fatalietider, det kan vara tidpunkten när en mantalsskrivning skall äga rum, när en deklaration skall avges o. s. v.

I allmänhet är det förenat med vissa konsekvenser att underlåta att hålla stipulerade tider. Hur vore det om den enskilde gentemot det allmänna skulle göra anspråk på att utan några konsekvenser få negligera fastställda tider? Det vore en orimlig ordning. Men den är lika orimlig i motsatt riktning. Respekten för lag och förordning måste vara lika stor hos det allmänna som det allmänna kräver att den skall vara hos den enskilde.

Häradsrätterna: Avlöningar

Enligt justitieministern var det knappt hälften av domsagorna som våren 1962 kunde hålla expeditionstiderna. Jag tror att det redan har nämnts här i dag, att arbetsläget på inskrivningsavdelningarna var ytterligare försämrat under hösten 1962, alltså ungefär ett halvt år senare.

Det finns anledning att här också ta upp en annan aspekt, som antydningvis har berörts förut i dag i debatten. Jag tänker på den inom domstolsväsendet arbetande personalen. Vi har i olika sammanhang haft arbetstidsfrågorna aktuella och vi har dem nu aktuella. Det är min förhoppning att inte bara den kortare arbetstid som hittills beslutats skall bli en realitet för samtliga grupper, utan även att det skall bli möjligt att gå ytterligare ett steg på den vägen. Men här hårdexploaterar man personalen, och det hör till ordningen för dagen. När den genomsnittliga övertiden för t. ex. notarierna kan variera från domsaga till domsaga mellan 10 och 80 timmar i månaden, då måste man reagera. Det är inte en anständig behandling av tjänstemännen.

Inom starkt expansiva områden, t. ex. storstockholmsområdet, där utbyggnadsprogrammet är mycket omfattande, kan inte heller någon minskning av den totala arbetsbelastningen väntas. Tvärtom, ärendenas antal måste komma att ständigt öka. Utan väsentliga krafttag i fråga om personalförstärkningar och rationaliseringsåtgärder är det omöjligt att få någon förbättring till stånd.

Det är också betecknande för situationen att utskottet pekar på att domstolsorganisationen under senare år tillförts betydande personalförstärkningar för att arbetssituationen vid häradsrätterna skulle kunna bemästras. Men arbetssituationen har inte bemästrats. Antalet balanserade ärenden ligger fortfarande på en otillåtligt hög nivå, och väntetiderna är icke acceptabla för den enskilde.

Jag kommer att stödja den reserva-

tion som avgivits av fru Wallentheim och fru Lewén-Eliasson. Detta beror inte på att jag känner mig helt tillfredsställd med reservationen. Jag vill till en början instämma i det uttalande som herr Larsson i Norderön gjorde, att han finner det beklagligt att utskottet har denna syn på frågorna. Men jag beklagar också att reservationen inte kommit att omfatta mer av det som sägs i den motion som rör inskrivningsväsendet. Men beträffande den frågan tar jag fasta på fru Lewén-Eliassons yttrande, att det är det andra motionsparet som *närmast* har föranlett reservationen. Jag förutsätter att skrivningen i reservationen beträffande anslagsökningarna rör båda motionsparen, trots att det inte blivit närmare utvecklat i motiveringen.

Jag vill också framhålla att jag med mitt uttalande att jag inte känner mig helt tillfredsställd med reservationen, i vad den avser just storstockholmsområdet, menar att dessa frågor har så pass vida aspekter, att det inte är möjligt att lösa dem enbart med de åtgärder som här är föreslagna. Jag vill bara peka på exempelvis brottmålen, där vi också har besvärande balanser på åklagarsidan. Även om man här skulle få en total avbalansering för häradsrätterna, skulle brottmålen i varje fall inte omedelbart kunna avgöras, eftersom de i någon mån skulle komma att stoppas på annat håll.

Jag vill också uttrycka min förståelse för att man från andra håll i landet ser det angeläget att de otillfredsställande förhållandena rättas till även där och icke endast i storstockholmsområdet, även om olägenheterna här är mest påtagliga.

I detta anförande instämde herrar *Keijer*, *Rimmerfors* och *Hamrin* i Kalmar samt fru *Gärde Widemar* (samtliga fp).

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Utvecklingen i vårt

Häradsrätterna: Avlöningar

samhälle karakteriseras bl. a. av en mycket omfattande befolkningsomflyttning. Det ökade byggande som följer har föranlett ökning av inskrivningsärendena vid vissa domsagor och den större folkmängden har medfört ökat antal mål av olika typer, inte minst familjerättsliga mål och trafikmål. Denna utveckling har fört med sig utomordentligt bekymmersamma förhållanden på rättsvårdens område. Samtidigt som denna utveckling medför en kraftig belastning inom de domsagor dit befolkningsomflyttningen i huvudsak sker, uppkommer ingen direkt eller påtaglig minskning av ärendebelastningen inom de domsagor varifrån befolkningen flyttar.

Det är ett rätt intressant konstaterande att det totalt sett tycks bli en ständigt fortgående ökning av antalet mål av alla typer inom vårt rättsväsende. Det sammanhänger naturligtvis med en mängd faktorer i samhällsutvecklingen. Den ökade levnadsstandarden med allt fler motorfordon medför en ökning av antalet trafikmål även inom de delar av landet där befolkningen tunnast ut, bl. a. beroende på turismen. På samma sätt utvecklas fritidsbebyggelsen, varigenom inskrivningsväsendet belastas i glesbebyggelseområdena.

Det är av dessa orsaker självklart att domstolarnas resurser totalt sett måste utökas. Allmänheten har, som framgår av de anföranden som tidigare hållits från denna talarstol, berättigade krav på att expeditionstiderna för inskrivningsärendena skall hållas och att man skall kunna få en snabb och säker rättskipning. Det är uppenbart att förhållandena på många håll är otillfredsställande. Det påtalas av allmänheten och av pressen, och i de sista av dessa dagar har Sveriges Radio tagit upp problemet. Vidare har JO i årets ämbetsberättelse anfört mycket skarp kritik av förhållandena.

Om det berättigade i kraven på en förbättrad service är alla som deltagit i detta ärendes handläggning i statsutskottet

fullkomligt eniga. Utskottet har ju också, om man ser det hela på litet längre sikt, avgivit ett mycket positivt utlåtande, ur vilket man kan utläsa krav på att kraftfulla åtgärder vidtas för att framtida åstadkomma förbättringar. Man kan naturligtvis då fråga sig, varför inte statsutskottet velat tillstyrka motionerna. Jag skulle vilja anföra några skäl för den ståndpunkt som utskottets majoritet har intagit.

Som bekant höjdes anslaget till häradsrätternas avlöningar i fjol med 800 000 kronor. Dessa pengar var alltså disponibla från den 1 juli 1962. I årets statsverksproposition föreslås en ytterligare höjning med 725 000 kronor.

Det torde vara svårt att redan nu kunna avläsa effekten av de åtgärder som kunnat vidtagas på grundval av fjolårsriksdagens anslagsökning. De har fungerat alltför kort tid för att man skall kunna avläsa den. Vidare är detta anslag av förslagsanslags karaktär och det innebär, att det finns möjligheter för justitieministern att vidta sådana åtgärder av brandkårsutryckningstyp som fru Lewén-Eliasson menade var erforderliga i vissa fall. Dessutom har åtminstone jag en bestämd känsla av att det material, som stått till utskottets förfogande för en bedömning av frågan om detta anslags höjd, är otillräckligt. Det är omöjligt att avgöra om justitieministerns bedömning av behovet av anslagsökning är riktig och om de föreslagna åtgärderna kommer att vara tillräckliga.

Jag har en bestämd känsla av att detta sammanhänger med att åtgärderna och förslaget till åtgärder kommer för sent. De sätts in i efterhand, sedan de besvärliga förhållandena, som kritiseras, redan har inträtt. Det skulle självfallet vara effektivare och bättre om man genom prognoser rörande befolkningsutvecklingen och tillämpning av erfarenhetsmaterial rörande vad det för med sig i fråga om domstolsbelastningen gjorde en bedömning av den väntade belastningen på domstolsväsendet och satte in

Häradsrätterna: Avlöningar

åtgärderna i förväg för att möta den ökade belastning som man kan räkna ut skall komma. Här för skulle man behöva en mera framåtsyftande planering inom departementet än som, såvitt vi från utskottets sida kan bedöma, finns redovisad.

Ett sådant påpekande synes mig inte minst viktigt och väsentligt när man betänker, att vi snart står inför förstatligandet av rådhusrätterna. I allmänhet iaktar man nu vid rådhusrätterna de lagstadgade expeditionstiderna, och man har betydligt mindre målbalanser än vid de statliga underrätterna. För allmänheten och för rättssäkerheten är det självfallet en angelägenhet av yttersta vikt, att ett framtida förstatligande av rådhusrätterna inte kommer att medföra en försämring av dessa förhållanden. De exempel som vi har från Visby, där rådhusrätten senast förstatligats, bådär inte gott för framtiden.

En planering som syftar framåt skulle ge riksdagen och dess utskott större möjligheter att bedöma Kungl. Maj:ts förslag och de motionsyrkanden, som kan ställas med anledning av statsverkspropositionen. Frånvaron av en mera planmässig behandling av dessa frågor gör, att man alltför mycket är hänvisad till att tycka, tro och hoppas. I den situationen har utskottsmajoriteten inte ansett sig kunna på sakliga skäl i år yrka på större ökning av anslaget till häradsrätternas avlöningar än som föreslagits av justitieministern.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **LINDAHL** (s):

Herr talman! Jag vill inledningsvis erinra om att herr Turesson, utskottets ärade talesman, så sent som den 25 januari innevarande år har uppträtt som motionär i denna fråga. I denna sin egenskap argumenterade han på följande sätt: »Vi anser uppenbart att de äskade medlen icke är tillräckliga och därför ej erbjuder erforderliga garan-

tier för att expeditionstiderna under det kommande budgetåret skall kunna nedbringas till föreskrivna 14 dagar.»

De flesta motioner klarar sig inte genom utskottens skärseid utan förblir fromma önskingar, som aldrig förverkligas, skrev en tidning häromdagen, och detta konstaterande är nog så riktigt. Mot denna bakgrund undrar jag, om det var lätt för herr Turesson att i utskottet bli övertygad om att Kungl. Maj:ts förslag var det bästa. Den 6 mars har herr Turesson som utskottets talesman uppgett att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som den 25 januari ansågs otillräckligt. Han yrkar avslag på den motion han tidigare undertecknat och samtidigt därmed också på den väl underbyggda motion i samma syfte som riksdagsmän från Stockholms län tagit initiativet till.

Utskottet har, som man brukar säga, gjort en positiv skrivning och en mening i utskottsutlåtandet lyder: »För att arbetssituationen vid häradsrätterna skall kunna bemästras har domstolsorganisationen under senare år tillförts betydande personalförstärkningar.» Nu tror jag att uttrycket betydande personalförstärkningar är en väsentlig överdrift. I detta sammanhang blott en enda fråga till herr Turesson: Har denna enligt utskottets mening betydande personalförstärkning varit tillräcklig för att avhjälpa eller ens minska eftersläpningen? De statistiska uppgifter som fru Lewén-Eliasson åberopat visar att så icke varit fallet.

Jag kan med instämmande i det fru Lewén-Eliasson anfört begränsa mig till frågan om de brottmål som är att hänföra till gruppen rattfylleri och rattonykterhet och andra trafikförseelser.

Den tid som förflutit från det ett brottmål inkommit tills huvudförhandling ägt rum har beträffande rattfylleri och rattonykterhet i en domsaga i Stockholm uppskattats till 6 månader och i en annan till mellan 3 och 6 månader. Och detta trots att rattfyllerimålen har prio-

Häradsrätterna: Avlöningar

ritet vid domstolarna. Allvaret i denna situation beskrevs häromdagen på följande sätt i Stockholms-Tidningen: »Drabbbar indragningen av körkortet en yrkeschaufför som misstänks för rattfylleri så kanske han likväl så småningom blir frikänd från rattfyllerianklagen. I så fall är det fråga om en tragedi. Han har gjort stora ekonomiska förluster och pressats psykiskt helt meningslöst.» Vid årsskiftet 1962—1963 fanns 1 000 eftersläpande trafikmål vid Stockholms domsagor — över 200 av dessa gällde rattnykterhet eller rattfylleri. I gruppen »andra trafikförseelser» drabbas man av följande tidsutdräkt: i en domsaga 10 månader, i en annan 2—8 månader, i en tredje 4—8 månader o. s. v.

Min verksamhet i ett försäkringsbolag har gjort att jag särskilt uppmärksammat den tidsutdräkt som vidlåder trafikmålen.

Tidsutdräkten medför att minnesbilder utsuddas och oklarheter i detaljer uppkommer för utredningsmän, åklagare, tilltalade och vittnen. Riskerna ökar för att vid huvudförhandlingen avgivna berättelser och gjorda iakttagelser i allt större utsträckning påverkas av efterhandskonstruktioner och fastlåsta ställningstaganden. För målets rätta bedömning betydelsefulla avväganden och nyanser av det faktiska händelseförloppet faller i glömska eller träder i bakgrunden. I stället ersättes eller i vart fall påverkas minnesbilden av det faktiska händelseförloppet vid trafikolyckan av likartade och typiska trafiksituationer ur det dagliga livet.

Uttalet och berättelser inför utredningsmannen faller i glömska och blir ofta föremål för tveksamhet och folkningssvårigheter i samband med den försenade rättegången. Risken för att i målet hörda personers utsagor under dessa förhållanden kan påverkas av åklagarens och advokatens intressen kan man härvid ej heller se bort ifrån.

Vad avser prognoser för trafikmålen

framtida frekvens torde förutom befolkningsökningen inom berörda domsagor även den därutöver kraftiga ökningen av fordonsbeståndet uppmärksammas.

Straffets preventiva syfte förfelas i icke ringa mån, enär tidsutdräkten medför att straffet ej längre sättes i naturligt samband med gärningen.

Det är min förhoppning att ärade kammarledamöter inte skall betrakta de här åberopade problemen som en speciell storstadsföreteelse. Trafikmålen har ökat inom alla domsagor, men anhopningen märks naturligtvis mest i ett område som ökar enormt år efter år — exempelvis med 65 000 invånare från år 1959 fram till år 1962. Riksdagsmän från skilda håll i landet kan förvisso åberopa fall från hemorten som ytterligare stryker under allvaret i denna fråga.

En upprustning av exempelvis vår sjukvård, våra skolor, våra vägar etc. är angelägna ting som ofta diskuteras i en positiv anda i denna kammare. Att samhället fungerar, att domstolarna finns och har resurser att klara de viktiga uppgifter som åvilar dem är en lika viktig fråga.

Förstärkningar av brandkärsbetonad karaktär är i och för sig välkomna. Men dessutom behövs genomtänkta prognoser för den väntade utvecklingen under en 3—4-årsperiod.

I planeringen måste därvid hänsyn tas till den dynamiska utveckling som kännetecknar vissa områden och landsdelar.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationen av fru Wallentheim och fru Lewén-Eliasson.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Lindahl här senast yttrade, då han efterlyste genomtänkta prognoser för minst tre, fyra år framåt, sammanfaller väl med den förhoppning om en mera framsynt planering som jag framställde i mitt föregående

Häradsrätterna: Avlöningar

ende anförande. Jag vill också påpeka att vi i sak är självfallet fullt eniga.

Herr Lindahl frågade mig, om de betydande personalförstärkningar som utskottet talade om kunde anses tillräckliga för att klara eftersläpningen. Jag försökte ju i mitt föregående anförande förklara för kammaren hur svårt det är att bedöma den saken, när det inte föreligger någon ordentlig planering utan det mest är fråga om att lappa på en gammal klädnad. Jag brydde mig inte om att närmare exemplifiera detta, men eftersom herr Lindahl har provocerat mig att ge ett belägg för min ståndpunkt så skall jag göra det. Självfallet kommer det inte att stärka hans position i den här frågan.

Vid en av de mest arbetsbelastade domsagorna här i Stockholm var expeditionstiden för inskrivningsärenden på eftersommaren 1962 fyra veckor. Den första juli hade insatts förstärkningar på inskrivningsavdelningen och i februari 1963 är expeditionstiden inte längre än lagstadgade två veckor.

Detta visar svårigheterna att bedöma effekten av de åtgärder som kunnat vidtas på grund av fjolårets anslagsökning och detsamma gäller givetvis effekten av de åtgärder som kan föranledas av de ytterligare 725 000 kronor som justitieministern i år har begärt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! I debatten här har det med stor skärpa gjorts gällande att arbetssituationen är mycket ansträngd i synnerhet på inskrivningsavdelningarna men också på de s. k. domaravdelningarna, där brottmålen och tvistemålen handlägges.

Vad först angår inskrivningsavdelningarna lämnade jag vid föregående års riksdag i ett interpellationssvar till herr Larsson i Norderön en redogörelse för arbetsläget vid dessa avdelningar och redovisade då att i januari må-

nad i fjol endast 66 domsagor höll den föreskrivna expeditionstiden på 14 dagar.

Med anledning av detta läge vidtogs åtgärder i syfte att förbättra situationen. I sin mångomtalade skrivelse till regeringen om inskrivningsväsendet har justitieombudsmannen också vitsordat att — jag citerar — »med stöd av medel som av statsmakterna ställts till förfogande har en icke oväsentlig förstärkning av domsagornas personal genomförts» under förra året. För att kunna följa utvecklingen fortlöpande har jag låtit inhämta uppgifter om expeditionstiderna vid domsagornas inskrivningsavdelningar.

Trots de vidtagna åtgärderna har JO konstaterat att situationen i höstas var ungefär densamma som i januari 1962. När man diskuterar orsakerna härtill bör man emellerid inte glömma att vi i fjol för första gången hade fria lördagar för statstjänstemännen under hela tiden april—oktober. Jag framhöll också i mitt interpellationssvar att man av olika orsaker inte kunde förvänta sig att olägenheterna över lag skulle vara avhjälpna inom kort tid. Det är därför glädjande att en undersökning vid månadsskiftet januari—februari 1963 har visat en betydande förbättring i förhållande till situationen för ett år sedan. I 80 av landets 118 domsagor hölls föreskriven expeditionstid, och försening av expeditionstiden med mer än en vecka förekom i blott 19 domsagor. Icke i någon av dessa 19 domsagor var emellertid eftersläpningen så markant som ett år tidigare.

De åtgärder som har vidtagits under det gångna året för att förbättra arbetsläget har i första hand bestått i att personalen har utökats. Såväl notarier som icke rättsbildade biträden har tillförts inskrivningsavdelningarna. Vidare har tekniska hjälpmedel i ökad utsträckning anskaffats. Exempelvis kan nämnas att fotokopieringsapparater nu finnes vid de flesta domsagor.

Häradsrätterna: Avlöningar

I vissa domsagor, där arbetsläget har varit särskilt svårt, har det varit nödvändigt att tillfälligtvis anlita hjälp av erfarna och kompetenta biträden från andra domsagor. Vidare har statskontorets expertis anlåtats för att åstadkomma en från effektivitetssynpunkt lämplig arbetsfördelning och finna ytterligare uppslag till tekniska förbättringar, något som statsutskottet också har framhållit i sitt utlåtande. I detta sammanhang vill jag nämna att kursverksamheten för domsagobiträden har utökats med särskilda kurser för inskrivningsavdelningarnas personal.

Det är i och för sig glädjande att de åtgärder som har vidtagits har gett ett visst resultat, men jag vill understryka vad jag framhöll i mitt interpellations-svar förra året, nämligen att det tar lång tid och är förenat med stora svårigheter att erhålla en kunnig och erfaren personal på inskrivningsavdelningarna, vilket är en förutsättning för att expeditionstiden skall kunna hållas. Man måste till exempel beakta att det föreligger stark konkurrens mellan domstolar, advokater, banker och hypoteksföreningar om denna personal.

I de aktuella motionerna har framhållits att läget på inskrivningsavdelningarna vid domsagorna i Stockholm skulle vara särskilt svårt. Utan tvivel har dessa inskrivningsavdelningar och även inskrivningsavdelningarna på andra domsagor i närheten av storstäderna på grund av den intensiva exploateringen av markområden kring dessa städer svårigheter av särskild art. Dessa svårigheter har givetvis uppmärksammats av hovrätterna och justitiedepartementet, och de s. k. storstadsdomsagorna har tillförts arbetskraft i mycket stor utsträckning. Jag återkommer härtill i fortsättningen. Vidare har i dessa domsagor vidtagits särskilda organisatoriska åtgärder. Jag kan särskilt framhålla att endast i en av Sockholms sex domsagor vid månadsskiftet januari—februari detta år förelåg någon mera

betydande förlängning av expeditionstiden i fråga om inskrivningsärenden, och i dag föreligger inte heller i denna domsaga någon balans av inskrivningsärenden.

Herr Larsson i Norderön har framhållit att förhållandena på rådhusrätternas inskrivningsavdelningar genomgående skulle vara bättre än vid domsagorna. Jag vill i anledning härav framhålla att inskrivningsärenden i städerna som regel är enklare än på landet och att det vid rådhusrätterna icke förekommer lika mycket beställningar av gravationsbevis. Arbetet på inskrivningsavdelningarna är därför mycket tyngre vid domsagorna än vid rådhusrätterna. Vid beräkandet av domsagornas personalbehov har givetvis hänsyn tagits härtill.

Såväl i en av motionerna som i debatten här i kammaren har gjorts den anmärkningen att rådhusrätten i Visby kunde hålla föreskriven expeditionstid men att sedan Visby stad hade lagts under landsrätt invånarna i Visby fått nöja sig med den i Gotlands domsaga gällande expeditionstiden fyra veckor. Det är riktigt att expeditionstiden för inskrivningsärenden rörande Visby stad förlängdes efter landsrättsförläggningen av Visby, men jag vill betona att orsaken härtill torde ha varit övergångssvårigheter i samband med landsrättsförläggningen och att Gotlands domsaga numera håller föreskriven expeditionstid.

Jag övergår här efter till att beröra arbetsläget på domsagornas domaravdelningar.

Såsom jag har framhållit i årets statsverksproposition har domstolarnas personella resurser till följd av den stegrade arbetsbördan successivt ökat, medan deras allmänna organisation icke har förändrats. Den s. k. domstolskommittén, som tillsattes vid årsskiftet 1961—1962, har som huvuduppgift att företa en allmän översyn av domstolsorganisationen. Några mer avsevärda föränd-

Häradsrätterna: Avlöningar

ringar i organisatoriskt hänseende kan därför inte nu ske.

Regeringens förslag omfattar emellertid en viss förstärkning av den ordinarie personalorganisationen vid domsagorna fr. o. m. nästa budgetår. Tingsdomartjänster skall inrättas vid ett antal domsagor och personalorganisationen i övrigt skall förstärkas. Dessutom har föreslagits att medelsreserven, som för innevarande år ökat med 800 000 kronor, skall för nästa budgetår uppräknas med ytterligare 725 000 kronor. Därvid har givetvis inte minst beaktats förhållandena vid domsagorna i stockholmsområdet. I departementschefens anförande i statsverkspropositionen heter det: »Arbetsläget på en del inskrivningsavdelningar är icke tillfredsställande. Icke minst domsagorna i stockholmsområdet måste tillföras ökad arbetshjälp.»

Förslagen har givetvis icke grundats enbart på arbetssiffrorna för år 1961 utan även på vad som inhämtats om arbetsläget under år 1962 och om den väntade utvecklingen. Det har också beaktats den omständigheten att en hovrätt har lättare att tillgodose ett ökat behov av arbetskraft när det gäller domsagor med kansli i samma stad som hovrätten än beträffande domsagor som har kansli på andra orter, dit alltså en förflytning av den enskilde domaren måste ske.

I motion nr 351 i första kammaren har framhållits att domsagorna i stockholmsområdet måste tillföras kraftiga personalförstärkningar för att kunna fylla sin funktion i samhället. I anledning härav vill jag meddela att det under hösten i fjol framkom att arbetsituationen på domaravdelningarna i vissa storstadsdomsagor hade försämrats och att balansen i fråga om brott- och tvistemål hade stigit, varför särskilda åtgärder vidtogs.

I de båda göteborgsdomsagorna tillfördes domaravdelningarna vardera en assessor från den egna hovrätten. Vad

beträffar personalsituationen vid de sex stockholmsdomsagorna och de åtgärder som härvidlag vidtagits från justitiedepartementets sida kan jag nämna följande. I Stockholms läns västra domsaga begärde häradshövdingen förra sommaren att man fr. o. m. nästa budgetår alltså från den 1 juli 1963 skulle få 6½ domare och tingsnotarier. I domsagan finns redan 7 domare och tingsnotarier. Vidare begärde häradshövdingen 11 icke rättsbildade biträden. Antalet är nu 10. Häradshövdingen i Södra Roslags domsaga begärde 16 domare och tingsnotarier. Vid domsagan finns redan 14. Vidare begärde han 24 icke rättsbildade biträden. Domsagan har nu tillförts icke rättsbildade biträden till ett antal av 24.

Häradshövdingen i Solna begärde 9 domare och tingsnotarier. Där finns nu 9 domare i domsagan. Han begärde också 8 biträden, och han har nu 8.

Häradshövdingen i Sollentuna-Färentuna begärde 10 domare och tingsnotarier. Han har redan nu 12. Vidare ville han ha 14 icke rättsbildade biträden från 1 juli i år, och han har från och med 1 mars 17.

Häradshövdingen i Södertörns domsaga begärde 13 domare och tingsnotarier. Där finns nu 13. Han begärde också 20 icke rättsbildade biträden. Han har nu 21½.

Häradshövdingen i Svartlösa domsaga begärde 8 domare och tingsnotarier. Där finns nu 8. Han begärde också 12 icke rättsbildade biträden. Han har nu 11.

Sammanfattningsvis innebär detta för de sex stockholmsdomsagorna att häradshövdingarna har begärt 62½ domare och tingsnotarier från och med 1 juli 1963 och att de redan fyra månader före detta datum har fått 63 domare och tingsnotarier. Dessutom har de begärt sammanlagt 92 icke rättsbildade biträden och har redan i dag 91½. Domarpersonalen vid dessa domsagor har sålunda från 1 september i

Häradsrätterna: Avlöningar

fjöl till 1 mars i år ökat med 17 procent och biträdespersonalen med 13 procent. Detta har kunnat åstadkommas med anlitande av hittills anvisade medel, och för nästa budgetår har regeringen begärt och statsutskottet tillstyrkt en ytterligare medelsreserv på 725 000 kronor.

Vi har alltså redan i dag kunnat genomföra vad som i fjölårets petita planerades för nästa budgetår.

Att vikariehjälp i så stor utsträckning som skett har kunnat ställas till storstadsdomsagornas förfogande beror på att fiskaler från andra hovrätter har utlånats till Svea hovrätt samt att en viss krympning med hänsyn till arbetsläget har skett av antalet ledamöter i hovrätterna och av antalet föredragande i högsta domstolen. Vidare har antalet vattenrättssekreterare minskats något.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att det här inte endast gäller en anslagsfråga utan också en fråga om tillgång på personal. Den dömande personal som i första hand anlitas för att förstärka häradsrätterna är hovrätternas assessorer och fiskaler.

En omständighet som i allra högsta grad påverkar hovrätternas möjligheter att ställa sådan personal till domsagornas förfogande är den våldsamma expansion som — inte minst på initiativ av riksdagen och Nordiska rådet — har ägt rum under senare år inom utredningsväsendet. Antalet hovrättsjurister som tjänstgjort i kommittéer, departement och riksdagens organ var 84 år 1956. I dag är antalet 121. Kommittéväsendet torde aldrig någonsin ha varit av sådan omfattning som nu. Jag förstår också mycket väl att kommittéordförandena gärna vill ha jurister som sekreterare i sina utredningar, men jag har många gånger frågat mig, om det inte finns några skrivkunniga jurister annorstädes än inom domarkarriären.

Jag vill också i detta sammanhang betona att alla departement och kom-

mittéer är mycket lojala och tar kontakt med justitiedepartementet när det gäller att rekrytera domarpersonal som sakkunniga kommittésekreterare. Därigenom får vi i departementet möjligheter att någorlunda jämnt fördela bördorna mellan de olika hovrätterna med beaktande av den aktuella arbetskraftsituationen. Men så är inte alltid fallet med andra allmänna organ. Låt mig nämna ett enda exempel, som kan ha ett visst intresse med hänsyn till den diskussion som förekommit tidigare i denna kammare.

En morgon i december i fjöl läste jag i en tidning om den framställning som JO gjort till regeringen beträffande inskrivningsväsendet. Senare samma dag fann jag, när jag gick igenom departementets post, en framställning från en inskrivningsdomare i en stockholmsdomsaga, i vilken han begärde tjänstledighet för att tjänstgöra hos MO. Om kontakt i det fallet hade tagits med mig, så hade det kanske varit möjligt att anvisa en jurist från ett mindre känsligt område än just en inskrivningsavdelning i en stockholmsdomsaga.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Det ärende som vi nu debatterar i anknytning till andra huvudtiteln, punkten 21 i utskottsutlåtandet, och som ligger till grund för den vid punkten fogade reservationen, rör ju bl. a. motionen 404, där jag återfinnes bland motionärerna. I denna motion har tagits upp en fråga av utomordentlig betydelse och ställts i bjärt belysning de mycket markanta svårigheter, som föreligger för domsagorna i allmänhet och domsagorna i stockholmsområdet i synnerhet att på ett ur samlällets och rättsskipningens synpunkter tillfredsställande sätt medhinna att följa upp den rättsvårdande verksamheten i takt med rättsfallens och inskrivningsmålens starkt ökande omfattning.

Jag skall inte förlänga debatten med att fördjupa mig i det siffermaterial

Häradsrätterna: Avlöningar

eller de argumenteringar, som i motionen anförts såsom belägg för att det nuvarande tillståndet är oroväckande, utan jag nöjer mig med att i huvudsak understryka de synpunkter som därvidlag anförts tidigare i debatten.

I anknytning till det i motionen redovisade siffermaterialet, som avser de sex stockholmsdomsagorna och deras behov av personalförstärkning har också utsetts, att samma personalförstärkningsbehov torde föreligga för de inom Stockholms län belägna Norra och Mellersta Roslags domsagor. Påståendet har dock inte styrkts med redovisat siffermaterial. Tillåt mig därför, herr talman, att i korthet redovisa förhållandena i Norra Roslags domsaga, som jag själv känner till.

Jag vill då först klargöra att Norra Roslags domsaga, till skillnad från de i motionen redovisade stockholmsdomsagorna, utgörs av avfolkningsbygd, vars befolkningstal från den 1/1 1960 till den 31/12 1962 nedgått från 25 396 till 24 638. Domsagan har alltså på tre år minskat med 658 invånare. Då domsagens personalantal under samma tidrymd inte bara varit oförändrad utan t. o. m. under tiden 16/10 1961—25/2 1962, genom vad man skulle kunna kalla en brandkårsutryckning från Svea hovrätt, förstärkts med ett fiskalkompetent biträde för huvudsakligen sammanläggningsärenden och dessutom med ett icke rättsbildat extra skrivbiträde under tiden 16/10 1961—5/7 1962, skulle man förmoda att man i denna domsaga borde ha en annan tendens beträffande arbetsbelastningen än vad som gäller för de kraftigt befolkningsexpanderande stockholmsdomsagorna. Så är dock ingalunda fallet.

Antalet år 1962 till domsagan inlämnade tvistemål utgjorde 100 och arbetsbalansen vid årets utgång 42 stycken.

Antalet inkomna brottmål steg från 290 mål år 1961 till 345 inkomna mål 1962, och till år 1963 balanserade brottmål utgjorde 102.

Inkomna mål om betalningsföreläggande utgjorde år 1962 448, vilket i förhållande till år 1961, då antalet inlämnade mål var 345, betyder en ökning på ett år med 103 mål.

Beträffande inskrivningsväsendet inlämnades år 1961 1 196 lagfartsansökningar och år 1962 1 557 stycken, vilket betyder en ökning på ett år med 361 lagfartsansökningar.

För inteckningsärendena var respektive siffror 2 423 och 2 827, vilket betyder en ökningsvolym på ett år med 404 ärenden, och för ansökningar om gravations- och äganderättsbevis var motsvarande siffror 1 524 respektive 1 657, alltså en volymmässig ökning av ärendantalet med 133.

Den starkt ökande arbetsbelastningen för inskrivningsväsendet torde få ses mot bakgrunden av domsagoområdets vidsträckta skärgårdsområden och närhet till Storstockholm, vilket gör Stockholms läns norra del till ett eftersökt område för fritidsbebyggelse, ett förhållande som torde komma att mer och mer accentueras. Totalt ökade de vid Norra Roslags domsaga år 1962 anhängiggjorda tvistemålen, brottmålen, lagsöknings- och betalningsföreläggandeärendena, sammanläggningsärenden och ärenden under inskrivningsväsendet i förhållande till 1961 års motsvarande siffror med 1 076 ärenden.

Tack vare att Svea hovrätt efter framställning från häradshövdingen i domsagan — som jag tidigare antytt — under en tid av omkring fyra månader ställde ett biträde med fiskalkompetens till domsagens förfogande, kunde den värsta balansen beträffande sammanläggningsärenden avarbetas. Jag vill ändock framhålla, att trots detta måste, för undvikande av alltför stor eftersläpning, tingsnotarierna fullgöra en övertid som för oktober månad 1962 uppgick till 43 timmar per notarie och som för perioden september—november 1962 uppgick till i medeltal 29 timmar per notarie och månad.

Häradsrätterna: Avlöningar

Om ett övertidsarbete av sådan omfattning — på grund av den alltmera, även av domstolsväsendets ansvariga instanser, förväntade ökningen av domsagornas arbetsbelastning — skall inte bara permanentas utan kanske t. o. m. utökas, kan man med skäl befara växande rekryteringssvårigheter för domstolsväsendet med de allvarliga aspekter detta skulle medföra för samhällets rättsfunktioner. Frågan är, herr talman, om det inte även på detta område måste bli billigare för samhället att stämna i bäcken än i ån.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Det är en allvarlig fråga vi är inne på, när vi diskuterar rättssäkerheten och rättsvården. Nu har justitieministern i ett mycket lugnande anförande talat om att det har tillsatts mer tjänster än som äskats, och enligt tillgänglig statistik m. m. skulle de tjänster som har tillsatts täcka det föreliggande behovet. Jag ifrågasätter för min del om statistiken är aktuell. Jag tror att statistiken blir inaktuell från det ena året till det andra, eftersom målbalansen ökar i så utomordentligt hög grad. Man kan inte säga att det här råder en akut situation, utan målbalansen ökar undan för undan i mycket snabb takt.

Här har talats om domsagorna omkring Stockholm. Förhållandena är likartade för domsagorna omkring Göteborg, och problemen blir väl desamma kring andra storstäder där man har starkt expanderande samhällen. Jag har fått några färska siffror beträffande målbalansen för vissa domsagor omkring Göteborg. Vid Askims domsaga var målbalansen 194 brottmål och 41 tvistemål, och dessutom ägodelningsmål och expropriationsmål. Den sista februari hade Hisingsdomsagan en balans av 188 brottmål och 56 tvistemål. Man hade där fått en assessor från hovrätten, vilken tagit upp expropriations-

och ägodelningsmålen, så att dessa avsnitt hade blivit bättre avverkade.

Justitieministern framhåller nu liksom det framhölls förra året i utskottsbehandlingen av en motion, som vi hade väckt just beträffande göteborgsdomsagans behandling, att det inte är samma problem kring de större städerna där det finns hovrätter. Där har domsagorna tillgång till personal från hovrätten. Domsagorna måste naturligtvis ha pengar för att betala denna personal.

Det framhålles från Svea hovrätt att det är dålig tillgång på fiskalspersonal. Man ifrågasätter också om man permanent skall låta fiskalerna gå ut i dömande arbete och ersätta domarna. Jag tycker också att detta är något ganska egenomligt.

Vidare har man skurit ned antalet fiskalstjänster för att dessa skall komma i rimlig proportion till antalet domartjänster, så att man därigenom får rimliga avanceringsmöjligheter på detta område. Detta har gjort att situationen blivit svårare.

För övrigt fick vi i fjol höra att de svåraste förhållandena råder ej i domsagorna omkring storstäderna. Det råder en svår målbalans vid en hel del andra domsagor ute i landet. Enligt vad jag förstår gäller det inte bara att ta hänsyn till antalet mål utan även till målens art, och det visar sig att målen just vid dessa domsagor omkring stora städer är av mer svårartad och arbetskrävande natur. De har svårare brottmål m. m., vilka tar längre tid.

Det framgår av alla anföranden att arbetsbelastningen är enormt stor vid domsagorna, och därför förvånar det mig att justitieministern i denna sin framställning försöker få oss att tro att förhållandena för närvarande är bra. Det är de långt ifrån. Jag har hört att det i domsagorna omkring Göteborg — vilket också sades här — tar 10—12 månader innan ett trafikmål kommer upp till huvudförhandling. Vad detta betyder för vittnesmålen tillförlitlighet

Häradsrätterna: Avlöningar

o. s. v. kan var och en förstå. I många mål måste det, som också här förut framhållits, vara en psykisk press att gå och vänta så länge innan målet kommer till ett första avgörande. Allmänheten reagerar också starkt mot dessa förhållanden.

Man kan nu undra hur domsagorna ställer sig till detta. Enligt var jag förstår begär domsagorna tjänster. Men när deras äskanden kommer till hovrätten görs det en nedskärning av dessa tjänster, och när äskandena kommer till departementet görs en ytterligare nedskärning, så att det nästan inte blir några tjänster kvar.

Justitieministern säger att det är svårt att få kvalificerad personal på detta område. Vi har såvitt jag vet i vårt land haft förmånen att ha en utomordentligt väl kvalificerad domarkår. Det gäller för oss att slå vakt om denna i fortsättningen, personalen måste få rimliga arbetsförhållanden och möjligheter att avancera. Därför anser jag att en av de primära uppgifterna är att inrätta domartjänster. Får fiskalpersonalen möjlighet att komma fram till sådana tjänster blir det inte så svårt att konkurrera med de juridiska befattningarna ute på den privata arbetsmarknaden. Jag tror nämligen att denna juridiskt utbildade personal i allmänhet anser att detta arbete är så mycket intressantare än det som erbjuds på den privata sektorn att den skulle föredra det om den bara fick rimliga arbetsförhållanden.

Man kunde kanske tycka att jag borde ha gått på någon av reservationerna. Nu har emellertid justitieministern begärt både inrättande av ytterligare domartjänster och en förstärkning av reservmedlen. Av det anförande som justitieministern har hållit tycker jag mig emellertid förstå — och jag vill instämma i det som herr Turesson sade om detta — att man ligger efter i bedömningen av personalbehovet. Man borde få annorlunda utformade prognoser för bedömningen av personalbehovet.

För en del år sedan tillsattes speciella personaladministrativa tjänster i hovrätterna. Det fördes en livlig diskussion i denna kammare både om behovet av dem och om deras lönesättning. Jag vill understryka att flera med mig vid detta tillfälle framhöll att dessa tjänster är av en utomordentligt stor betydelse för personalfrågorna och för att hovrätterna och durrätterna skall kunna fungera på rätt sätt.

Man kan fråga sig om vi har råd att hålla oss med en fungerande rättsvård. Jag anser att rättsvården och rättssäkerheten i samhället är grundväsentliga. Sviktar de är det allvarligt. Innan man beslutar om andra stora anslag anser jag att vi i första hand bör se till att vi har tillräckliga medel för rättsvården.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **FRÖDING** (h):

Herr talman! I debatten förra året med anledning av herr Larssons i Norderön interpellation angående inskrivningsavdelningarnas balanser framhöll jag bl. a. att det inom justitiedepartementet utarbetade poängsystem, efter vilket domsagornas personalbehov bedömes, syntes i vart fall mig ganska väl avvägt och ägnat att trygga arbetets behöriga gång — detta dock under förutsättning att extra arbetskraft omedelbart kunde få insättas vid förekommande längre vakanser liksom vid fall av långvarigt nedsatt prestationsförmåga hos viss personal på grund av ålder, sjukdom o. d. För sådana fall borde hovrätten enligt min mening ges möjlighet att tillhandahålla omedelbar personalkhjälp.

Efter den höjning av medelsreserven med 800 000 kronor, som ägde rum från den 1 juli 1962, har det i varje fall för min egen domsagas del — det är en av våra större tåtorstdomsagor — inte mött någon svårighet att genom hovrätten få en sådan personalförstärkning vid förekommande behov. Denna domsaga är

Häradsrätterna: Avlöningar

också för närvarande mycket väl i stånd såväl att hålla sina expeditionstider som att sätta ut målen utan tidsutdräkt.

Att balansen för bl. a. vissa stockholmsdomsagors del skulle vara så mycket svårare att bemästra finner jag en smula förbryllande. Möjligen har man dock vid den av mig omnämnda poängbedömningen tidigare inte tillräckligt »i förskott» beaktat stockholmsområdets kroniska befolkningsökning, med därav följande ökade arbetsbördor för domsagorna. Det är också möjligt att den från den 1 juli införda ökningen av medelsreserven inte hunnit ge utslag i dessa domsagor lika fort som i min egen. Och för i höstas är nog en del av balansen, som justitieministern antydde, att tillskriva det i år för första gången tillämpade systemet med fria lördagar även under april, maj och september, något som kom ganska olägligt för domsagorna.

Givet är — det är vi väl alla överens om — att några kroniska balanser inte får tolereras inom rättsvården och att hovrätterna måste ges möjlighet att sätta in erforderliga stödåtgärder för avvecklande av sådana balanstendenser. Men såvitt jag kan bedöma är det inte uteslutet att detta skall låta sig göra redan genom den ytterligare höjning av medelsreserven med 725 000 kronor som föreslagits i årets statsverksproposition. Jag utgår emellertid från som självklart att Kungl. Maj:t, om det visar sig att denna förstärkning inte räcker, kommer att ställa ytterligare medel till förfogande, eftersom det här är fråga om ett förslagsanslag. Någon specialdestination för stockholmsområdet är jag i varje fall inte särskilt förtjust i, och jag ber att få instämma i herr Turessons yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Utöver vad jag redan sagt skulle jag, nu när justitieministern är i kammaren, vilja poängtera att jag tidigare åberopat det interpellations-

svar som justitieministern gav mig i april förra året. Jag har också framhållit att jag betraktar det svaret som positivt samt att en hel del åtgärder vidtagits efter det att svaret lämnades.

Men när man tar del av JO:s berättelse och finner att en undersökning i oktober förra året utvisade att svårigheterna snarare ökat än minskat blir man dock betänksam. Det har varit lugnande att höra justitieministerns förklaringar och hans uttalande att det inom vissa områden skönjs en klar förbättring. Jag skulle emellertid för klarhetens skull vilja ställa frågan: Finns det någon allmän undersökning för landet i stort som är färskare än JO:s från oktober månad, och vilken tendens utvisar i så fall denna färskare undersökning? Jag har uppfattat att förhållandena på några platser blivit bättre men skulle gärna vilja ha saken belyst när det gäller landet i dess helhet.

Låt mig tillägga att yrkandet i den motion jag företräder syftar till att ge justitieministern medel tillgängliga utöver vad som föreslås i propositionen. Riksdagen kommer förmodligen inte att besluta i enlighet med detta motionsyrkande, och jag vill därför framhålla att jag hoppas att justitieministern på eget initiativ även fortsättningsvis vidtar alla de åtgärder som kan erfordras för att få till stånd en ordning som gör att den lagstadgade tiden för inskrivningsärenden kan hållas. Jag hoppas att justitieministern återkommer i anslagsfrågor härvidlag. Det kan inte sägas att justitiedepartementet omotiverat begärt anslag hitintills.

Till sist skulle jag vilja understryka vad som tidigare sagts om det allvarliga i situationen genom att citera några rader ur justitieombudsmannens senaste ämbetsberättelse: »Ytterligare må understrykas, att det från allmän synpunkt är rent stötande att åtskilliga av domsagorna — vilka såsom organ för rättsvården självfallet bör åtnjuta anscende för korrekt lagtillämpning — skola nöd-

Häradsrätterna: Avlöningar

gas att år efter år åsidosätta klara författningsbestämmelser.»

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! På den direkta fråga som herr Larsson i Norderön ställde till mig om någon senare undersökning har gjorts än den som JO verkställde i oktober vill jag svara genom att hänvisa till vad jag i mitt förra anförande nämnde om justitiedepartementets undersökning vid månadsskiftet januari—februari och den komplettering beträffande särskilt Stockholms domsagor som senare har gjorts.

Herr Larsson var förvånad över att undersökningen i oktober visade att läget på inskrivningsavdelningarna snarare hade försämrats än förbättrats. Om herr Larsson hade lyssnat uppmärksamt till det svar jag lämnade på interpellationen i fjol, så skulle han kanske inte ha varit så förvånad. Redan när JO satte i gång sin undersökning skulle jag mycket väl ha kunnat tala om för honom, att det med all säkerhet icke hade inträtt någon förbättring under den tid då domsagorna haft semestrar och fria sommarlördagar.

Vad beträffar fröken Elméns anförande är det felaktigt att påstå att det har gått till så, i varje fall i år, att först äskade häradshövdingarna vissa medel, sedan skar hovrätterna ned beloppen, sedan reducerade justitiedepartementet och slutligen finansdepartementet beloppen, så att det till slut inte fanns så mycket kvar. För nästa budgetår begärde hovrätterna i sina petita en ökning av anslaget med i runt tal 6 100 000 kronor. Regeringens av statsutskottet tillstyrkta förslag innebär en ökning med 6 050 000 kronor, alltså en prutning av hovrätternas förslag med endast 50 000 kronor, ett belopp som när det gäller ett anslag på 33 000 000 kronor helt ligger inom felberäkningsmarginalerna.

Fru **LEWÉN-ELIASSON** (s):

Herr talman! Jag behöver kanske inte säga att jag hyser den största respekt för justitieministern och hans sätt att förvalta sitt ämbete. Den har inte minskats i dag. Uppenbarligen har justitiedepartementet gjort en stor kraftanstängning för att komma till rätta med problemen i storstockholmsområdets domsagor. Men denna ansträngning har väl varit så koncentrerad till den senaste tiden att det uppenbarligen inte varit känt för utskottet att en förstärkning har ägt rum. I varje fall har jag inte hört det nämnas. Jag tillhör nu inte den avdelning som har behandlat ärendet, men de båda reservanternas inlägg vid utskottets behandling av ärendet gendrevs inte med upplysningar om den upprustning som statsrådet nu redovisat vilket ju inte hindrar att jag är ytterst tacksam för att den gjorts.

Till herr Fröding vill jag säga några ord beträffande specialdestinering av pengar. Jag har redan påpekat att en förstärkning av medelsreserven kommer hela landet till godo. Jag kan inte förstå annat än att det med den starka förstärkning av personalkadrerna som nu sker behövs mycket större medel än tidigare, i synnerhet om förstärkningen skall kunna fullföljas så att bristerna inte i stället drabbar landsorten.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Fru Lewén-Eliasson har fel när hon tror att det är först de senaste dagarna vi har satt in denna kraftanstängning. Jag har tidigare redogjort för situationen vad beträffar inskrivningsavdelningarna. Vad beträffar målavdelningarna var läget vid utgången av 1962 i tre av Stockholms domsagor helt i sin ordning, med en sådan målbilans per domare som helt enkelt är nödvändig för att arbetet skall flyta utan alltför stora luckor, medan det

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

i de tre stockholmsdomsagorna fortfarande är ogynnsamt ställt. Det är där vi fortsätter att pumpa in personal allteftersom vi kan få personal tillgänglig för detta ändamål.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen a); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Lewén-Eliasson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen av fru Wallentheim och fru Lewén-Eliasson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Lewén-Eliasson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 55 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 22—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56

Lades till handlingarna.

§ 13

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåren 1962/63 och 1963/64 till byggnadsarbeten vid Chalmers tekniska högskola, samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 9 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 12 av herr *Hedin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagt

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 § förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto;

2) de likalydande motionerna I: 88 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 104 av herr *Mattsson m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte »besluta» sådan ändring av bestämmelserna om taxering av medel som insatts på skogskonto, att insättning avseende viss förvärvskälla för ett och samma beskattningsår ej finge understiga 1 000 kronor i enlighet med vad i motionerna anförts samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningsändring.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 9 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 12 av herr *Hedin m. fl.* om förkortning av tiden för uppsägning av medel å skogskonto, samt

2) de likalydande motionerna I: 88 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 104 av herr *Mattsson m. fl.* om viss sänkning av minsta beloppet för insättning å skogskonto, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson, Nordenson, Mattsson, Nilsson* i Svalöv, *Vigelsbo* och *Magnusson* i Borås, vilka under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 9 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 12 av herr *Hedin m. fl.* samt de likalydande motionerna I: 88 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 104 av herr *Mattsson m. fl.* ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 9 och II: 12 angående uppsägningstiden för medel som insatts å skogskonto samt I: 88 och II: 104 angående minimibeloppet för insättning å skogskonto måtte antaga följande

*Förslag
till*

förordning om ändring i förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

Härigenom förordnas, att 3 och 6 §§ förordningen den 27 mars 1954 om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

3 §.

Insättning avseende viss förvärvskälla må för ett och samma beskattningsår ej understiga 1 000 kronor.

Belopp, som — — — hundratals kronor.

6 §.

Skattskyldig, som vill disponera å skogskonto innestående medel, äger att två månader efter uppsägning återfå det insatta beloppet. Uppsägning må avse beloppet i dess helhet eller del av det samma, dock att deluttag ej må understiga 1 000 kronor. Om särskilda förhållanden det föranleda, äger Konungen medgiva, att å skogskonto innestående medel må uttagas utan att nu föreskriven uppsägningstid iakttages.

Efter det — — — kvarstående medel.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **VIGELSBO** (cp):

Herr talman! Detta utlåtande gäller två avsnitt, båda knutna till de nuvarande reglerna om skogskonto. Det ena motionsparet avser förslag om kortare tid för uppsägning av medel, innestående å skogskonto, och det andra motionsparet gäller vilket minimibelopp som skall få insättas på skogskonto.

Nuvarande bestämmelser för uppsäg-

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

ning av medel å skogskonto föreskriver att man skall anmäla sådan uppsägning fyra månader före årsskiftet. I motionerna har föreslagits att denna tid skall avkortas till två månader. Detta har inte utskottsmajoriteten velat tillstyrka, varför jag och några kamrater anmält reservation mot utskottets förslag på den punkten.

Det minimibelopp som får insättas på skogskonto är nu 2 000 kronor, och det vill vi nu sänka till 1 000 kronor. Även på den punkten har vi anmält reservation, då vi ansett att motionerna borde ha kunnat tillstyrkas.

Det har sagts i utskottet och även i andra sammanhang att en avkortning av den nu gällande uppsägningstiden från fyra till två månader skulle kunna medföra risk för missbruk. Men någon redovisning för i vilken form och på vad sätt detta missbruk skulle komma till stånd har vi inte fått. Vi kanske kan få en uppgift om den saken under diskussionens gång.

När det gäller sänkning av minimibeloppet från 2 000 till 1 000 kronor har detta betydelse för mindre skogsägare, som kan ha behov av att för reglering av sina utgifter sätta in ett lägre belopp än det nu föreskrivna minimibeloppet om 2 000 kronor. Jag skall inte ytterligare motivera vårt ställningstagande, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till bevillningsutskottets betänkande nr 5.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! De båda frågor som berörs i bevillningsutskottets betänkande nr 5 kan kanske synas ha mindre betydelse. Men jag tror att det för många skulle bli till en mycket stor praktisk fördel, om man genomförde de ändringar som är föreslagna i respektive motioner.

För att först nämna något om uppsägningstiden, som jag i en motion har

föreslagit minskad från fyra till två månader, är det så att man nu normalt måste säga upp medel på skogskonto före den 1 september. Vid den tidpunkten kan det emellertid vara mycket svårt för en jordbrukare att avgöra, om han är i behov av att ta ut medel från skogskontot. Den frågan kan hänga samman med hur skördeutfallet blir, och det är nära nog omöjligt att överblicka den saken så tidigt på säsongen. Om uppsägningsdatum i stället flyttades fram och uppsägning fick ske före den 1 november, skulle man ha en helt annan överblick av läget och behovet av att ta ut pengar.

Utskottet påpekar att Kungl. Maj:t kan ge dispens och att man gjorde det under det svåra skördeåret 1960. Den möjligheten finns naturligtvis, men ofta är det väl så att behovet att ta ut medel är helt individuellt. Somliga har behov av det och somliga klarar sig utan. Att då tänka sig en ordning med individuell dispens förefaller ganska krångligt. Det är bättre att flytta fram tidpunkten två månader.

Utskottet framhåller vidare att om tidpunkten för uppsägningen framflyttas kan det ge anledning till missbruk. Jag kan i likhet med herr Vigelsbo inte riktigt förstå vari missbruket skall bestå. Det skulle vara möjligheten att kunna ta ut medel från kontot sedan $\frac{1}{6}$ av året gått, som vi föreslår, i stället för efter det att $\frac{1}{3}$ av året förflutit, såsom nu gällande bestämmelser stipulerar. Det spelar väl inte så stor roll; pengarna skall ändå en gång beskattas. Man kan inte smita undan beskattning av några pengar på det sättet.

När det sedan gäller hur stort — eller snarare hur litet — belopp man skall kunna sätta in tycker jag det är mycket som talar för en minskning av beloppet från 2 000 till 1 000 kronor. Utskottsmajoriteten säger att det är ett för litet belopp för att det skall betyda någonting ur skatteutjämnings synpunkt.

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

Det kanske man kan säga om man ser enbart till det enskilda året, då man sätter in 1 000 kronor. Men om man samlar medel på kontot tills behållningen uppgår till exempelvis 5 000 kronor och sedan använder dessa pengar under ett år då man har låg inkomst — kanske så låg att det s. k. procentavdraget inte kan utnyttjas — ja, då om inte förr får det skatteutjämnande effekt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Redan när bestämmelserna om skogskonto diskuterades framfördes önskemål om att minimibeloppet skulle fastställas till ett lägre belopp än det som riksdagen sedermera fattade beslut om. Det var bl. a. skogsstyrelsen som föreslog att det lägsta belopp, som skulle få insättas per år, skulle vara 1 000 eller 1 500 kronor. Riksdagen anförde bl. a. att om man fastställde gränsen till detta låga belopp skulle det kunna medföra avsevärt mera arbete för taxeringsmyndigheter och banker än om man stannade vid 2 000 kronor. För att kunna avsätta detta belopp måste man ha sålt för 3 334 kronor när det gäller en rotpost eller 5 000 kronor när det är fråga om skogsprodukter eller produkter förädlade i egen rörelse.

Enligt min mening medverkar inte nuvarande bestämmelser till att också från de mindre skogsägarna få de jämna leveranser som är önskvärda. Bestämmelserna medverkar inte heller till att få den jämna sysselsättning som är önskvärd för dem som arbetar i skogen. Det finns många mindre skogsägare som inte kan leverera skogsprodukter för 5 000 kronor årligen från

sin skog. För dem betyder det emellertid mycket att de genom uttag i skogen och genom arbete där kan få inkomster. De är beroende av detta. Det är där som skogskontot kommer in i bilden. Genom att dessa skogsägare inte får sätta in mindre belopp per år än 2 000 kronor får de aldrig någonting att sätta in — eller också måste de göra periodiska avverkningar. Det är just dessa periodiska avverkningar, som jag för min del anser vara mindre lämpliga, då man därigenom inte får tillräckligt jämn tillförsel till skogsindustrien.

I den motion som jag har väckt har jag också pekat på betydelsen av att vi har skogsbruksområden och att man där kan lösa många av de mindre skogsägarnas problem. I skogsbruksområdena förekommer gemensamma avverkningar, och var och en som praktiskt ägnat sig åt detta kan förstå att det kan vara svårt att få alla skogsägare inom ett visst område att avverka under samma år. Kan man då hänvisa till att en del av ersättningen för skogen får insättas på skogskonto även när det gäller de mindre skogsägarna, går det lättare att nå enighet. Vi har vidare sterbhusens skogar och vi har skogar som ägs av äldre människor. Där har man ofta behov av arbetskraft från skogsbruksområdena. Man kan åt dessa ställa behövlig arbetskraft till förfogande, vilket verkar sysselsättningsutjämnande.

Jag har alltså med den motion jag har väckt försökt medverka till jämnare leverans till skogsindustrien, jämnare sysselsättning för skogsarbetarna och till att få äldre skogsägares och sterbhusens skogar bättre skötta inom skogsbruksområdena. Även om syftet med skogskontot i första hand var att åstadkomma en skatteutjämning mellan olika beskattningsår, kan jag inte finna att det ena goda förskjuter det andra. Om sedan den skatteutjämn-

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

de effekten som utskottet säger inte blir stor eller i vissa fall kanske inte någon alls, får förslaget i motionen effekt på annat sätt, en effekt som jag här har försökt redogöra för. Jag ber därför att få yrka bifall till den reservation som fogats till bevillningsutskottets betänkande nr 5.

I detta anförande instämde herr *Antby* (fp).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Denna fråga är en gammal bekant. Vi hade samma motioner att behandla för precis ett år sedan och riksdagen avskog dem då.

Herr Vigelsbo har nu redogjort för motionernas innehåll, och jag behöver därför inte uppta tiden med detta. Jag vill i stället ställa den frågan: Varför avskog riksdagen förra året kravet på att förkorta uppsägningstiden till två månader? Jo, det var därför att man ville förhindra missbruk av möjligheten till ett beskattningsuppskov. Därest denna bestämmelse om fyra månader inte fanns, skulle en skattskyldig kunna betala in pengar till skogskontot just i samband med deklarationens avlämnande och strax efteråt göra uttag. Han skulle alltså ha möjlighet att skaffa sig ett uppskov med skattebetalning som aldrig har varit avsikten och som andra medborgare inte kan få på samma sätt. Det är inte, som herr Hedin sade, fråga om att hindra någon från att smita från skatten, utan det är fråga om ett skatteuppskov, och varför skulle man tillåta det?

Liksom tidigare säger nu motionärerna att det är svårt att i augusti månad ta ställning till om man under kalenderåret behöver ta några medel på skogskontot i anspråk. Jag skall inte förneka detta. I vissa fall kan det naturligtvis förhålla sig på det sättet, men man bör väl ändå observera att skogskontot är till för skogsbruket och dess investeringar och inte för att kla-

ra upp jordbrukets problem. I annat fall blir de jordbrukare som inte har skogsbruk i förening med jordbruket missgynnade gentemot dem som har kombinerat skogs- och jordbruk. Jag tror att man ånyo bör erinra om att flera remissinstanser till och med ville ha en uppsägningstid av åtta månader men att departementschefen stannade för fyra månader, vilket förslag antogs av riksdagen. Inom denna tid bör det väl också i regel vara möjligt och även föreligga klart hur inkomsterna ter sig. Och det är inte — vilket herr Hedin ville göra gällande — alldeles betydelselöst att Kungl. Maj:t har rätt att bevilja dispens om det föreligger särskilda förhållanden. Så skedde exempelvis 1960 med anledning av de skörde-skador som inträffade detta år.

Vad beträffar kravet på sänkning av minimigränsen för avsättning till kontot till 1 000 kronor från 2 000 kronor vill jag ånyo understryka att syftet är skatteutjämning. Herr Mattsson ville göra gällande att den saken var av underordnad betydelse, eftersom det ändå fanns så många andra fördelar med detta att även om det inte blev någon skatteutjämning borde sänkningen genomföras i alla fall. Då vill jag erinra om att det är fråga om en skatteutjämning och att riksdagen 1961 beslöt att höja gränsen där progressiviteten sätter in. Denna gräns gällde hela förra året. Om jag inte minns fel drabbar progressiviteten först inkomster över 20 000 kronor, och detta är ju inte precis någon låg inkomstgräns. När man talar om mindre skogsägare undrar jag ändå om inte deras inkomst ligger under denna gräns. Med hänsyn därtill måste ett belopp på 2 000 kronor få ganska ringa effekt för vederbörande, och man uppnår alltså inte syftet med skatteutjämningen. Dessutom skulle man ovillkorligen krängla till skattesystemet eller orsaka skattemyndigheterna mer arbete genom des-

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

sa konton utan motsvarande nytta och konsekvenser för den enskilda skogsägaren. Det finns därför enligt min mening och enligt utskottets mening knappast någon anledning att ändra på denna punkt heller.

Det är uppenbart att varken reservanterna eller motionärerna eller jag eller utskottet i år har några nya argument. Men det har kanske ändå tillkommit ett nytt moment sedan vi behandlade frågan i fjol, och det är riksdagens beslut förra året om utvidgning av tillämpningsområdet för bestämmelserna om beskattning av ackumulerad inkomst, bl. a. beträffande inkomst av jordbruksfastighet. Såsom utskottet understryker ändrades då lagstiftningen om ackumulerad inkomst i flera avseenden till förmån för jordbrukarna.

Beträffande skogsbruket uttalades då, att behovet av progressionsutjämning i huvudsak var tillgodosett genom lagstiftningen om rätt att göra avsättning till skogskonto. Men enligt den nya lagstiftningen får skogsbruket tillämpa reglerna för beskattning av ackumulerad inkomst för katastroffall såsom brand, stormfällning o. d. Detta gäller såväl bokföringsmässig redovisning som kontantredovisning. I sådana fall får vederbörande alltså välja mellan särskild skatteberäkning och skogskontoavsättning.

För inkomst av jordbruk utvidgades reglerna till att avse även jordbruk med kontoredovisning, nämligen beträffande intäkt vid avyttring av inventarier, varor och produkter i jordbruksfastighet i samband med att driften upphör samt då hel kreatursbesättning avyttras under året utan att nyuppsättning sker och även om avyttringen inte sker i samband med driftsnedläggelse.

Herr talman! Det bör kanske tilläggas att i samband med beslutet förra året om beskattning av ackumulerad inkomst höjdes minimigränsen från

4 000 till 5 000 kronor. När man gjort denna ändring i förordningen beträffande beskattning av ackumulerad inkomst, som ju är ett komplement till skogskontolagstiftningen, vore det väl underligt om man här i stället skulle gå den motsatta vägen och sänka minimigränsen från 2 000 till 1 000 kronor.

Till sist vill jag erinra om att — såsom utskottet understryker — allmänna skatteberedningen skall överväga bl. a. om det är rationellt att ha en stark progressiv inkomstbeskattning för t. ex. jordbrukarna. Beredningen skall uppta frågan om progressiviteten i dess helhet och i dess olika delar i samband med undersökningen av möjligheterna att införa definitiv källskatt, heter det.

Under sådana omständigheter lär det väl inte finnas någon större anledning att nu bifalla motionerna. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr VIGELSSBO (cp):

Herr talman! Herr Brandt sade, att det inte var meningen att skogskontot skulle bli något stöd åt jordbruket utan var avsett som en regleringsfond för skogsnäringen. Men enligt vad vi har förstått, var det en fond som lades upp för att användas av hela näringslivet. Det fanns inte angivet något särskilt ändamål, vartill den skulle användas. Följaktligen kan jag inte inse att herr Brandts resonemang är riktigt.

Dessutom föreföll det som om herr Brandt och regeringen inte är riktigt överens på denna punkt, ty i så fall skulle regeringen aldrig ha beviljat dispens 1960 och medgivit att jordbrukare på kortare tid fick lyfta pengar på skogskontona med anledning av svårigheter inom jordbruket. Det är sålunda ett system som regeringen själv har knäsat. Följaktligen måste herr Brandt ha fel, ty regeringen måste väl ha rätt, eller hur?

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

Herr Brandt frågade också varför riksdagen avslag motionen i fjol. Har man en gång avslagit en motion, måste man alltså avslå den varje år! Med den konservativa institution som riksdagen med tiden har blivit, kan det väl aldrig vara tänkbart att man över huvud taget bifaller en motion som avslagits i fjol eller något annat år, utan har man avslagit den en gång måste man avslå den i fortsättningen också.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Herr Brandt talar om missbruk och exemplifierar detta med att någon skulle kunna sätta in ett belopp på skogskonto omedelbart före deklarationen och strax därefter ta ut det. Men det är ju inte relevant i detta fall. Vi föreslår att uppsägningstiden skall minskas från fyra till två månader. Man skulle alltså inte kunna göra något uttag tidigare än två månader efter deklarationen. Jag förstår inte varför vi över huvud taget skall tala om missbruk i detta sammanhang, men om vi skall göra det, herr Brandt: Vad är det då för skillnad mellan fyra månader, som nu är stipulerat, och två månader, som det skulle bli om reservationen segrade?

Vidare ville herr Brandt göra gällande att det ur utjämnings synpunkt inte hade någon betydelse om minimigränsen för insättning på skogskonto sänks från 2 000 till 1 000 kronor, och han framhöll att progressiviteten sätter in först vid 20 000 kronors inkomst. Men det kan också bli en utjämning i botten. Det är nämligen, tyvärr, ingalunda ovanligt att jordbrukare har så låg inkomst, att de inte kan utnyttja vare sig procentavdraget eller Ortsavdraget. Ortsavdraget för gifta är ju 4 500 kronor. I sådana fall skulle vederbörande alltså under ett ogynnsamt år behöva utnyttja de pengar som han samlat under flera år på skogskonto. Effekten

därav blir att vederbörande får en utjämning av skatten.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag vill säga till herr Brandt, att jag har inte väckt den här motionen därför att jag skulle särskilt ömma för dem som har inkomster på 20 000 kronor och däröver, utan som jag sade i mitt tidigare anförande har jag gjort det för att hjälpa de mindre skogsägarna, som har mycket små inkomster. Det är en grupp människor som har det besvärligt ekonomiskt, och jag är övertygad om att ett bifall till reservationen skulle betyda att man gav dem ett värdefullt handtag. Genom skogskontona kan åstadkommas mera än en skatteutjämning. Gäller det att hjälpa de små i samhället, får man tillgripa olika vägar. Detta är en väg som jag har föreslagit för att hjälpa de små skogsägarna.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Herr Vigelsbo säger att den här saken inte bara gäller skogsägarna utan också jordbrukarna. Som bevis härför anförde han att regeringen medgivit dispens. Ja, det vet jag också att den gjort. Förordningen ger ju denna möjlighet. Men man kommer inte ifrån att dessa konton är något som gynnar en grupp av skattskyldiga. Förordningen ger större fördelar åt dem som har skogsbruk eller kombinerat skogs- och jordbruk än åt dem som endast har jordbruk; de har ju inte samma förutsättningar. Detta är alldeles odisputabelt.

Att vi även medger dispens vid skördeskador är ju inte något som är främmande för oss, utan det ligger helt i linje med vår politik och vårt sätt att se på saken. Så omöjliga är vi inte. Men det är odisputabelt att detta är en förordning som är synnerligen gynnsam för en viss grupp och som inte har samma verkningar för andra. Någon

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto

måste betala. I den mån man ytterligare förbättrar för en grupp, får andra det sämre i jämförelse med den gruppen, om det inte samtidigt görs något för de andra.

Beträffande progressiviteten, så talar man här om småföretagare, småjordbrukare, små skogsägare. När jag då säger att progressiviteten nu inte längre träder in förrän man kommer till inkomster som ligger över 20 000 kronor, så kan man inte rimligen anföra det argumentet att man skall ha en skatteutjämning här, att man skall kunna göra insättningar på skogskonto för att komma ifrån en progressiv beskattning. Jag är helt och hållet med på att om en skogsägare inte tar ut skog vartenda år utan kanske avverkar med tioårsintervaller, så är det orimligt att han det tionde året skall betala skatt på en tioårig inkomst. Det är för att undvika detta som han får denna rätt — precis som när det gäller den ackumulerade inkomsten — att sätta in medel för att under tioårsperioden kunna ta ut ur denna fond för avdragen för reparationer på fastigheter och för skogsvårdsavgifter och vad det nu kan vara. Det är vi ju ense om. Men man kan inte med detta motivera en sänkning av minimigränsen för insättning på skogskonto till 1 000 kronor, eftersom ju den skulle få en skatteutjämnande effekt som inte alls ligger i linje med syftet med denna avsättning till skogskonto. Det vidhåller jag absolut.

Man kan inte heller trola bort vad både de förberedande instanserna, remissinstanserna, departementschefen och bevillningsutskottet sagt, nämligen att om man sänker uppsägningstiden från fyra till två månader, så uppstår denna möjlighet som jag talade om att i samband med deklarationen göra en insättning och sedan ta ut pengarna omedelbart. Det går inte att säga att det inte är någon som gör så. Vi vet ju att om det finns legala möjligheter att

göra avdrag, så använder skattebetalarna dem. Det finns kanske de som använder andra medel också. Men de legala möjligheterna kan man inte göra något åt. Finns det luckor i skattelagstiftningen, så utnyttjar man dem.

Herr Vigelsbo säger att riksdagen är så konservativ att den inte vill vara med om detta. Därför återkommer man med dessa motioner. Men den sensationen har inträffat, att till och med herr Vigelsbo har varit med om att avslå motioner. Också herr Vigelsbo kan alltså vara konservativ!

Till slut, herr talman, vill jag ånyo erinra om att den allmänna skatteberedningen har klara direktiv att undersöka möjligheterna att låta fria yrkesutövare, enskilda rörelseidkare och jordbrukare bli beskattade efter något annat system, vare sig det blir efter bolagsbeskattningssystemet eller något annat, för att slippa ifrån progressiviteten helt och hållet. När den allmänna skatteberedningen har dessa klara direktiv, borde man även av den anledningen kunna nöja sig med de förordningar som för närvarande finns, som inte är orimliga utan synnerligen gynnsamma och som många andra än de gynnade grupperna — kanske till och med jordbrukare — med avund ser att vi har infört på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 5, röstar

Ja;

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 117 ja och 72 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av väckta motioner om tullfrihet för ortopediska artiklar m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om ökat lekmannainflytande vid domstolarna, och

nr 5, i anledning av väckt motion angående utformningen av brottsbalkens stadgande om djurplågeri, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 16

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft fyra inom riksdagen väck-

ta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna nr 21 i första kammaren av herr *Ebbe Ohlsson* samt nr 23 i andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* om rätt till återlån från allmänna pensionsfonden, samt

2. de likalydande motionerna nr 282 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* samt nr 329 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Hansson* i Skegrie om ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna.

I *motionerna I: 21* och *II: 23* hade yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa dels om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning att arbetsgivare medges rätt att för återlån få utnyttja de ATP-avgifter som inbetalats under loppet av de fem senast förflutna åren och att återlån skall få ske t. v. med 75 % av inbetalade avgifter; dels ock om en utredning rörande återlånerätten och det återlånade kapitalets riskbärande under beaktande av de i motionen framförda synpunkterna».

I *motionerna I: 282* och *II: 329* hade yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag

a. angående en reformering av bestämmelserna för återlån från allmänna pensionsfonderna så att de mindre och medelstora företagens samt jord- och skogsbrukets kreditbehov bättre kan tillgodoses;

b. angående formerna för dispositionen av medel ur allmänna pensionsfonderna för en aktivering av lokaliseringpolitiken i enlighet med vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, nämligen

1) I: 21 och II: 23 samt

2) I: 282 och II: 329

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

Reservationer hade avgivits

I

av herr *Kaijser*, fröken *Nordström*, herrar *Edström*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors* samt fröken *Wetterström*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 21 och II: 23 samt I: 282 och II: 329, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att återlånerätt skulle få ackumuleras under fem år;

B. att motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II

av herrar *Thorsten Larsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 21 och II: 23 samt I: 282 och II: 329,

1) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att återlånerätt skulle få ackumuleras under fem år;

2) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående reformering av reglerna för återlån från den allmänna pensionsfonden i enlighet med vad dessa reservanter anför;

B. att motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Det utskottsutlåtande, som nu föreligger till behandling, an-

sluter sig till ett par motioner, i vilka det kräves viss uppmjukning av reglerna för återlån från de allmänna pensionsfonderna.

När pensionsfonderna bildades avsåg såväl pensionskommittén som Kungl. Maj:t, att en betydande del av fondmedlen skulle i form av återlån gå tillbaka till dem som erlagt pensionsavgifterna. Åtminstone vad beträffar de mindre företagen har denna goda föresats hittills inte blivit uppfylld annat än i mycket begränsad omfattning. Återlånen har för de mindre företagen blivit av mycket ringa värde på grund av de restriktiva regler som kringgärdar och begränsar återlånerätten. När man här talar om återlån och möjligheterna att återföra en del av de inbetalda avgifterna till näringslivet, bör man kanske också hålla i minnet, att en del av kapitalet i pensionsfonderna går tillbaka till näringslivet på andra vägar än genom återlån, t. ex. genom att fondstyrelserna köper obligationer som utges av näringslivet eller kreditinstituten.

Frågan om en uppmjukning av bestämmelserna om återlån är inte ny. Vid tre tidigare tillfällen har riksdagen prövat yrkanden av i stort sett samma innebörd som de yrkanden, vilka framställs i årets motioner. Andra lagutskottet har därvid framhållit, att de nuvarande återlånereglerna inte är ändamålsenliga i alla avseenden. Utskottet har emellertid velat avvakta någon längre tids erfarenhet och har alltså inte ansett sig kunna tillstyrka en översyn av bestämmelserna. Utskottets majoritet intar samma ståndpunkt även i år och avvisar sålunda alltjämt kravet på en justering av bestämmelserna.

Inom utskottet har emellertid meningarna varit delade. Folkpartiets, högers och centerpartiets representanter i utskottet har avgivit reservationer. Omständigheterna har gjort att det har blivit två reservationer, men i båda dessa yrkas i första hand att riksdag-

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

gen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om skyndsamt förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att återlånerätt skall få ackumuleras under fem år. Det är en mycket blygsam ändring som föreslås i reservationerna, men den skulle otvivelaktigt bli till nytta för de mindre företagens kapitalför-sörjning, även om den också efter en ändring i den riktning reservanternas föreslagit alltjämt skulle bli av begränsad betydelse.

För närvarande får ju företagaren återlåna endast 50 procent av vad han inbetalat i avgifter under nästföregående år. Om avgiftsbeloppet inte har uppgått till 1 000 kronor, får han inte låna något alls. Har avgiftsbeloppet uppgått till 1 000 kronor, är det belopp han får återlåna så blygsamt som 500 kronor. Vi reser vanter menar, att om de inbetalda avgifterna under ett antal år finge läggas ihop skulle återlånen få en åtminstone något större betydelse än de för närvarande har. Återlånen har hittills i mycket ringa utsträckning utnyttjats av näringslivet; de svarar mot endast omkring 3 procent av de inbetalda avgiftsbeloppen. Som jag redan framhållit rör det sig om ett mycket blygsamt ingrepp i bestämmelserna och det är därför svårt att inse, att en justering av denna mycket begränsade omfattning skall behöva möta några hinder.

Motionerna innehåller också en del andra yrkanden än den justering som jag har berört. Där talas bl. a. om riskvilligt kapital, om placering av viss kvot av ATP-fonderna i kreditinstitut, om kollektiv återlånerätt samt om fondmedlens användning för att främja en aktiv lokaliseringspolitik. Det är möjligt att något eller några av dessa uppslag ligger inom gränserna för vad som är rimligt, riktigt och lämpligt. Men i varje fall har vi, som har undertecknat reservation I — alltså högerns och folkpartiets representanter i utskottet —

inte för närvarande, med det begränsade material vi haft till förfogande vid bedömningen, velat biträda något av dessa yrkanden. Centerpartiet har däremot gått något längre och biträtt i varje fall en del av yrkandena. Det är på den punkten reservationerna skiljer sig åt.

Jag vill understryka att yrkandet under A) i högerns och folkpartiets reservation helt överensstämmer med yrkandet under A 1) i centerpartiets reservation, och jag tror mig veta att det är talmannens avsikt att ställa dessa två yrkanden under gemensam proposition.

Med detta ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservation I av herr Kaijser m. fl., vilket också innebär, som jag nyss sade, bifall till reservation II av herr Thorsten Larsson m. fl. under punkt A 1).

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Den föreliggande frågan har ju vid olika tillfällen under de senaste åren varit uppe här i riksdagen, och jag skall därför inte nu göra några längre utläggningar.

Vad gäller återlänereglererna ansluter jag mig i stort till vad herr Anderson i Sundsvall nyss sagt. Det bärande motivet för utskottets avstyrkan är ju att det inte hittills vunnits tillräckliga erfarenheter, men kvar står att man i dag vet hur reglerna verkar och det torde vara tillräckligt.

Vidare har vi i reservation II med anledning av motion nr 282 i första kammaren tagit upp frågan om användande av ATP-fondernas medel i lokaliserings-syfte. Jag vill hänvisa till motiveringen i denna motion, där motionärerna säger att ett genomgående drag i bilden av de regioner i vårt land, där näringslivet visar tendenser till stagnation, är bristen på kapital och i synner-

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

het riskvilligt sådant. Vid aktiveringen av lokaliseringpolitiken bör samhället såsom en av de första åtgärderna uppmärksamma denna fråga. Det kan förut-sättas, att de statliga åtgärderna på detta område i ökad utsträckning kommer att kompletteras av åtgärder från kom-muner eller från av grupper av kom-muner bildade finansieringsbolag enligt modell Tornedalens industrialisering AB.

Motionärerna begär därefter en utred-ning om reformering av återlånebestäm-melserna och framhåller att denna ut-redning bör företas med största skynd-samhet.

Vi reservanter ansluter oss till den-na motivering och detta yrkande. Detta är innebörden av punkt 2 under A i reservation II.

I övrigt överensstämmer, såsom herr Anderson i Sundsvall nämnde, yrkan-dena i de båda reservationerna.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservation II både när det gäller punkt 1, som är lika med reservation I, samt punkt 2 under A och B.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Såsom här framhållits har frågan om återlånerätten flera gånger tidigare diskuterats i riksdagen — den diskuterades redan innan det fanns några pengar i ATP-fonderna att återlåna. Skälen för och emot har så-ledes ganska grundligt luftats i denna sal och det finns inte direkt något ackumulerat behov av att framföra yt-terligare synpunkter. Men eftersom frå-gan återkommit motionsvägen kan det vara anledning för utskottets talesman att fästa uppmärksamheten på ett par saker.

Först och främst bör betonas att ATP är ett pensionssystem. Huvuduppgiften för ATP är således utbetalandet av pen-sioner, och systemets fonder kan inte rimligtvis i längden tjänstgöra såsom något låncinstitut för smärre handlån. Systemet är ju så uppbyggt, att pensio-

nerna skall finansieras med under året influtna avgifter. Från början åtgår vis-serligen bara en ringa del av avgifterna för att täcka pensionsutfästelserna, men dessa utfästelser ökar och det mycket kraftigt och snabbt.

Det är bland annat mot denna bak-grund som man bör se frågan om åter-lånerätten. Så småningom kommer det inte att finnas några pengar att återlåna — men väl att låna, eftersom de inbe-talade avgifterna behövs för att täcka pensionsutfästelserna. Under sådana för-hållanden kan man inte ha ett system med garanterad återlånerätt.

Frågan är då hur det ställer sig under övergångstiden, alltså under den period när de stora ATP-fonderna byggs upp. Nu är det ju meningen att fonderna skall bidra till att finansiera pen-sionsutfästelserna i framtiden. För när-varande går det sex, sju personer i ak-tiv ålder på en pensionär. Vid sekel-skiftet kommer antalet personer i de aktiva åldrarna att vara tre, fyra på en pensionär. Utan den avkastning som fonderna ger skulle bördorna bli enormt tunga för dem som då befinner sig i de aktiva åldrarna.

Av det nu sagda, vars riktighet väl ingen kan bestrida, följer att fondmed-len bör placeras där de ger den bästa och säkraste utdelningen. Ett sådant re-sultat uppnås inte genom att utvidga återlånerätten i stil med vad reservan-terna förordar.

Det skulle vara mycket betänkligt att införa ett system med ackumulerad återlånerätt, alltså rätt att återlåna de avgifter som man inbetalat under fem år. Fonderna skulle då behöva ligga med oerhört stora banktillgodohavan-den. I en situation, när det är lätt för företagen att skaffa pengar — då lån-tagarna är mer välkomna i bankerna än spararna — utnyttjar man självfallet inte sin återlånerätt inom ATP, utan man väntar tills det blir en åtstramning på kreditmarknaden. Då vill alla på en gång begagna sin ackumulerade åter-

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

lånerätt. Ett arrangemang som medför något sådant kan inte gärna tillstyrkas.

Hela resonemanget om återlånerätten bygger uppenbarligen på den felaktiga föreställningen, att företagarna har något slags rättighet att låna de avgifter som de har inbetalat. På annat sätt kan man inte förklara det återkommande kravet på automatisk lånerätt. Företagarna har givetvis inte större rätt att låna dessa pengar än att låna exempelvis de belopp som löntagarna av sin avlöning sätter in på sparbank. Avgiften till ATP är för företagarna en produktionskostnad i likhet med lön, ersättning till sjukförsäkringen och ersättning till yrkesskadeförsäkringen.

Om man inför en automatisk lånerätt, skulle man skapa en mycket betänklig ordning. Man behöver inte vara så värst skarpsinnig för att finna, att en automatisk återlånerätt skulle utnyttjas av de svagaste företagen, vilket skulle innebära stora förlustrisker för fonden. En sådan politik kräver man inte av försäkringsbolagen. Inte heller i fråga om finansieringen av det pensionssystem som numera gäller mellan parterna på arbetsmarknaden drömmer man om att tillämpa en sådan metod.

Återlånerätten aktualiserades på sin tid framför allt därför att man på sina håll förmodade att fondplaceringen skulle komma att ske så, att den privata sektorn missgynnades. Ja, man uttryckte sig inte så fint som jag här gjorde, utan man tog till mycket starkare uttryck. Om vi emellertid tittar på hur fondmedlen är placerade per den 31 december 1962, visar det sig att detta skäl för en vidgad återlånerätt inte finns. Jag kan nämna att den 31 december 1962 hade av allmänna pensionsfondernas medel till näringslivet lämnats 869,4 miljoner kronor, till jordbruket 74,2 miljoner kronor och i återlån 55,6 miljoner kronor. Dessa poster har alltså gått direkt till näringslivet.

Vi menar inom utskottet, att ingenting ännu har hänt som föranleder en om-

prövning av återlånerätten — i varje fall inte i den riktning som reservanterna förordar.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg säger att låneinstitutet inte får bli någon form av smärre handlån till vederbörande företagare, men det är strängt taget vad det är i dag. Vad vi begär är att återlånerätten skall ackumuleras under en tid av fem år, så att det lån företagarna kan få blir en hjälp av helt annat värde. »Det är mycket betänkligt», säger herr Bengtsson. Varför är det det? Det blir totalt samma summa som lånas ut.

Sedan kommer herr Bengtsson, som han gjort några gånger tidigare, tillbaka till att företagarna inte egentligen har någon rätt till dessa pengar. Herr Bengtsson får komma överens med sig själv om vems pengarna i verkligheten är. Ofta låter det så, att det är företagarna som betalar dessa pensioner. Hur som helst är det väl i de anställdas intresse att pengarna kommer i verksamhet och blir sysselsättningsskapande.

Det är väl också, herr Bengtsson, banken som lånar ut dessa medel och tar ansvaret för utlåningen. Ätminstone i de fall där det är Sveriges kreditbank som lånar ut och tar ansvaret bör väl herr Bengtsson ha förtroende för banken.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Gustavsson i Alvesta här nyss sagt, att med de regler som nu finns verkar återlånemöjligheten på det sättet, att det blir smärre handlån som hantverkarna och köpmännen kan få ur allmänna pensionsfonden.

När jag lyssnade till herr Bengtssons i Varberg anförande fick jag närmast det intrycket, att denna rätt till återlån

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

skulle vara på avskrivning. Det restes så många betänkligheter mot den, och återlånerätten föreföll att vara förenad med så stora risker, att herr Bengtsson var mycket betänksam mot att bygga ut den.

Men att dessa motioner har återkommit år från år beror väl i någon mån på att när försäkringspropositionen framlades vid 1959 års riksdag och bestämmelserna för dessa fonder antogs av riksdagen skrev departementschefen i propositionen följande:

»I likhet med vad pensionskommittén föreslog bör en betydande del av fondmedlen i form av återlån gå tillbaka till dem som erlagt pensionsavgifterna.»

Jag ger mig inte in på någon diskussion om vem som äger avgifterna. Det är självfallet att dessa tillhör pensionssystemet. Fonden har ju karaktären av garantifond. Fondmedlen kommer rätt snart att uppgå till betydande belopp trots pensionsutbetalningarna. Det var ju också meningen med fondbildningen.

Man har alltså tänkt sig att företagarna skall få återlåna ur fonden. Men reglerna är nu så rigorösa, att det tydligen inte alls är lockande för företagarna att utnyttja denna möjlighet. Därför har vi i motioner tidigare år och i reservationerna i år velat åstadkomma en uppmjukning av bestämmelserna för att i någon mån öka möjligheterna till återlån.

Självfallet skall lånen beviljas på sådant sätt att fonden tillföres en god avkastning. Något annat har det aldrig varit fråga om.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att då 1957 års pensionskommitté framlade sin PM om fondförvaltningen anförde man många betänkligheter mot återlånerätten, men man gav efter för den farhåga som jag tidigare omnämnt. Det fanns nämligen på sina håll många som befarade att

denna fond skulle användas enbart för den offentliga sektorn, och man menade att det därför fanns skäl att införa en återlånerätt, men kommittén anförde som sagt mycket starka betänkligheter på den punkten.

Det har sedan visat sig att de farhågor man hade — jag hade aldrig de farhågorna — var oberättigade och att pengarna i mycket stor utsträckning är placerade hos det privata näringslivet på ett effektivare sätt än genom återlånerätten. Då får man börja diskutera allvarligt att ändra denna rätt — inte i den riktning som reservanterna har tänkt sig utan så, att man helt enkelt tar bort återlånerätten för de enskilda företagen. Ur de pensionerades synpunkt skall pengarna placeras där de gör bäst nytta för pensionssystemet, och det är inte alldeles säkert att de gör bäst nytta om den enskilde företagaren är garanterad att få tillbaka det han har betalat in.

Jag har inte funnit någonting i de två senaste anförandena som föranleder mig att gå ifrån den ståndpunkt jag intagit, nämligen att jag är ytterst skeptisk mot en återlåneform som den vi nu har.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag finner den framstöt som de borgerliga partierna här gjort mycket egendomlig. Den är egendomlig därför att de krav som ställes på återlåningsrätt framföres i riksdagen utan att man på minsta lilla sätt sökt kontakt med ägarna av de pengar det här är fråga om. Ty ägarna av de pengar som finns disponibla i pensionsfonderna är utan tvivel landets arbetare och tjänstemän. ATP-avgifterna, som erlägges av arbetsgivaren, utgör intjänata pengar för redan utfört arbete.

När ATP infördes, var det klart att förutsättningarna för en högre avtalsenlig förhöjning av lönerna var för handen. Arbetarna och tjänstemännen avstod då från de möjligheter till kon-

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

tantlöneförhöjningar som förelåg, med hänvisning till den sociala ålderdomstrygghet ATP skulle ge dem. Arbetarna och tjänstemännen var sålunda fullt införstådda med fördelarna av den fondering av deras pengar som ATP innebar.

Genom riksdagsbeslut har den ordning som gäller för pengarnas fondering — dess användning, återlåneregler, amorteringstid etc. — fått riksdagens stöd. Socialdemokraterna har majoritet i denna riksdag, och vi har en socialdemokratisk regering. Denna majoritet och denna regering åligger det att på ett betryggande sätt övervaka arbetarnas och tjänstemännens pengar, som samlats i ATP-fonderna. Man måste då utgå ifrån, så länge LO och tjänstemännens organisationer icke har uttalat andra önskemål, att den nuvarande ordningen som gäller för ATP-fonderna har penningägarnas fulla förtroende. Under sådana förhållanden är de borgerligas framstöt högst egendomlig och kan endast vara ett uttryck för att de borgerliga partierna i denna fråga enbart företräder rena arbetsgivarintressen.

Därtill visar de borgerliga partierna en framfusighet som är rent avskräckande, en total nonchalans mot denna egendom och de hundratusentals enskilda ägarna av detta kapital. De andas inte en stavelse, visar inte den minsta hövlighet mot de verkliga innehavarna av dessa penningmedel genom att först fråga dessa vad de eventuellt kan tycka, vilken uppfattning de kan ha om sättet för deras pengars handhavande. De borgerliga partierna visar inte bara en kallhamrad egoism, en inskränkt och ensidig omtanke om arbetsgivarintressena utan river i iveren att komma åt andras pengar upp det grundläggande i sin egen ideologi, det som de så ofta uppprepar, nämligen skyddet av den enskildes penningkapital. Sådana motsägelser är de emellertid beredda att göra, naturligtvis där-

för att det nu gäller hundratusentals enskilda ägares egendom, arbetares och tjänstemäns egendom.

Vad jag nu sagt innebär inte att jag skulle vara främmande för tanken att reglerna för återbäring från ATP-fonderna kan ändras och förbättras. Jag tänker då främst på de små företagare, som av kända skäl kan ha svårigheter med kapitalanskaffningen. En regel som ger dessa företagare ökade återlänemöjligheter skulle jag mycket väl kunna tänka mig. Jag skulle också kunna tänka mig att en viss del av fonderna avsattes härför och att en djärv lokaliseringspolitik prioriterades. Men om sådana ändringar skall komma till stånd, hävdar jag rent principiellt att arbetarnas och tjänstemännens förbund och centralorganisationer skall ge sitt utlåtande och sitt bifall först av alla.

Att på sätt som de borgerliga partierna nu föreslår öka återlåningsräntan till 75 procent av inbetalda avgifter, att samla återlånerätt fem år tillbaka i tiden och att höja återbetalningstiden till det dubbla, d. v. s. till 20 år, verkar sammantaget som ett brett angrepp mot fonderna, som ett försök att riva sönder fondernas fundamentala uppgift. Förslagen verkar så just därför att det inte finns några särregler mellan stora och små företagare. Vi behöver bara tänka oss att Wallenbergs 97 olika bolag med nära 200 000 anställda skulle komma på idén att samla sin återlånerätt i fem år och sedan plötsligt vilja återlåna 75 procent av sina inbetalda avgifter. För att en sådan återlånerätt skulle kunna fullföljas måste fondstyrelserna ligga på sitt kapital på sådant sätt, att det är snabbt åtkomligt när Wallenberg kommer med sina anspråk.

Jag har roat mig med att införskaifa en mycket grov beräkning över ASEA-koncernens avgifter till ATP. Under åren 1960, 1961 och 1962 har moderbolaget i ATP-avgifter inbetalat 23,4 miljoner kronor. Koncernen som helhet

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

har under samma tidrymd inbetalat 32,7 miljoner kronor i ATP-avgifter. För kommande år väntas summan stiga undan för undan. Om vi räknar med ytterligare två år, så skulle ASEA-koncernens utgifter för ATP ligga vid ungefär 75 miljoner kronor. Om riksdagen nu bifaller de borgerligas reservationer, så skulle det innebära att ASEA-koncernen kunde återlåna 75 procent härav, d. v. s. 56 miljoner kronor.

Men det blir än värre. Om de 50 största företagen i vårt land med cirka 408 000 anställda — 47 procent av hela antalet anställda inom den svenska industrien — kom på samma idé som jag nyss talat om, så förstår man utan vidare att fonderna skulle återlätas på ett sätt, som knappast motsvarar riksdagens önskemål eller mening med fondernas uppgifter. De som skulle kunna åstadkomma ett sådant stormangrepp på fonderna är inte småföretagare. De tillhör i stort sett de 15 enskilda familjer inom landets storfinans som dominerar 38 av de 50 företagen.

Jag är synnerligen förvånad över att en högerledamot här i riksdagen, som har intagit en framskjuten position i småhantverkets och småindustriens organisationer, inte har tänkt på konsekvenserna av den motion han själv undertecknat och lagt fram. Det går inte att rättfärdiga dessa motioner med vackert tal om att man tänker på de små företagen. Hur vackert högerpartiet, centerpartiet och folkpartiet än har skrivit och hur man där än söker utfärda bevis på sin alldeles speciella omtanke om småföretagare, så kan dessa partier ändå inte fördölja att verkningarna av de egna förslagen främst gynnar de största monopolföretagen, d. v. s. storfinanserna. Hade ni däremot sökt skissa åtminstone en tanke om klyvning av reglerna på sådant sätt, att småföretagarna gynnades speciellt av edra förslag, så skulle jag möjligen ha trott på edra uppgifter. Bockfoten är emellertid helt avslöjad.

Det förhållandet, att ATP-systemet beslutats av riksdagen och att reglerna formulerats och godkänts av riksdagen, ändrar ingenting i sak när det gäller vem som är ägare av dessa pengar. Formellt äger motionärerna rätt att resa dessa frågor i riksdagen, men reellt bör dock de anställdas intresseorganisationer först få säga sin mening. Dessa har dock inte nu funnit anledning kräva ändringar, och de har inte heller blivit tillfrågade om den saken av motionärerna.

Motionärerna, som så gärna framställer sig som demokratiens främsta ridare, råkar nu i sin politiska ambition trampa inte bara i den heliga ekonomiska privatäganderättens hjulspår utan trampar också på denna privatäganderätt, även om rätten i detta fall är kollektiv. Men kollisionen mellan de borgerliga principerna och borgerligt handlande i den nu aktuella frågan förklaras naturligtvis av att det gäller de många, de smås penningtillgångar som förvaltas inte av privata enskilda människor eller bolag utan av utav samhället valda organ.

Herr talman! Jag har känt ett behov att säga detta och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänker inte ta upp någon debatt med anledning av herr Nilssons i Gävle ur hans synpunkt säkert skickligt upplagda propagandatal. Jag vill bara påpeka, att »storfinanserna», som herr Nilsson talade om som företrädare för storindustrien, har möjligheter att låna stora pengar direkt ur ATP-fonderna vid sidan av återlånen. De har t. ex. möjlighet att ge ut obligationer, som säkerligen med begärlighet köpes av fondförvaltningens styrelse. Den möjligheten har inte de små köpmännen och de små hantverkarna. De får hålla sig till reglerna för återlånen. Men detta är en så krånglig väg, att de

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

hellre går till en affärsbank och lånar de pengar, de behöver där.

Jag begärde ordet för att få säga, att när herr Nilsson talar om ägarna till fondmedlen, så glömmer han tydligen, att fr. o. m. i år är även företagarna anslutna som försäkringsobjekt till allmänna försäkringssystemet.

Herr NILSSON i Gävle (k) kort genmäle:

Herr talman! Det sista har herr Anderson i Sundsvall alldeles rätt i, men det förändrar ingenting i sak av vad jag har sagt. Jag vill bara erinra om att Wallenberg också äger en kreditinrättning, en bank. När hans företag kommer till den banken för att ordna med återlån från pensionsfonden inträffar det förhållandet, att banken får låna mot en räntesats som är $\frac{1}{2}$ procent högre än inlåningsräntan. Det spelar ingen roll vad banken sedan begär för räntesats på det lån, som den ger sitt eget företag. Det hela verkar automatiskt på det sättet, att denna koncern och övriga stora koncerner får disponera medel till en ränta, som avsevärt understiger de räntor som andra låntagare i landet kan räkna med.

Här finns en förmån för dessa stora företag som motionärerna tydligen inte uppdagat. Men de motioner som herrarna skrivit och de reservationer som herrarna fört fram får de följder som jag redogjort för. Men det är klart att ni inte önskar framhålla detta utan döljer er bakom de små företagen. Verkningarna blir emellertid i långa stycken fördelaktigast för de stora företagen — det kommer nog herr Anderson i Sundsvall att få klart för sig om han studerar problematiken ytterligare.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle har tydligen helt missförstått de motioner som nu behandlas. Hans skräckmålningar är nästan av den karaktären,

att man kan vänta sig att t. o. m. utskottets talesman kommer över på reservanternas linje.

Redan när återlånebestämmelserna fastställdes av riksdagen framfördes kritik mot deras konstruktion — den kritiken nämligen att de mindre företagen knappast skulle komma i åtnjutande av någon lånerätt. Erfarenheten har givit kritikerna rätt.

Jag trodde faktiskt att det rådde enighet om att bestämmelserna rörande återlånerätt inte fungerade särskilt bra, eftersom riksdagen redan uttalat sig i den riktningen. Men så hävdar utskottets talesman här i dag att det är ganska bra som det är; jag måste säga att han var mindre vänlig när det gällde företagarnas möjligheter till återlån än hans kollega i första kammaren. Faktum är att för mindre företagare har återlånerätten ofta inte något reellt värde. Många småföretagare utestängs helt från återlåning och för andra blir det — inte minst på grund av den s. k. kalenderårsbegränsningen — fråga om belopp som är så små, att de inte har någon praktisk betydelse.

Herr Anderson i Sundsvall sade att återlånen begränsade sig till omkring 3 procent av de inbetalda pensionsavgifterna. Ja, det gäller fond nummer två för företag med över 20 anställda, där återlånen år 1962 uppgår till 55,1 miljoner kronor av de 1 530 miljoner som är inbetalda i pensionsavgifter till denna fond. För tredje fonden är läget avsevärt sämre. Där har under 1962 inbetalts 449 miljoner kronor, och återlånen begränsar sig till 100 000 kronor, alltså 0,04 procent eller 0,4 promille av de inbetalda avgifterna.

Jag vet inte om utskottets talesman är belåten med den utvecklingen. Föredragande departementschefen skrev i propositionen nr 100 till 1959 års riksdag — att en betydande del av ATP-avgifterna skall återgå i form av återlån. Denna andel på 0,4 promille måste väl då sägas vara alltför liten. Det ger en bild av

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

hur liten betydelse återlånerätten har i synnerhet för de mindre företagen.

Jag tror i motsats till herr Ingemund Bengtsson att det finns ett ackumulerat behov av att återkomma med den här diskuterade motionen. Vi har — det gäller alltså de likalydande motionerna I: 282 och II: 329 — redovisat olika förslag som skulle ge återlånerätten reellt innehåll. Jag skall inte uppta tiden med att gå igenom och motivera dessa förslag. Men jag vill peka på några väsentliga ting:

Sammanföring av återlånerätten till viss tid, exempelvis fem år.

Anpassning av räntenivån för återlån till kreditinstituten till gängse inlåningsränta i bankerna.

En förlängning av amorteringstiden.

En höjning av återlånerätten från 50 till 75 procent.

Dessutom bör det också utredas, om inte lånebevisen kunde överlätas till bankerna för gemensam utlåning. Man kan ju tänka sig utlåning branschvis, exempelvis för skogsindustrien — jag tänker fortfarande på de mindre företagen och inte på dem som herr Nilsson i Gävle sysselsatte sig med.

Vid en aktivering av lokaliseringspolitiken måste ATP-fondernas roll särskilt uppmärksammas. Herr Gustavsson i Alvesta har behandlat denna fråga och jag skall därför inte uppta kammarens tid med att vidare utveckla den.

Vissa förslag i vår motion kan realiseras utan dröjsmål, exempelvis förslaget om sammanföring av återlånerätten inom viss tid. En sådan sammanföring skulle även leda till en administrativ förenkling.

Reservanterna föreslår att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om här angiven ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning. Oavsett vad herr Nilsson i Gävle sagt är det väl rent allmänt angeläget, att allmänna pensionsfondens medel på ett effektivare och smidigare sätt än nu kan användas för investering-

ar i näringslivet och därigenom göras produktiva, särskilt evad det gäller de mindre och medelstora företagen. Det är just mot de missförhållanden som nu råder härvidlag vi riktar vår kritik.

Det förtjänar också att påpekas, att återlånen som finansieringsmetod erhåller allt större betydelse allteftersom avgifternas storlek ökar. I motsvarande mån undandras nämligen kapitalet från företagens disposition. Det är därför av betydelse för företagen att dessa får möjlighet att återlåna en del av de inbetalda avgifterna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation II av herrar Thorsten Larsson och Gustavsson i Alvesta.

Herr NILSSON i Gävle (k) kort genmäle:

Herr talman! Om småföretagarna måste betala in 1 000 kronor årligen får de med nuvarande bestämmelser återlåna 500 kronor om året. Med ackumulationsrätt under fem år skulle det bli 2 500 kronor. Om man skulle bifalla edert yrkande om 75 procents återlånerätt skulle det bli 3 750 kronor.

Samtidigt kommer Wallenberg och ASEA-koncernen om man räknar på samma sätt att få återlåna 35 miljoner kronor med 50 procents återlånerätt och 50 miljoner kronor med 75 procents återlånerätt. Så ser det ut, herr Nilsson i Tvärålund: en spottstyver till de små och tiotals miljoner kronor till de stora. Det blir följderna av edra motioner.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få hänvisa herr Nilsson i Gävle till våra motioner för en ytterligare genomläsning. Jag tror att det skulle vara nyttigt i sakens intresse.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Från denna talarstol har det i dag och ofta tidigare betonats att

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

de mindre och medelstora företagen inom industri, hantverk, handel, fiske, jordbruk m. fl. utgör en väsentlig del av vårt näringsliv. Det har också betonats att de medverkar till vårt välstånd och att de besitter en god anpassningsförmåga och motståndskraft vid dåliga konjunkturer. Men under de senaste åren har de mindre företagen tyvärr blivit allt mer beroende av politiska beslut, vilka inte bara skapat en känsla av osäkerhet inför framtiden utan även i hög grad försvårat möjligheterna till utveckling och konkurrenskraft.

Även om jag vågar tro att flertalet av kammarens ledamöter är medvetna om den fria företagsamhetens betydelse för vår ekonomi, synes det mig att den principiella inställningen till de mindre företagen hos många är negativ. Ett bevis härför är bl. a. den inställning utskottsmajoriteten intagit i den fråga vi nu diskuterar, nämligen rätten till återlån ur ATP-fonderna för de mindre företagen. Jag vill understryka vikten av en ackumulerad återlånerätt och att det inte som herr Bengtsson i Varberg uttryckte det är fråga om smärre handlån.

Med hänsyn till de ökade krav som den nuvarande hårdnande konkurrensen ställer på rationaliseringsåtgärder både i produktionen och i distributionen fordras det även att de mindre företagen får tillgång till kapital — riskvilligt kapital. Det redan höga kostnadsläget, de successivt ökande ATP-avgifterna och ökade lönekrav jämsides med en eventuell kostnadsinflation inom landet gör att vi måste räkna med stagnerande, ja t. o. m. sjunkande priser på vissa varor. Dessa fakta gör att möjligheterna till självfinansiering numera är ytterst små, nästan utslutna, och att en av de naturligaste vägarna — inte minst med tanke på riksbankschefens bekräftelse på nödvändigheten av att i ökad omfattning slussa ut kapital från de växande ATP-fonderna — vore att

låta åtminstone en del av de ATP-avgifter, som de mindre företagen betalar in, återgå till dessa i form av lån. Därigenom skulle man medverka till att trygga deras kapitalbehov och på så sätt även bidra till att säkra sysselsättningen för dessa företag och för deras anställda, vilka kan beräknas uppgå till kanske något över 2 miljoner människor i vårt land.

Jag tror, herr Bengtsson i Varberg, att det är fel att säga att pengarna inte skall användas för utlåning. Att de bör lånas ut har betonats av departementschefen och även av riksbankschefen. Pengarna skall lånas ut där de gör den bästa nyttan, säger herr Bengtsson vidare. Gör de inte den bästa nyttan om de medverkar till att hålla det svenska näringslivet i gång och medverkar till full sysselsättning?

En annan praktisk detalj som herr Bengtsson kritiserade var att man i motionen föreslår en ackumulerad återlånerätt under fem år. Om vi skulle följa herr Bengtssons rekommendation och utnyttja den nuvarande möjligheten, skulle det betyda att de mindre företagen skulle få uppta ett »smärre handlån» varje år. Detta lån skall omsättas fyra gånger per år, och inom en tid av tio år skulle alltså både företagaren och långivaren behöver laborera med 40 sådana olika lån. Detta synes mig föga rationellt.

I motionsparet I: 21 och II: 23 har vi påtalat vikten av ackumulerad återlånerätt för de mindre företagen och hos Kungl. Maj:t hemställt om förslag till ändring av reglementet för ATP-fonderna i antydd riktning. Utskottets majoritet avvisar förslaget med hänvisning till bristande erfarenhet. Vid 1952 års riksdag underströk departementschefen att återlånen är avsedda som ett led i företagens kapitalförsörjning. En viss erfarenhet borde faktiskt ha vunnits under dessa år, i varje fall så pass stor erfarenhet att — med tanke på de starka skäl som i dag talar för ökade in-

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

vesterings- och rationaliseringsåtgärder inom de mindre och medelstora företagen — en utredning kring de berörda frågorna omedelbart borde kunna komma till stånd.

Till herr Nilsson i Gävle skulle jag vilja säga, att motionen kan vara till praktisk nytta enbart för de mindre och medelstora företagen. Herr Andersson i Sundsvall har redan betonat att de stora företagen har helt andra möjligheter än de smärre. Motionen har inte till syfte att favorisera de mindre företagen utan syftar till att skapa samma rätt för dem som för övriga företag och lånesökande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få instämma i herr Andersons i Sundsvall yrkande om bifall till reservation I av herr Kaijser m. fl.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Först ber jag att få framhålla att utskottsmajoritetens motivering för avslag på våra motionsyrkanden enligt min åsikt är synnerligen svag. Det förvånar mig att utskottets majoritet inte tycks känna till de svårigheter som tornar upp sig för företagen i skiktet små och medelstora.

Jag skall också med några ord bemöta herr Bengtssons i Varberg inlägg. Han påpekade att vi diskuterade återlånerätten i riksdagen långt innan det fanns pengar att låna. Det är riktigt. Det gavs, då ATP infördes, löfte till företagen att de skulle få låna.

Herr Bengtsson ifrågasätter om det riktiga sättet är att låna ut ATP-medel till företagen. Jag måste med beklagande konstatera att ett sådant uttalande har fällts av herr Bengtsson mot de svenska, i detta fallet små och medelstora företagen. Är det inte på detta fundament som vårt svenska välstånd vilar? Givetvis medverkar de små, medelstora och stora företagen till detta välståndsskapande. Herr Bengtssons attityd är att döma av hans uttalande sådana att man kan befara ännu större svår-

righeter för den fria företagsamheten i framtiden.

Herr Bengtsson pekade också på förlustriskerna för fonden. Det finns ingen förlustrisk om det ordnas utlåning enligt PRI-systemet; detta utgör en garanti för att såväl staten som arbetstagnarna får sitt.

Som bekant ökar arbets- och tjänstemannalönerna avsevärt varje år. Enligt Stockholms-Tidningen skall de svenska arbetsgivarna i år utbetala ej mindre än 2,6 miljarder kronor i sociala avgifter. Det är en summa som har respekt med sig i en vikande konjunktur.

De små och medelstora företagens marginaler krymper alltmer, och på grund av den enorma konkurrensen kan dessa ej som exempelvis vissa nyckelindustrier kompensera sig genom prisökningar å produkterna; i många fall blir företagen i stället tvingade till pris-sänkningar. Om staten måste öka utgifter till löner och sociala förmåner för anställda höjs skatterna, och därmed är saken klar. Vi företagare däremot måste själva på bästa sätt klara upp våra problem.

En möjlighet är rationalisering och förbilligande av fabrikationen. Detta kostar pengar, och därför måste vi pröva alla utvägar att skaffa rörelsekapital.

Vi motionärer anser det vara ett rättvisekrav att företagen får återlåna ATP-avgifterna på liberalare villkor än vad som nu är fallet. ATP är ju en form av tvångssparande, trots vad herr Bengtsson säger. ATP-fondens ränteinkomster är ju avsedda att användas för pensionsutbetalning. I realiteten täcks utbetalningarna mer än väl av de allt större avgifterna från näringslivet. Vårt krav är rätt att återlåna 75 procent i stället för nuvarande 50 procent och rätt för företagen att få fortsatt lån utan att tvingas anhålla om lån varje år. Vi motionärer har också hemställt om en ackumulerad lånerätt. Med nuvarande system blir, som herr Nordgren har påtalat, en företagare belastad med ett

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

40-tal amorteringar och ränteutbetalningar per år.

De av mig m. fl. motionärer föreslagna åtgärderna tarvar givetvis ingående undersökningar. För min del begär jag inte att ATP-avgifterna skall utlånas i form av förtroendekrediter men jag anser det vara rätt och skäligt att staten godtagger lånereverser vilkas säkerhet garanteras enligt den ordning som nu gäller för PRI-avgifterna. Utskottsmajoritetens företrädare betygar — i varje fall ibland, inte i dag — sin förståelse för små och medelstora företagens problem. De har i dag tillfälle att visa sin positiva vilja genom att bifalla våra motioner. Vad vi i dag hört från socialdemokratiskt och kommunistiskt håll tyder på att vi där inte har mycket gott att vänta.

Riksdagen kan bifalla våra motioner utan att vare sig arbetstagarna eller staten förlorar ett öre, och företagen kommer att bli hjälpta i den alltmer hårdnande konkurrensen.

I den debatt som föregick ATP-avgiftens införande framhölls från flertalet socialdemokratiska talare de stora förmåner som företagen skulle komma att erhålla i och med återlånerätten. Det synes mig som om dessa uttalanden inte längre är relevanta.

För min del är jag tilltalad av den tankegång som har framförts i reservation av herr Kaijser m. fl. och som går ut på att täckning av ATP-fondens förlustrisker åstadkommes genom att en riskförsäkring inbygges i återlånesystemet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Kaijser m. fl.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Det skulle verka underligt om inte jag, trots den långt framskridna tiden, efter dessa många angrepp tog till orda.

Här har gjorts gällande, senast av herr Darlin, att utskottsmajoriteten och

framför allt jag skulle vara väldigt avogt inställda mot företagen och skulle göra allt för att företagen inte skulle få långa pengar från ATP-fonderna. Men så är inte alls förhållandet. Jag försökte med siffror belysa hur ATP-fondens pengar är placerade per den 31/12 1962. Det har i näringslivet pumpats in 869,4 miljoner kronor, och näringslivet har återlånat 55,6 miljoner kronor. Jordbruket har fått 74,2 miljoner kronor, och bostadsbyggandet har fått 1 271 miljoner kronor. Jag menar att vartenda öre som betalas in till ATP antingen går ut som pensionsförmåner eller placeras på det sätt som fondstyrelserna betraktar som säkrast och där pengarna ger den bästa avkastningen. Det finns alltså inget motsatsförhållande mellan utskottsmajoritetens uppfattning och det resonemang som departementschefen förde när ATP antogs; han framhöll då att pengarna borde lånas ut och placeras där de gör den bästa nyttan.

Jag finner det angeläget att framhålla för herr Nilsson i Tvärålund att det inte finns någon motsättning mellan herr förste vice talmannens i första kammaren inlägg och mitt. Skillnaden var den att hans anförande var skickligare och längre än mitt, men i sitt anförande tog han definitivt avstånd från varje tanke på individuell återlånerätt för företagen. Herr Strand kunde tänka sig att man gav en kvot till en viss grupp av företagare, som sedan sinsemellan fick fördela pengarna. Då skulle en del av företagen få låna, men en stor procent skulle inte få låna någonting alls. En sådan ordning sade han sig vara beredd att rekommendera för utredning när herrarna slutat tala om individuell återlånerätt. Det föreligger alltså ingen motsättning mellan herr Strand och mig.

Småföretagarnas aktuella kapitalproblem löser man inte med individuell återlånerätt. Ett litet företag har en mycket liten lönekostnad och betalar följaktligen endast ringa avgifter till ATP, och då måste även lånen bli små.

Ändrade bestämmelser för återlån från de allmänna pensionsfonderna

Deras kapitalproblem får man försöka lösa på annat sätt.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg sade i sitt föregående anförande bland annat, att det om några år säkerligen inte finns några pengar att låna ut till denna kategori av företagare, eftersom pengarna då skulle användas till utbetalande av pensioner. Det yttrandet rimmade väl illa med de uppgifter som lämnats här om att 1 271 miljoner kronor lånats ut till bostadsbyggandet. Där är det fråga om långfristiga lån i motsats till de lån som utlämnas till företagarna, vilka ju är kortfristiga. De senare lånen avbetalas med en tiondel varje år, och dessutom betalar man ränta på lånen. Några lån utlämnas inte utan säkerhet. Jag skulle vilja veta vad herr Bengtsson avser när han säger att det om några år inte skall finnas några pengar att låna ut till de små och medelstora företagen, trots att fonden växer i snabbare takt än väl både herr Bengtsson och jag från början trodde. Har ni för avsikt att stoppa återlånemöjligheterna från ATP-fonderna?

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! I herr Bengtssons i Varberg första anförande kunde jag inte finna någon nyans i hans uppfattning huruvida återlånebestämmelserna hade några nackdelar eller inte. Nu gläder jag mig över att herr Bengtsson i sitt senaste anförande närmade sig herr Strand i första kammaren. Jag hörde dennes anförande, och han sade, att han kunde tänka sig en utredning, om oppositionen kunde nyansera sina förslag något mera.

Vidare tyder jag herr Bengtssons senaste anförande så, att han ansluter sig till den uppfattning som riksdagen tidigare uttalat, nämligen att återlånebestämmelserna inte är tillfredsställande. Eller är det tillfredsställande att småföretagarna ur den tredje ATP-fon-

den i år har återlånat endast 0,4 promille av inbetalda pensionsavgifter?

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag refererade bara herr Strand på den sista punkten, och jag gav inte till känna någon mening för egen del.

Den sista frågan får herr Nilsson i Tvärålund ställa till företagen, vilka inte utnyttjat möjligheten att låna, och inte till mig.

Jag slutade mitt första anförande med att säga att fortfarande ingenting har hänt som föranlett omprövning av frågan om återlånerätten, i varje fall inte i den riktning reservanternas förordat. Det står jag alltför fast vid.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen meddelade, att ärendet komme att företagas till avgörande med iakttagande av den i reservationerna tillämpade uppdelningen.

Akkumulering av återlånerätt

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under A) i reservationen I) och det likalydande yrkandet under A 1) i reservationen II); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 2, såvitt avser ackumulering av återlånerätt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under A) i reservationen I) av herr Kaijser m. fl. och yrkandet un-

Rätt för svenska medborgare att åtnjuta tilläggs pension för i annat nordiskt land förvärvad inkomst

der A 1) i reservationen II) av herrar Thorsten Larsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 87 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utredning om viss reformering av reglerna för återlån

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under A 2) i reservationen II); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 2, såvitt avser utredning om viss reformering av reglerna för återlån, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under A 2) i reservationen II) av herrar Thorsten Larsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter häref-

ter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 31 nej, varjämte 28 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i de delar, beträffande vilka beslut icke tidigare fattats

Bifölls.

§ 17

Rätt för svenska medborgare att åtnjuta tilläggs pension för i annat nordiskt land förvärvad inkomst

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om rätt för svenska medborgare att åtnjuta tilläggs pension för i annat nordiskt land förvärvad inkomst.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 67, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* hemställt »att riksdagen hos regeringen anhåller om att förslag snarast framläggas till sådan ändring i lagen om allmän försäkring, att svenska medborgare som bor i Sverige blir berättigade till ATP-pension för inkomster i något av grannländerna».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 67, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Rätt för svenska medborgare att åtnjuta tilläggspension för i annat nordiskt land förvärvat inkomst

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! I föreliggande motion har föreslagits att riksdagen hos regeringen skulle hemställa om förslag om ändring i lagen om allmän försäkring så att svenska medborgare som bor i Sverige blir berättigade till ATP-pension för inkomster i något av grannländerna. Utskottet har avstyrkt motionen.

Jag tror emellertid att denna fråga måste lösas snart för att inte gränstrakternas folk skall bli försatt i en sämre ställning än medborgare i den övriga delen av vårt land. För varje år som går utan att denna fråga blir ordnad, berövas dessa gränsbor en betydande del av den dem tillkommande pensionen, i den mån de har sysselsättning i något av grannländerna, och de äldre berövas hela sin tilläggspension, då de ju så småningom kommer upp i en ålder när de inte längre har möjlighet att betala in några avgifter för den. När dessa människor i framtiden står i den situationen att de bara har den inkomst som folkpensionen ger, uppstår socialfrågor för dem. Det är för dem sämre att ATP har blivit genomförd än om den aldrig hade kommit till stånd. Detta är det faktiska förhållandet.

Utskottet gör det antagandet att motionärerna främst har haft svenska medborgare, som arbetat i Norge, i åtanke. Ja, det stämmer rätt bra att så är fallet. Förhållandena utefter riksgränsen växlar naturligtvis i rätt betydande omfattning, beroende på i vilken del och mot vilket land gränsen går, om det är landgräns eller vattengräns. Men problemet finns utefter hela gränsen, mot både Finland och Danmark.

Mina erfarenheter har jag givetvis från min egen hemkommun och jag ber därför att få ge ett exempel på hur det kan vara utefter gränsen. Där fanns tidigare en stor glasindustri med

ett välkänt namn och hundraåriga anor bakom sig. Denna industri lades ned på grund av förhållanden som jag här inte skall gå in på. Arbetarna tvingades att flytta till olika delar av vårt land. En del kom till andra glasbruk i Sverige och några kunde hålla sig kvar med arbete på andra områden, men en del fick sysselsättning i en glasindustri 3 km inne i grannlandet på andra sidan riksgränsen. Jag skall gärna erkänna att det är dem jag i främsta rummet har tänkt på. Men frågan gäller inte enbart dem. Det är många andra som har tillfälliga arbeten på andra sidan gränslinjen. Jag vill understryka betydelsen av att detta möjliggörs genom att de får samma ålderstrygghet som andra medborgare, vilka är beroende av inkomst från arbete. Det är betydelsefullt att en gränsbygd kan hållas levande på detta sätt, och det är ganska hårt att de som bidrar till detta skall utestängas från den trygghet, som andra medborgare i vårt land åtnjuter.

De personer det här gäller hade förut alla medborgerliga och sociala rättigheter i vårt land. Utskottet refererar i sitt utlåtande till ett tidigare påståen att det skulle vara så svårt att få riktiga uppgifter om inkomsterna för dessa personer och att det skulle behövas ett särskilt registerförfarande för att de skulle erhålla sin pension. På sidan 4 i utskottets utlåtande heter det bl. a. »att ett inordnande i tilläggspensioneringen av de kategorier som avsågs med motionsyrkandena först och främst skulle förutsätta ett särskilt registreringsförfarande beträffande deras inkomster. Även om ett sådant skulle kunna införas, skulle det likväl bli svårt för myndigheterna att kontrollera omfattningen av utomlands förvärvade arbetsinkomster.»

Detta är att förstora svårigheterna i mycket betydande grad. Dessa människor är redan registerförda i de all-

Rätt för svenska medborgare att åtnjuta tilläggs pension för i annat nordiskt land förvärvat inkomst

männa försäkringskassorna beroende på att de är sjukförsäkrade här i landet. De erhåller arbetslöshetsunderstöd i vårt land, om de skulle bli utan anställning i grannlandet. De svårigheter som här anses föreligga är sålunda inte så stora, då registreringsproblemet är avklarat i princip redan genom det förhållandet att vederbörande är sjukförsäkrade och därmed registrerade i allmänna försäkringskassorna i vårt land. Det måste vara lätt att under sådana förhållanden övervinna de svårigheter som utskottet här har anfört två exempel på. Jag är övertygad om att riksförsäkringsverket, om ärendet hade remitterats dit, icke skulle ha uttalat sig i avstyrkande riktning. Jag grundar min övertygelse på det remissyttrande, som riksförsäkringsanstalten avgav över den motion av liknande art, som jag väckte 1961. Remissyttrandet har medtagits i utskottets utlåtande, och jag ber att få citera ett avsnitt i det, som visar att riksförsäkringsanstalten var inne på samma linje som vi har föreslagit. Det heter: »Om arbetsinkomsten i de i motionen avsedda fallen skulle göras pensionsgrundande, måste ett godtagbart underlag för beräkning av pensionsgrundande inkomst skapas. Huruvida detta kan ske, exempelvis i form av en särskild inkomststoppgift från den försäkrade försedd med bestyrkande av den utländske arbetsgivaren och eventuellt också av myndighet i vederbörande land, torde endast kunna avgöras efter närmare utredning. — Vid en utsträckning av pensionsrätten till att omfatta de i motionen avsedda fallen bör, när någon möjlighet att uttaga avgift av här berörda utländska arbetsgivare icke finnes, ifrågavarande arbetstagares anställningsinkomst räknas såsom inkomst av 'annat förvärvsarbete' . . .»

Här har alltså riksförsäkringsanstalten anvisat en väg i båda fallen. Vederbörande kan försäkras enligt sam-

ma grunder som dem, enligt vilka enskild företagare får inträda i ATP, och blir sålunda »ombud» för sin arbetsgivare i grannlandet. I varje fall kan man försöka att på den vägen lösa en fråga, som är så viktig för ifrågavarande kategori. Därför är det för mig obegripligt att utskottet inte ens vill vara med om att uppdra åt regeringen att försöka åstadkomma en lösning.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid detta. Utskottet har i sin motivering inte anfört tillräckligt starka skäl för ett avstyrkande av motionen.

När jag första gången väckte motion i denna fråga, framförde utskottet den synpunkten att de personer, som det här gällde, kunde komma i åtnjutande av den försäkring som fanns i Norge. Detta var inte riktigt. Nu påpekar man att det i Norge den 26 januari i år tillsattes en kommitté med uppgift att utreda frågan om pensioneringen i dess helhet, med syfte att trygga en inkomst på ålderdomen, som står i rimlig proportion till den arbetsinkomst som vederbörande har. Det som vi genomförde, när vi beslutade om den allmänna försäkringen, är alltså ännu inte genomfört i Norge. Vi vet ju inte alls om den norska pensionsförsäkringen kommer att inbegripa de människor som bor på den svenska sidan men som en tid, kanske några år i följd, har arbetat i grannlandet.

Nu anser utskottet att det, sedan resultatet av kommitténs arbete framlagts — d. v. s. den norska kommitténs arbete rörande norska medborgare — bör finnas förutsättningar att konventionsvägen eller på annat sätt lösa de problem, som motionärerna har aktualiserat. Men den fråga, som man nu försöker lösa i Norge, har vi ju redan löst för vår del. Lika väl som vi kunnat ordna sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring, lika väl kan vi också ordna ATP-försäkring för de människor det här är fråga om.

Rätt för svenska medborgare att åtnjuta tilläggspension för i annat nordiskt land förvärvad inkomst

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Herr Spångberg och jag har skiftat repliker i detta ärende vid ett par tidigare tillfällen, och jag tänker inte repetera hela ärendets bakgrund; det har ju herr Spångberg i någon mån gjort. I princip bör alla svenska medborgare omfattas av vår sociallagstiftning, jämväl av lagstiftningen beträffande den allmänna pensioneringen. Den uppfattningen har jag givit uttryck åt tidigare. Men jag är också medveten om att det föreligger speciella svårigheter beträffande dem som har anställning hos arbetsgivare i utlandet, i detta fall alltså arbetstagare som bor i Sverige men som har anställning i något av våra grannländer.

Jag tror liksom herr Spångberg att svårigheterna med registreringsförfarandet kan övervinnas, men det är inte bara fråga om en enkel mantalsregistrering, utan här skall också årligen registreras den inkomst som skall vara pensionsgrundande. Eftersom de personer, som har anställning i Norge, betalar skatt där för den inkomst de förvärvar i Norge, så bokföres ingen inkomst av den anställningen här i landet, Inkomsten, som förvärvas i grannlandet, kan inte bli pensionsgrundande här i Sverige.

Det är emellertid inte det enda skälet till att utskottet avstyrker motionen. Jag har fått den uppfattningen att om herr Spångbergs ärende faller, så faller det framåt.

Vi har tidigare påpekat att detta problem är en sak som Nordiska rådet borde ta upp till diskussion. Det finns ju ett motsatt problem nere i Skåne, dit framför allt kvinnliga arbetare men också andra löntagare dagligen reser över Sundet från Danmark till arbetsanställning här i landet. De problem som här föreligger bör tas upp på det

internordiska planet. Så har också i någon mån skett. Frågor av denna art brukar ju lösas konventionsvägen, men det förutsätter att man har ungefär likartade sociala förmåner i hemlandet och i det land där arbetsstället finns. Vi blev under utskottsbehandlingen upplysta om att man i Norge så pass nyligen som i januari i år tillsatt en kommitté som skall verkställa en justering av det norska pensionssystemet. Då är det möjligt att man därigenom kommer att skapa förutsättningar för en konvention med Norge. Därför anser vi i utskottet att det skulle vara olämpligt om riksdagen nu skulle ge någon fingervisning om hur vi vill ha frågan löst. Framför allt vill vi inte rekommendera något som kan föregripa en rimlig lösning konventionsvägen.

Jag vågar påstå att utskottet alltså inte är negativt inställt till hr Spångbergs motion, men frågan är inte enkel, och vi har med hänsyn till den utredning som pågår i Norge inte velat resa hinder för en rimlig lösning, som vi hoppas snart kommer.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Anderson i Sundsvall hyser varma känslor för dessa människor, och jag hoppas att hans uttalande att frågan faller framåt skall bidra till en snar lösning. Men lösningen måste komma snart, ty för varje år som går förlorar de en stor del av den pension som andra människor får här i landet och som de också borde få.

Utskottets talesman, herr Anderson, har emellertid fel i en sak. Det registreringsförfarande som jag talade om gäller nämligen inte mantalsskrivningen. De är naturligtvis skrivna här, de är födda här, de bor här, de ligger i vårt land varje natt, de har i det andra landet bara en inkomst som de bär över

Ändring i sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid

hit och betalar sin omsättningskatt och allt annat med. Det är riktigt att den direkta skatten för arbetet tas ut i det land där arbetsplatsen är belägen. Det finns en hel del arbetsgivare på svensk sida som får betala ATP-avgifter för arbetare från grannlandet, utan att dessa arbetare får ett enda öre i ersättning för de utgifterna. Den registrering jag talade om gäller även inkomster som de har i utlandet, som registreras i de allmänna försäkringskassorna och på vilka sjukpenning utgår om de blir sjuka. I svaret på en interpellation som jag ställde i frågan 1957 poängterade dåvarande socialministern mycket starkt, att alla medborgare som bor i Sverige men som arbetar i något av grannländerna skall åtnjuta alla de förmåner som finns i försäkringsavseende — sjukpenning och dylikt — för den sammanlagda inkomsten från båda länderna. Registreringen är sålunda alldeles klar. Utskottets avslagsyrkande vilar delvis på en missuppfattning.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag är medveten om att den registrering som vi talar om avser inte bara mantalsskrivningen utan också de registrerade i sjukförsäkringskassan. Men det är väl ändå så att eftersom löntagare med anställning i Norge inte betalar skatt här i landet för den inkomst de förvärfvar i Norge, avger de heller inte någon självdeklaration för denna inkomst här i Sverige. Denna inkomst kan alltså inte göras pensionsgrundande. Någon registrering av deras pensionsgrundande inkomst, i den mån inkomsten förvärfvats hos utländska arbetsgivare, sker alltså inte.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jo, det är just den registreringen, herr Anderson nu nämner, som förekommer för sjukpenningförsäkringen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 67; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 67.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 149 ja och 18 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Ändring i sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 330, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade fru *Ryding* och herr *Holmberg* föreslagit, »att riksdagen i skrivelse till

Ändring i sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid

Kungl. Maj:t hemställer om förslag till ändring av sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstiden, så att sjukpenning utgår från första dagen vid sjukdom, som varar i 3 dagar eller längre, samt att karenstiden helt slopas i fråga om olycksfall».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 330, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Lundberg*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru *RYDING* (k):

Herr talman! Av andra lagutskottets utlåtande nr 10 utläser jag som huvudargument för ett bibehållande av den nuvarande orättvisan i fråga om karensdagarna vid sjukdom och olycksfall följande: För det första är det framför allt av ekonomiska skäl man inte kan tillstyrka att karenstiden inom sjukförsäkringen slopas. För det andra: en särregel för karensdagarnas slopande vid enbart yrkesskada eller sjukdom i anledning av olycksfall i arbetet skulle medföra svår bemästrade problem, bestående av utrednings- och prövningssvårigheter utan motsvarande fördelar. Och till sist för det tredje: ett slopande av karenstiden över huvud eller införande av en villkorlig sådan skulle leda till en ökning av antalet sjukskrivna eller en förlängning av sjukskrivningstiden.

Karensdagarnas vara eller icke vara är en ofta återkommande fråga inte bara här utan också ute bland våra fackliga organisationer. Argumenten här i riksdagen för ett bibehållande är ständigt desamma — de är ohållbara och kommer inte heller att kunna användas hur länge som helst. Samtidigt blir den fackliga opinionen allt starkare för en rättvis lösning av problemet.

Till frågan om de ekonomiska skälen! Jag förutsätter givetvis att utskottet här avser inte de ekonomiska svårigheter,

som den sjuke råkar ut för på grund av de tre första karensdagarna, utan kostnaderna för kassorna. Här vore det intressant att exakt få veta hur mycket dyrare det skulle bli, om alla medborgare fick den ekonomiska trygghet som ett slopande av karensdagarna skulle innebära, alternativt helt och hållet respektive enbart för olycksfall eller efter införandet av en viss villkorlig karenstid för sjukdom.

Beträffande karensdagarnas slopande vid olycksfall eller yrkesskada och en eventuell särregel härutinnan måste först poängteras, att tidigare, före 1955, hade vi vid sådana skador ingen karenstid, och den nuvarande ordningen är således en försämring i detta avseende. Mot de befarade svårigheterna finns ett mycket bra recept: samordna sjukdoms- och olycksfallsförsäkringen, slopa helt karensdagarna! Då kommer man ifrån problemen och svårigheterna på ett förnuftigt, hedervärt och rättvist sätt.

Och så till sist argumentet om missbruk! Vi har redan någon miljon svenskar som inte förlorar något på grund av att de har sin betalning de tre karensdagarna. Jag vill hänvisa till en artikel i tidningen *Metallarbetaren* nr 44 av den 1 november 1961, där man tar upp problemet och bl. a. påpekar, att arbetsgivaren till sina månadsavlönade tjänstemän betalar full lön för de första tre dagarna. Man fortsätter vidare i *Metallarbetaren*: »Erfarenheterna visar, att förmånen med betalda karensdagar kan missbrukas, men den risken behöver inte bli större för arbetarsidan av företaget än för tjänstemannasidan.» Och man fortsätter: »Det finns ingenting som säger, att en kollektivanställd arbetare måste ha mindre ansvarskänsla och plikttrohet gentemot företaget än vad hans kamrater på verkstadskontoret har. Och enstaka fall av måndagshuvud skulle få ytterst små möjligheter att utveckla och sprida sig till epidemier.» Samma tidning illustrerar förhållandet på följande drastiska sätt, som jag inte

Ändring i sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid

kan underlåta att relatera. Fröken Karlsson på verkstadskontoret hade varit sjuk och kommit tillbaka till arbetet efter några dagar. På chefens fråga: »Det var väl inget allvarligt fel.» svarade hon: »Nej då, bara litet snuva.» Chefen går genom dörren ut på verkstaden och träffar där Gustavsson, som också kommit tillbaka efter några dagars sjukdom. På samma fråga svarar emellertid Gustavsson: »Jo, ett tusen så allvarligt fel. Snuva för 143 kronor och 54 öre.»

Den svenske arbetaren och arbeterskan har i dag faktiskt inte råd att stanna hemma vid en lindrigare infektionssjukdom, utan man håller sig uppe så länge man kan i hopp om att bli bra utan bortovaro från arbetet. Alla förstår ju att detta innebär, dels risk för sjukdomens förvärrande, dels också risk för att man smittar sina kamrater på arbetsplatsen. Och detta i sin tur medför ju betydande ekonomiska förluster för såväl företagare som anställda. Det medför också för samhällets del minskad produktion.

Som vi vet har tjänstemännen nått sin förmån i fråga om karensdagarna genom avtal. Och till detta säger slutligen Metallarbetaren i ovan refererade artikel: »Det är dock inte alla skäl, som talar för att frågan om ersättning för karensdagarna bör avgöras vid förhandlingsbordet. Därmed vinner man nämligen trygghet endast för de kollektivavtalsanställda. Stora grupper skulle ändå ställas utanför den trygghet som andra fått del av. För att vinna ekonomisk trygghet åt alla måste man gå lagstiftningsvägen.» Jag instämmer helt i de synpunkter Metallarbetaren här anför.

Det finns i denna kammare flera representativa företrädare för metallarbetarna, och jag förmodar att de också är överens med sitt förbundsorgan.

Till sist skulle jag också vilja instämma i ett enda ord, som yttrats av statsminister Erlander i fråga om karensdagarna, och detta ordet är »varför». Sig-

naturen Gsven har i tidningen Fackför- eningsrörelsen för något år sedan refererat följande som herr Erlander sade: »Varför ska t. ex. du och jag ha sjuk- ersättning från första dagen om vi blir sjuka under det att en arbetare får vänta tre dar?» yttrade statsminister Erlander till Lennart Hyland i en FIB- intervju. Varför? Varför har inte den av statsministern påtalade olägenheten bringats ur världen? Är det socialminis- tern som satt sig på tvären, är det han som bromsat? Vid många fackliga kongresser har den här frågan ventilerats. Regeringen har varit väl underrättad om den fackliga opinionen. Har då inte regeringen haft skyldighet att eliminera just de orättvisor som statsministern själv ställer fram i blixtbelysning? Om den hade gjort det så hade statsminis- tern inte behövt avsluta sina fundering- ar på den här punkten med det lilla förargliga ordet *varför*.

Herr talman, med detta ber jag att få yrka bifall till motion nr 330 i denna kammare.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Alldeles säkert är både regeringen, riksdagen och utskottet medvetna om den opinion som finns för att få bort karensdagarna. Naturligtvis håller inte berörda parter kvar karensdagarna bara därför att de tycker att det är intressant att vara besvärlig.

De synpunkter som kan anföras mot denna motion är kända sedan länge, och jag skall därför försöka att fatta mig kort när jag nu gör en liten summering.

Motionen är egentligen omöjlig redan från början, eftersom den skiljer mellan dem som är sjuka på grund av yrkesskada och dem som är sjuka på vanligt sätt, om jag så får uttrycka det. Vi har i sjukförsäkringen infört en samordning av dessa kategorier. Utskottet och riksdagen har tidigare sagt och säger om igen, att denna samordning är så värdefull att den inte får släppas.

Ändring i sjukförsäkringslagens bestämmelser om karenstid

Jag tror att det finns alla skäl att hålla fast vid detta uttalande.

Naturligtvis är detta en avvägningsfråga. Om man bara hade att hämta pengar någonstans, kunde man givetvis reformera utan vidare, men man har ett visst antal kronor att fördela, och det hela blir på det sättet en avvägningsfråga: Var skall man lägga de pengar som man har? Skall man använda dem för karensdagarna eller t. ex. för att höja sjukförsäkringsbeloppet? Alla här vet att det vid »socialbalkens» införande förra året resonerades om ett högsta belopp av 40 kronor om dagen, men det blev 28. Det är väl också alla bekant att vi under många år försökte få bort avtrappningen efter 90 och sedan efter 180 dagars sjukdom. Alla har naturligtvis hela tiden varit på det klara med, att man inte får bättre ekonomi ju längre man är sjuk. Riksdagen ville avskaffa avtrappningen men hade inte råd till det förrän vid detta års ingång.

Jag vill alltså framställa problemet på det sättet att om vi har dessa pengar är det bättre att lägga dem i andra ändan och t. ex. höja sjukförsäkringens dagsbelopp. Man kan också tala om rehabiliteringen, som är en stor och väsentlig fråga i detta sammanhang.

Fru Ryding frågade vad det skulle kosta, om man toge bort karensdagarna. Ingen kan riktigt svara på det, eftersom det är mycket svårt att göra beräkningar. Någon beräkning har i alla fall gjorts, och det har då sagts att det skulle kosta mellan 250 och 300 miljoner kronor att helt slopa karensdagarna. Att tala om hur det blir om man följer motionen är omöjligt.

Detta är givetvis ett stort och allvarligt problem; det visar intresset här, och det visar också — om jag inte mot förmodan är fel underrättad — den omständigheten att LO har fört upp frågan om ersättning vid olycksfall i arbetet på sin önskelista vid löneförhandlingarna. Jag tror också att man den vägen kan lösa detta problem. Därmed,

fru Ryding, kan man svara på statsministerns fråga varför det är skillnad mellan den miljon tjänstemän som har fått en lösning avtalsvägen och de kollektivanställda. Denna väg, herr talman, måste prövas ordentligt.

Det råder alltså, herr talman, ingen ovilja mot att försöka lösa en social fråga, men det står svårigheter i vägen. Jag vill än en gång påpeka att det främst gäller att avväga var man skall placera de medel man har. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Enligt min uppfattning utesluter inte den samordning som herr Svensson i Kungälv talade om att man med god vilja kan helt slopa alla karensdagar och ändå bibehålla samordningen. Herr Svensson menar att en avvägning bör göras, och det är riktigt; det är vi också för. Den bör emellertid inte göras till nackdel för de sjuka och särskilt för dem som befinner sig i de lägsta inkomstgrupperna, ty det är de som lider mest av det ekonomiska avbräck som ett bibehållande av karensdagarna medför.

Jag tog upp frågan om kostnaderna därför att jag inte tror att någon riktigt har räknat ut dem. Jag har här ett utlåtande från LO i anledning av de sju motioner som förelåg vid dess kongress år 1961. Där uppskattas kostnaderna till 100 miljoner kronor per år för ett slopande av karensdagarna. Herr Svensson nämnde siffran 250 till 300 miljoner kronor per år. I och för sig är detta mycket pengar, men för riksdagen bör det inte vara något oöverstigligt belopp med hänsyn till det ändamål det gäller.

Jag tycker mig inte heller ha fått något svar på statsminister Erlanders fråga. Jag tror att han verkligen menade att man skulle slopa karensdagarna och låta sjukpenning utgå från första dagen vid sjukdom och eventuellt även vid olycksfall.

Stöd till den estniska folkgruppen i vårt land

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Till vad fru Ryding nu anfört finns inte mycket att tillägga. Jag vill låta det vara osagt, huruvida kostnaderna för ett borttagande av karensdagarna skulle uppgå till 100 eller 250 miljoner kronor, men om vi hade pengarna i vår hand skulle det vara bättre att t. ex. höja sjukpenningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motioner om obligatorisk avsättning i samband med skogsavverkning av medel för skogsvårdande åtgärder; och

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner om avveckling av städernas auktionsmonopol.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20**Stöd till den estniska folkgruppen i vårt land**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om stöd till den estniska folkgruppen i vårt land.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I:462 av herr *Per-Olof Hanson* och II:559 av herr *Björkman* hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att Kungl. Maj:t snarast måtte tillsätta en utredning med uppdrag att framlägga förslag på skolans och övriga kulturella områden i syfte att stödja den estniska befolkningsgruppen i vårt land i dess strävan

att hålla det egna modersmålet levande och att i övrigt bevara och vidareutveckla det estniska kulturarvet.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I:462 och II:559 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Widén, Schött, Eric Gustaf Peterson, Enarsson, Hamrin* i Jönköping, *Dickson, Carlsson* i Huskvarna och *Edlund*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I:462 och II:559 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t snarast måtte tillsätta en utredning med uppdrag att framlägga förslag på skolans och övriga kulturella områden i syfte att stödja den estniska befolkningsgruppen i vårt land i dess strävan att hålla det egna modersmålet levande och att i övrigt bevara och vidareutveckla det estniska kulturarvet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Det ärende som vi nu skall ta ställning till, kan väl inte i dag behöva ge upphov till någon större process, eftersom det behandlats här i kammaren så nyligen som i november månad förra året. Det är bara att konstatera, att utskottsmajoriteten tyvärr alltfört motsätter sig en utredning, som skulle innebära ett väsentligt bidrag till lösningen av den estniska befolkningens kulturproblem och som även skulle betyda ofantligt mycket för att bevara och förkovra det estniska kulturarvet och inte minst för att hålla det estniska språket levande.

Jag vill i detta sammanhang citera ett ord av Harry Martinson, vilket rymmer en stor och djup sanning och som för övrigt är applicerat just på balterna, deras problem och situation: »Friheten tolkas bäst på fädernespråket.»

Stöd till den estniska folkgruppen i vårt land

Jag tror inte, att vi kommer förbi det ordet. Esterna i Sverige är ju till 90 procent svenska medborgare och, jag vill tillägga, goda sådana som utför en mycket betydelsefull gärning inom olika samhällsavschnitt. Vi har därför förpliktelse att i största möjliga utsträckning tillmötesgå deras önskemål och vi bör inte förtänka dem, om de med mycket stor energi slår vakt just om möjligheterna att hålla det egna språket levande. Jag understryker än en gång: »Friheten tolkas bäst på fädernespråket.»

Såvitt jag förstår, har inte heller utskottsmajoriteten i princip någonting emot att i olika hänseenden tillmötesgå den estniska folkgruppen, även om man motsätter sig den utredning motionärerna föreslagit. För vår del fasthåller vi därvid att en sådan utredning skulle kunna bli av mycket stort värde.

I debatterna har såsom ett bland många motargument framhållits, att esternas sak skulle kunna stödjas inom ramen för bidraget till folkbildningsverksamheten i allmänhet. Jag vill, herr talman, konstatera att den utredning som senast sysslat med dessa ting, inte alls tagit upp den saken. Inte heller i den proposition om folkbildningsverksamheten, som nyligen lagts på riksdagens bord, finns det något utsagt därom. Man har inte givit esterna någonting på hand.

Enligt min mening kan detta betecknas som en ny omständighet till raden av alla tidigare åberopade sakskaäl, vilka talar för att det skulle vara till stort gagn med en sådan utredning som motionärerna begärt.

Jag yrkar alltså bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Inte heller jag tror att allmänna beredningsutskottet och dess socialt ansvarskännande ordförande vill på något sätt motarbeta den estniska folkgruppens intressen, men jag har

litet svårt att förstå att utskottet åtminstone delvis tycks motivera sin avstyrkan med att liknande motioner avslagits i fjol och året dessförinnan. Naturligtvis ligger det någonting däri att frågan så nyss har varit föremål för riksdagens prövning, men det finns en annan synpunkt som också bör komma med i bilden. Det måste finnas stor livskraft hos ett motionsyrkande som trots motgångarna återkommer år efter år.

Jag skall inte upprepa alla de argument för en utredning som tidigare mobiliserats i debatterna, men jag vill redovisa att jag finner dessa argument alltfjämt bindande och övertygande. Det gäller bl. a. det förhållandet att den estniska folkgruppen i Sverige intar en särställning redan genom sin storleksordning.

Man gemmåler då att 90 procent av dem är svenska medborgare. Ja, så mycket större anledning har vi enligt min mening att då gå dem till mötes. Deras intentioner att jämte sin hundraprocentiga lojalitet mot svensk kultur söka bevara sin egen är värd all respekt. Ingen må förtänka dem att de för sina barns skull vill hålla det estniska kulturarvet intakt.

Låt mig också till sist än en gång erinra om en företeelse, som jag själv mötte i Estland under den fria republikens tid på 1930-talet. Jag syftar på den ovanligt stora generositet som den estniska staten då visade mot den svenskspråkiga minoritet som levde i landet, när det gällde dess kulturliv och skolväsende.

Vad motionärer och reservanter här kräver är ingenting annat än en utredning av den estniska folkgruppens bildningsproblem. Låt oss biträda det kravet. Om sedan Kungl. Maj:t och utredningen, parlamentarisk eller departementsutförd, finner att kravet inte har någon relevans — nåväl, då vet vi bättre än i dag hur man motiverar detta ständiga avvisande.

Stöd till den estniska folkgruppen i vårt land

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BJÖRKMÄN (h):

Herr talman! Jag är medveten om att jag löper risken att ådraga mig kammarkamraternas misshag, när jag begär ordet så här sent. Men jag har avstått två gånger från att yttra mig när denna fråga varit uppe till behandling de två föregående åren, trots att jag är huvudmotionär, och nu tycker jag att jag skall få säga ett par ord, även om jag frestar tålmodet i kammaren till bristningsgränsen.

Jag vill minnas att utskottets ärade ordförande, fru Eriksson i Stockholm, en gång sade, att det var ett oblikt öde som vederfors allmänna beredningsutskottet, nämligen att dess ärenden alltid kommer sist på föredragningslistan. Så är det, och det tycker jag är skada. Det finns intressanta frågor i detta utskott, vid sidan om de vanliga, litet mer rent mänskliga problem som vi kan ha anledning att syssla med mera ingående.

I år är det 45 år sedan Estland proklamerades som självständig republik. I freden i Tartu 1920 erkände Ryssland utan förbehåll Estlands självständighet och avgav en högtidlig försäkran »att för all framtid avstå från all rätt till suveränitet som Ryssland haft över det estniska folket och territoriet».

Jag behöver inte erinra kammaren om det öde, som därefter drabbat Estland — detta är ju inte en utrikespolitisk debatt. Under efterkrigstiden har Sovjet hållit Estland i ett järngrepp. Det högtidliga löftet från 1920 blev en nullitet under den nya regimen. Men frihetsviljan hos esterna har man inte lyckats underkuva.

Man bör ha denna bakgrund klar för sig för att förstå att esterna i vårt land — uppgående till cirka 20 000 — strävar efter att bevara sin kultur och sitt språk. De intar en särställning bland folkminoriteterna i vårt land.

Här i landet visas det vanligen mycket stort intresse för olika frihetsrörelser i andra länder. Inte minst TV ägnar stor uppmärksamhet åt utvecklingen runt om i världen. De flesta i vårt land torde veta mer om frigörelsekampen i Afrika och Asien än om de baltiska folkens frihetssträvanden.

Esterna har väl anpassat sig efter förhållandena i vårt land, och de har på många områden visat skicklighet och förmåga att göra mycket värdefulla insatser — det har även utskottsmajoriteten verifierat. De vill inte isolera sig och har inte heller gjort det. De har en spontan känsla av samhörighet med sitt nya hemland och är i allt lojala medborgare. De drar sig inte undan samhörigheten och de förpliktelser som skall delas lika av alla. Våra problem är också deras problem. Att de vill bevara kontakten med sina kulturtraditioner innebär inte att de tar avstånd från svenskt samhällsliv. Esterna känner ett ansvar för sina efterkommandes samhörighet och kontakt med den äldre generationen som vi har svårare att förstå, därför att vi aldrig varit i deras situation att nödgas lämna hemlandet.

Vad är det esterna önskar? De vill framför allt ha ordnad modersmålsundervisning för sina barn, en estniskspråkig undervisning på grundskolestadiet, inte sämre underbyggd än annan språkundervisning. Vidare önskar de ett estniskt högstadium i Stockholm. De har sålunda frågor på skolans och andra områden som de önskar få utredda tillsammans med representanter för esternas representation i Sverige, som tillkommit genom allmänna fria val, vari samtliga ester i landet ägt deltaga. Esterna har nyligen hållit sin första folkvalda riksdag i Stockholm efter de val som ägde rum i höstas. Få människor trodde för sex år sedan att det skulle vara möjligt att skapa en gemensam institution för tillvaratagande av esternas intressen. Men de har lyckats. Vi borde visa ett positivt intresse för de

Stöd till den estniska folkgruppen i vårt land

ras strävanden att bevara sitt modersmål och vidareutveckla sitt kulturarv.

Som tidigare nämnts har förslag två gånger tidigare framlagts här i riksdagen. Men allmänna beredningsutskottets majoritet har lika många gånger avstyrkt. Jag vill inte beskylla fru Eriksson i Stockholm och hennes kamrater inom majoriteten i beredningsutskottet för att vara kallsinniga eller hårdhjärtade, men vi hyste faktiskt i år en svag förhoppning att motståndet skulle mjukna. Tredje gången gillt brukar det heta. Nu har vi fått avslag igen men det hindrar oss inte att återkomma. Vi tycker det finns mycket goda skäl att tillmötesgå esternas önskan i denna sak och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Edlund, Magnusson i Borås, von Sydow, Darlin och Wachtmeister* (samtliga h).

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Under åren 1933—1947 invandrade 385 400 personer hit till Sverige, och under samma tid utvandrade 167 045. Vi fick sålunda ett nettotillskott av invandrare på 218 355 personer. Av dessa var 19 000 ester. Av hela totalsumman invandrare kom 140 000 från våra närmaste nordiska grannländer. Två tredjedelar av alla de invandrare som sedan stannade kvar här i landet -- det vill säga sju gånger fler än esterna -- kom sålunda från våra nordiska grannländer. Och jag känner inte till att de har några särskilda skolor, varken finnar, danskar, norrmän eller andra nationaliteter som kommit hit, med undantag för ungrarna.

Och, vad värre är, vi har här i Sverige en egen minoritet av finnar och lappar. Den finska minoriteten uppgår till 45 000 personer. De har inga egna skolor, inga egna gymnasier, som esterna har. De utbildas i svenska skolor och på svenskt språk.

Märk väl, jag tycker inte det är fel 6 — *Andra kammarens protokoll 1963. Nr 9*

att de undervisas på svenska. Det är helt enkelt nödvändigt, liksom det är nödvändigt för esterna och för alla andra utlänningar som kommer hit och har barn som skall gå i skolan. Det är bara det att när våra egna minoriteter skall utbildas i sitt modersmål — som jag aktar lika mycket som någon annan — så sker undervisningen på svenska. Numera kan de dock åtnjuta undervisning på finska och lapska språken, vilket är alldeles riktigt, men den möjligheten fanns inte förr. På det sättet har våra egna gamla nationella minoriteter behandlats.

Är det nu några rimliga proportioner mellan allt ståhejet för dessa 19 000 ester — varav 17 000 är svenska medborgare — och den fullständiga glömskan när det gäller alla andra nationaliteter här i landet, som väl också de kan ha behov av att hålla sitt modersmål levande och få uppliva kunskaperna därom hos sina avkomlingar? Nej, det finns inga rimliga proportioner därvidlag, och det är den saken jag här har velat påpeka.

Nu har det sagts från denna talarstol, och det säges även i motionerna, att det är något särskilt med esterna. De är politiska flyktingar, som har tvingats emigrera till Sverige, och det är inte fallet med alla andra utlänningar som kommit hit. Ja, kanske en tiondel av samtliga ester som kommit hit har gjort det av politiska skäl. Den stora massan ester reste hit för att komma undan kriget. Deras skäl var helt respektabla, och de är hyggliga och praktiska människor som gjort så gott de kunnat efter hitkomsten. Ingen vill säga något ont om dem. Men jag undrar om det inte är just denna lilla klick, denna tiondel av alla ester, som omtanken här framför allt gäller.

Det sägs i motionerna att den estniska kulturen försvinner, om de unga esterna i Sverige inte får lära sig sitt modersmål. Ja, man kan skriva vad som helst i en motion, men det borde väl ändå

Stöd till den estniska folkgruppen i vårt land

vara någorlunda rimligt vad som skrives. Det finns dock 1 200 000 ester i Estland, och jag kan inte tänka mig att den dryga promille som nu finns här i Sverige kan vara den del som har ansvaret för den estniska kulturens fortlevnad.

Herr talman! Detta är tredje gången som denna fråga behandlas, och jag har aldrig tidigare yttrat mig i ärendet. Men nu vill jag ändå säga några ord rörande försvaret av den estniska kulturen. Estland är nu ett utvecklat industriland. Jämfört med 1939 har landet ökat sin industriella produktion femton gånger. Produktionen av elektriska motorer har exempelvis ökat 75 gånger och möbelproduktionen 62 gånger, jordbruksproduktionen 5 gånger och fisket 4 gånger o. s. v.

Man har också genomfört en rad viktiga sociala reformer i Estland. Man har folkpension från 60 år för män och från 55 år för kvinnor. Man har 40 timmars arbetsvecka. Men framför allt vill jag peka på vad som utförts på det kulturella området. Låt mig då först påpeka att före 1940 hade man sexårig grundskola i de estniska städerna. På landsbygden var förhållandena långt mera primitiva. För närvarande är det åttaårig grundskola och dessutom treårig tilläggsskola som visserligen inte är obligatorisk men som står öppen för alla barn. Det fanns före år 1940 46 gymnasier i Estland — i dag finns det betydligt över 200 gymnasier. Antalet vetenskapsmän har fördubblats på denna tid, och man utbildar själv sina vetenskapsmän, sina konstnärer, sina skådespelare, sina musiker, sina dansare o. s. v. Man har en mycket bred folklig kultur.

Jag skulle vilja fråga var i något land det är möjligt att ställa upp folkkörer på 30 000 personer som åhörs av många hundra tusen människor. Det är bara i Estland som något sådant är möjligt. Detta är saker som vi borde tänka litet mer på. Jag kan nämna att man bara

för barn har aderton musikskolor i Estland.

Efter kriget har det givits ut över åtta miljoner band böcker av estniska författare. Före kriget var det vanligt att en bok av en estnisk författare gick ut i 1 400 exemplar. Nu är genomsnittsupplagorna 1 700 exemplar.

Jag nöjer mig med att peka på dessa fakta — ty det är fakta — om ett verkligt levande kulturliv som utvecklas i Estland och som gör att det inte är bara en hybris...

Här avbröts talaren av herr *förste vice talmannen*, som yttrade:

Jag får anmoda den ärade talaren att hålla sig till ämnet.

Talaren fortsatte:

Jag håller mig till ämnet när jag pekar på vilka det är som ansvarar för den estniska kulturen, och jag hävdar att det är inte de som är här.

Jag slutar med att säga: I reservationen talas om önskvärdheten av att en utredning görs tillsammans med »Esternas representation i Sverige». Vad är det för en representation? Det talas om att man valt en estnisk riksdag, alltså bland 17 000 svenska medborgare. Det har också sagts att man har en estnisk regering — den bildades visserligen i Oslo. Vi har eu baltisk kommitté där vederbörande medverkar, och det har ju kunnat observeras då och då att den framträder mycket aggressivt i politiska frågor. Nu är det väl ingen risk att det blir någon utredning, men jag tror att det verkligen vore att sätta bocken till trädgårdsmästare, om denna sammanslutning skulle engageras.

Så får jag väl tacka herr förste vice talmannen för klubbslaget, som markerade att detta inte är en så oviktig fråga. Jag har för min del intet annat yrkande än utskottets.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänker inte ingå i någon argumentering mot herr Hagberg

Stöd till den estniska folkgruppen i vårt land

— det vore tämligen meningslöst, eftersom vi talar helt olika språk. Jag behöver heller inte replikera herr Hagberg, ty det har han gjort själv genom att med citat ur motionen tala om, vilka dessa ester är — nämligen människor som tvingats fly hit av politiska skäl och här fått en fristad.

Det är det som är skillnaden, herr Hagberg, i förhållande till de många minoriteter från våra nordiska grannländer som herr Hagberg talar om. Dessa senare kan få återvända till sina fria, demokratiska länder och kan fortfarande här i landet hålla kontakt med sin kultur, vilket esterna i Sverige icke har möjlighet till.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har inte uppfattat denna motion som ett försök att uppmuntra till en frihetsrörelse i Sverige eller till att uppmana esterna att söka sig härifrån. De har ändå blivit svenska medborgare, som vi känner oss väl införstådda med. Jag har helt enkelt uppfattat den som ett försök att lämna praktiska anvisningar om hur esterna lättare skall kunna behålla sitt modersmål och — som det står — »i övrigt bevara och vidareutveckla det estniska kulturarvet», utan att man i dessa ord lägger in varken något förnedrande för esterna eller för det nya hemlandet.

Vi har däremot i utskottet funnit att de praktiska förslag som tre år i följd framställts i motioner, när vi sett närmare på dem, inte har visat sig vara möjliga att realisera utöver vad som hittills har gjorts. Man har talat om att grundskolan skulle meddela undervisning i estniska. Ja, så har skett på de håll där det funnits tillräckligt med elever. Skolöverstyrelsen har inte ställt sig avvisande till att öppna avdelningar för undervisning i estniska språket, där det finns tillräckligt antal estniska elever. Man har vidare sagt att ett särskilt högstadium med estniska som språk skulle inrättas. Vi beslöt i fjol att hög-

stadiet skulle ha valmöjligheter. Skolöverstyrelsen framhöll emellertid att eleverna är så pass få att man inte kan ge högstadiet dessa valmöjligheter. Därför har vi avvisat detta förslag. Vi har däremot inte avvisat det på grund av att vi skulle ha ansett att det inte vore en fördel för eleverna att kunna det estniska språket.

Vi diskuterade förra året lärarbristen i de skolor som undervisar i estniska och påpekade då att antalet akademiker är oproportionerligt stort i denna grupp, mycket större än genomsnittligt i den övriga befolkningen. Trots detta fenomen var det svårt att skaffa lärare till undervisningen i estniska. Detta var inte något särskilt utmärkande för den estniska undervisningen, utan det gick igen inom all undervisning i vårt land. Därför menade vi att det fanns mycket litet att vinna med en speciell utredning rörande möjligheten att förbättra förhållandena inom den estniska undervisningen.

Vi ansåg särskilt två principer vara vägledande för vårt ställningstagande: att esterna såväl som andra vilka finner en fristad i vårt land och sedan kanske blir svenska medborgare bör behandlas lika och att de skall ha samma rättigheter som alla andra svenska medborgare. Mot bakgrunden av dessa principer ansåg vi att vi icke gjorde den estniska folkgruppen någon oförrätt genom att inte tillstyrka denna utredning, i synnerhet som vi inte kunde finna att detta skulle leda till några praktiska vinster. Vi har haft samma motivering i år. Detta är följaktligen icke något ställningstagande till de politiska förhållandena varken i Estland eller bland de ester som finns i vårt land.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Interpellation ang. kompensation till vid statliga företag anställda för inkomstbortfall genom permittering i samband med driftsavbrott

hemställan; dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Widén m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 64 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 21

Interpellation ang. kompensation till vid statliga företag anställda för inkomstbortfall genom permittering i samband med driftsavbrott

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGBERG (k), som yttrade:

Herr talman! Konflikten vid bl. a. den statliga Vin- och Spritcentralen, som för den statliga parten i hög grad tycks gälla principen att avlöningens storlek och inte antalet tjänsteår skall bli be-

stämmande för antalet semesterdagar, har bland annat medfört att massor av arbetare, vilka inte har med själva tvisten att göra, blir permitterade och utkastade från sina arbetsplatser. Då de inte befinner sig i konflikt är de formellt inte berättigade till konfliktunderstöd. Huruvida deras fackliga organisations arbetslöshetsförsäkring disponerar tillräckliga medel för att klara en omfattande arbetslöshet förefaller ovisst. Under alla förhållanden kan de permitterade inte påräkna någon verklig ersättning för den förlorade arbetsinkomsten.

Den fackliga rörelsen har alltid funnit metoden att okompenserat permittera kollektivavtalsanställda vid driftsstörningar otillständig, så mycket mer som tjänstemännen inte behandlas på samma sätt. Detta förklarar också varför på senare tid frågan om permitteringslön skjutits i förgrunden och betecknas som en av de frågor som skyndsamt måste lösas. Vid centrala förhandlingar mellan LO och Arbetsgivareföreningen ger LO särskilt eftertryck åt detta anspråk.

Då Vin- och Spritcentralens kollektivanslutna arbetare inte kan hänföras till de särskilt välbetalda och då det statliga företaget på grund av sin monopolställning levererar större vinster åt staten än något annat företag, borde det vara statsmakterna angeläget att hålla de anställda skadeslösa för driftsavbrottet under den tid de inte kan kompensera sig. Det naturliga vore en permitteringslön. Om viljan därtill finnes hos regeringen kan säkert formerna för en sådan kompensation fastställas.

Jag hemställer med hänvisning härtill om kammarens tillstånd att till herr civilministern få framställa följande spörsmål:

Ämnar regeringen vidta några åtgärder eller föreslå riksdagen några sådana för att kompensera sådana anställda i de statliga företagen som genom per-

Interpellation ang. kompensation till vid statliga företag anställda för inkomstbortfall genom permittering i samband med driftsavbrott

mitteringar i samband med driftsavbrott berövats sina inkomster?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 52, med förslag till lag om ändring i utsökningslagen, m. m., och

nr 53, angående anslag till verkstäder för handikappade.

Dessa propositioner bordlades.

§ 23

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 19.43.

In fidem

Sune K. Johansson
